

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการตรวจเอกสารพบว่า มีพืชสกุลนี้ 31 ชนิด แต่มีตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งในพิพิธภัณฑ์พืชทั้ง 2 แห่งเพียง 25 ชนิด

จากการสำรวจรวบรวมตัวอย่างตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย รวบรวมพืชสกุลนี้ได้ทั้งสิ้น 18 ชนิด ในจำนวนนี้มี 1 ชนิด ที่เป็นพันธุ์ไม้จากต่างประเทศ และยังไม่เคยมีรายงานว่ามีในประเทศไทย และอีก 1 ชนิดเป็นพันธุ์ไม้ที่เคยมีรายงานว่ามีในประเทศไทย แต่ไม่มีตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งในพิพิธภัณฑ์พืช จึงรวมเป็นตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ทั้งสิ้น 27 ชนิด

พืชสกุลอิโปเมียจำนวน 27 ชนิด ได้จัดทำรูปวิธานจำแนกชนิด เขียนคำบรรยายลักษณะ และวาดภาพประกอบดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปวิธานและลักษณะพืชสกุล Ipomoea Linn.

Ipomoea Linn., Sp. Pl. ed. 1: 159. 1753; Gen. Pl. ed. 5: 76. 1754;
 Kurz, For. Fl. Br. Burm. 2: 217. 1877; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 196.
 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gen. I-C.: 229. 1915; Gamble, Fl. Pres.
 Madras: 911. 1923; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 459. 1923; Post, Fl. Syria,
 Palest., Sinai 2: 211. 1933; Van Ooststr. in Blumea 3: 481. 1940; Kerr,
 Fl. Siam. En, 3: 10. 1951; Bailey, Manual Cult. Pl.: 819. 1949; Back.
 & Bakh.f., Fl. Java 2: 490. 1965; Stone, Fl. Guam 6: 489. 1970; Pham-
 Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 235. 1972; Henderson, Mal. Wil. Fl. Dicot.
 1: 318. 1974; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl.: 865. 1976; Sald. &
 Nicol., Fl. Hass. Dist. Karn. Ind.: 468. 1976; Dass. & Fosb., Rev.
 Handb. Fl. Ceylon 1: 313. 1980. _____ Quamoelit Moench, Meth.:
 453. 1794. ('Quamoelit') _____ Batatus Choisy, Men. Soc. Phys.
 Geneve 6: 434. 1833. _____ Pharbitis Chousy, l.c.: 438. _____
 _____ Calonyction Choisy, l.c.: 441. _____ Exogonium Choisy,
 l.c.: 443.

ไม้พุ่มหรือไม้ล้มลุก ลำต้นส่วนใหญ่เลื้อยพัน แตกกิ่งก้านขึ้น ทอดเลื้อยไปตาม
 ฝักดินหรือฝักน้ำ มีส่วนน้อยที่ลำต้นตั้งตรง มีอายุสั้น (annual) หรืออายุยืน (perennial)
 มักมียางขาวตามส่วนต่าง ๆ ฝักเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุม บางครั้งมีลักษณะเป็นปุ่มปมที่ฝัก
 บางชนิดมีรากเก็บอาหารที่พองเป็นหัว (tuberous) ใบเดี่ยว โคยทั่วไป เรียงแบบสลับ
 (alternate) แผ่นใบมีรูปร่างหลายแบบได้แก่ รูปไข่ (ovate) รูปกลม (orbicular)
 รูปขอบขนาน (oblong) รูปหอก (lanceolate) รูปไต (reniform) และรูปหัวใจ (cordate)
 ขอบใบมีทั้ง เรียบ หยักเป็นฟัน (dentate) เว้าลึกเข้าหาฐานใบ หรือเว้าลึกเข้าหาเส้น

กลางใบ ปลายใบแหลม(acute) เรียวแหลม(acuminate) บางครั้งปลายมน (obtuse) และมีติ่งแหลมสั้น(mucronate) หรือมนและเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จิเนต (emarginate) ฐานใบส่วนมากเว้าเป็นรูปหัวใจ(cordate) มีส่วนน้อยที่ฐานตัดตรง (truncate) หรือมน(obtuse) ผิวใบเกลี้ยง หรือมีขนแข็งเล็กน้อยจนถึงมีขนปกคลุมหนาแน่น ขนาดใบยาว ตั้งแต่ 0.5-25 ซม. กว้างตั้งแต่ 0.5-20 ซม. ก้านใบยาวตั้งแต่ 0.5-20 ซม. บางครั้งมีหูใบเทียม(pseudostipule) ที่ฐาน ดอกส่วนใหญ่เป็นช่อแบบไซม์(cymose type) มีบางชนิดที่เป็นช่อดอกรวม(panicle) เกิดบริเวณปลายกิ่งหรือชอกใบ มีดอกย่อยตั้งแต่ 1 ดอก ถึง จำนวนมาก ก้านช่อดอกยาวตั้งแต่ 0.5-24 ซม. ก้านดอกย่อยยาวตั้งแต่ 0.2-6.5 ซม. ดอกสมบุรณ์เพศ มีสมมาตรแบบรัศมี(radial symmetry) ใบประดับมักมีขนาดเล็กรูปเส้นใย(linear) ฟิลิฟอร์ม(filiform) และรูปหอกถึงขอบขนาน ยาวตั้งแต่ 0.1-0.8 ซม. บางชนิดมีชั้นของใบประดับที่เรียงซ้อนกันเป็นวง(involute) ร่องรับช่อดอก กลีบเลี้ยง(calyx) อ่อนนุ่ม หรือเหนียวคล้ายแผ่นหนัง มี 5 กลีบ เรียงซ้อนกันแบบควินคินเชียล(quincuncial) มีรูปร่างหลายแบบคือรูปไข่ รูปขอบขนาน รูปรี(elliptic) รูปเส้นใย รูปหอก และเกือบกลม ยาวตั้งแต่ 0.3-2.5 ซม. ผิวกลีบเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุม บางชนิดมีขน(awn) ยื่นขึ้นไปจากส่วนปลายของกลีบ กลีบเลี้ยงนี้ยังคงติดอยู่กับผลและมักจะขยายใหญ่ขึ้น กลีบดอก (corolla) มีสี่ถึงแปดซี่แฉก ม่วง ชมพู ขาว และเหลือง กลีบเชื่อมติดกันเป็นรูป ทิวบูลาร์(tubular) รูปกรวย(funnel-form) หรือแบบซัลเวอร์ฟอร์ม(salver form) ปลายกลีบที่บานออกมักเว้าเป็น 5 โลบ(lobe) ขึ้น ๆ มีส่วนน้อยที่แยกเป็นlobelike บริเวณกึ่งกลางของแต่ละlobelike มีเส้น 2 เส้นแยกกันเห็นเป็นแถบ(midpetaline band) รัศมีช่อดอกยาวตั้งแต่ 0.7-14 ซม. กว้าง 0.5-14 ซม. (Ooststroom, 1940) เกสรตัวผู้(stamen) มี 5 อัน อาจจะไม่ติดกันหรือติดกันหรืออยู่ภายใน ก้านชูอับเกสร(filament) มักมีขนที่โคนก้าน อับเกสรตัวผู้(anther) ส่วนมากเป็นรูปขอบขนาน เส้นใย-ออบลอง หรือรูปไข่ ยาวตั้งแต่ 0.1-0.8 ซม. ละอองเกสรตัวผู้(pollen) รูปทรงกลม ที่ผิวเป็นหนามเล็ก ๆ (spinulose) รังไข่(ovary) โดยทั่วไปมี 2 โกลูต(locule) 4 โกลูต(ovule) หรือ 4 โกลูต 4 โกลูต และมีบ้างที่มี 3 โกลูต 6 โกลูต ก้านชูยอดเกสรตัวเมีย(style) เรียวเล็กคล้ายเส้นค้ำ ยอดเกสรตัวเมีย

(stigma) รูปทรงกลม หรือ ทรงกลม 2 อัน ติดกัน (biglobular) และมีส่วนน้อยที่เป็นรูปทรงกลม 3 อัน ติดกัน (triglobular) ผล (fruit) แบบแคปซูล (capsule) รูปไข่หรือทรงกลม ยาวตั้งแต่ 0.5-3.0 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุม เมล็ด (seed) โดยทั่วไปมี 4 เมล็ด มีส่วนน้อยที่มี 6 เมล็ด หรือ น้อยกว่า 4 เมล็ด ยาวตั้งแต่ 0.3-1.2 ซม. รูปร่างแตกต่างกันออกไป ผิวเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปวิธานแยกชนิด

- 1 ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร ลำต้นตั้งตรง หรือโค้งตามแนวราบแล้วค่อย ๆ ตั้งตรง (ascending) ใบรูปหัวใจ รูปไข่หรือรูปไข่แกมขอบขนาน ฐานใบค้ำคองหรือหยักเว้าเป็นรูปหัวใจ ปลายใบเรียวแหลม , กลีบคอกรูปกรวย สีชมพูถึงเกือบขาว ค้านในของคอโรลล่าหิวบสีม่วงเข้ม , กลีบเลี้ยงรูปไข่ถึงทรงกลม แต่ละกลีบเรียงสลับกับค่อนซึ่งอยู่บริเวณฐานของกลีบ..... 1 I. crassicaulis
- 1 ไม้ล้มลุก ลำต้นหอคเล็กน้อยไปคามพื้นดินหรือเลื้อยพัน หรือไม้เลื้อยที่มีเนื้อไม้
 - 2 กอกเกิดรวมกันแน่นเป็นกระจุก เป็นช่อคอกแบบเฮด(head) มีริ้วประดับลักษณะคล้ายใบรองรับช่อคอก
 - 3 ใบรูปเกือบกลม หรือรูปรี ขอบใบหยักลึกแบบนิ้วมือถึงประมาณกึ่งกลางใบหรือเกือบถึงฐานใบ มี 3-9 โลบ ส่วนมากมี 5-7 โลบ ผิวใบทั้งสองค้านมีขนแบบแอฟเทรสแสรูปกลมค่อนข้างหนาแน่น , ใบประดับแยกกัน แต่ละใบรูปขอบขนานถึงลิเนียร์-ขอบสอง , กลีบคอกรูปกรวย สีขาว 2 I. pes-tigridis
 - 3 ใบรูปหัวใจหรือรูปไข่ ขอบใบเรียบ ผิวใบค้านล่างมีขนแบบแอฟเทรสแสรูปกลมค่อนข้างหนาแน่น ผิวใบค้านบนมีขนเล็กน้อยถึงเกือบเกลี้ยง , ใบประดับที่อยู่ชั้นนอก 2 ใบเชื่อมติดกันเป็นรูปคล้ายเรือ ใบที่อยู่ชั้นในขนาดเล็กลงมาก ไม่เชื่อมติดกัน แต่ละใบรูปขอบขนาน หรือ รูปรี , กลีบคอกรูปซัลเวอร์ฟอร์ม สีชมพูหรือม่วง..... 3 I. pileata
 - 2 กอกไม่เกิดรวมกันแน่นเป็นช่อแบบเฮด ไม่มีริ้วประดับรองรับช่อคอก
 - 4 กลีบคอกแบบซัลเวอร์ฟอร์ม คอโรลล่าหิวบค่อนข้างยาวและแคบ , เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาวโผล่พ้นส่วนของคอโรลล่าหิวบ (ยกเว้น I. tuba)
 - 5 กลีบเลี้ยง อย่างน้อยกลีบที่เรียงตัวอยู่ชั้นนอกมีอน (awn) ยื่นจากปลายกลีบ หรือไต่ปลายกลีบเล็กน้อย อนอาจยืคตรงหรือโค้งงอ

- 6 กลีบดอกสีขาว หรือขาวเจือเขียว คอกยาว 7-12 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง
คอก 11-15 ซม. 4 I. alba
- 6 กลีบดอกสีแสดหรือเหลืองชมพู พบน้อยมากที่มีสีขาว คอกยาว 2-3.5 ซม. เส้น
ผ่าศูนย์กลางคอก 1.5-2.5 ซม.
- 7 ขอบใบเว้าลึกเกือบถึงเส้นกลางใบ มีจำนวนเซกเมนต์ 8-20 คู่ แต่ละ
เซกเมนต์รูปรีหรือ ฟิวรีฟอร์ม, ผลรูปไข่..... 5 I. quamoclit
- 7 ขอบใบเรียบ หรือหยักเป็นมุม 3-5 มุม หรือเป็น 3 โลบ แผ่นใบรูปไข่
หรือรูปกลม, ผลรูปทรงกลม..... 6 I. angulata
- 5 กลีบดอกชั้นนอกไม่มีขน ปลายกลีบมน หรือมนกว้างและมีกิ่งแหลมสั้น บางครั้ง
ปลายเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จินเทเล็กน้อย
- 8 เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกใกล้ ๆ บริเวณปากของคอโรลล่าทิวน์, กลีบ
เลี้ยงแต่ละกลีบขนาดเท่า ๆ กัน หรือกลีบที่อยู่คานนอกยาวกว่ากลีบคาน
ในเล็กน้อย 7 I. aculeata
- 8 เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกใกล้ ๆ กับฐานของคอโรลล่าทิวน์, กลีบ
เลี้ยง กลีบที่เรียงอยู่คานนอกยาวกว่ากลีบคานในชัดเจน
- 9 ขอบใบเว้าลึกแบบนิ้วมือ 3-7 โลบ พบน้อยมากที่ขอบใบเรียบ, กลีบ
ดอกสีขาวล้วน หรือบริเวณแกมกึ่งกลางโบลสีแสดเรื่อ เกสรตัวผู้
และเกสรตัวเมียยาวใกล้เคียงคอโรลล่าทิวน์
..... 8 I. trichosperma
- 9 ขอบใบเรียบ หรือเกือบเรียบ, กลีบดอกสีขาวล้วน หรือบริเวณ
กึ่งกลางโบล สีออกเขียว, เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียอยู่ภายใน
คอโรลล่าทิวน์ 9 I. tuba
- 4 กลีบดอกรูปกรวย รูประฆัง หรือรูปหลอดแบบทิวบูลาร์, เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียอยู่
ภายในคอโรลล่าทิวน์
- 10 ขอบใบเว้าลึกแบบนิ้วมือถึงประมาณกึ่งกลางใบ หรือเกือบถึงฐาน ใบ
- 11 เซกเมนต์ของใบขอบเรียบ, คอกยาว 3-6 ซม., ผลรูปไข่หรือเกือบกลม,
มีรากที่พองเป็นหัว
- 12 ก้านใบมีหูใบเทียมที่โคนก้าน ขอบใบเว้าลึกเกือบถึงฐานใบ

- 10 I. cairica
- 12 ก้านใบไม่มีหูใบเต็มที่โคนก้าน ขอบใบเว้าลึกถึงกึ่งกลางใบหรือเหนือกึ่งกลางใบ
- 13 ลำต้นแก่คลุมพื้นดิน มีรากเกิดตามข้อ , เมล็ดคิ่วเกลี้ยง , โคนหัวไปปลูกเพื่อใช้หัวรับประทาน บางครั้งแพร่กระจายออกไปขึ้นเองในธรรมชาติ 11 I. batatus
- 13 ลำต้นเลื้อยพัน , เมล็ดมีขนยาวและนุ่ม สีขาว ปกคลุมตามผิว , พืชปลูกหรือขึ้นเองตามธรรมชาติ กรณีที่ปลูกไม่ใช้หัวรับประทาน.....
- 12 I. digitata
- 11 เซกเมนต์ของใบขอบหยักเป็นฟันหยาบ ๆ หรือหยักไม่เป็นระเบียบ , ดอกยาว 1-1.2 ซม. , ผลทรงกลม , ไม่มีรากที่พองเป็นหัว..... 13 I. coptica
- 10 ขอบใบไม่เว้า เข้าหาฐานใบแบบนิ้วมือ ขอบเรียบ หยักเป็นมุม เป็นคลื่นเล็กน้อยเป็นฟันหยาบ ๆ หรือใบเป็น 3 โลบ
- 14 กลีบเลี้ยงมีขนแข็ง ๆ ปกคลุมค่อนข้างหนาแน่น ทางผิวกลีบค้ำนอก
- 15 กลีบเลี้ยงรูปลิเนียร์ หรือ ลิเนียร์-ออบลอง ยาวและค่อย ๆ แคบเข้าหาส่วนปลายกลีบ กลีบยาว 1-2.5 ซม. , กลีบคอกคิ่วเกลี้ยง
- 16 กลีบคอกสีฟ้า พบน้อยมากที่มีสีขาว ดอกยาว 4-5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอก 3-4 ซม. , ผลกว้างประมาณ 1 ซม.... 14 I. nil
- 16 กลีบคอกสีม่วงแกมน้ำเงิน แถบบริเวณกึ่งกลางโลบสีแสดเรื่อ ดอกยาว 5-8 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอก 6-7 ซม. , ผลกว้างประมาณ 0.5 ซม. 15 I. purpurea
- 15 กลีบเลี้ยงรูปหอก ปลายแหลม กลีบยาว 0.5-1 ซม. , กลีบคอกมีขนปกคลุมบริเวณผิวค้ำนอกของคอโรลล่าหัวบีบ และแถบกึ่งกลางโลบ.....
- 16 I. siamensis
- 14 กลีบเลี้ยงคิ่วเกลี้ยง หรือบางครั้งมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมเพียงเล็กน้อย ทางผิวกลีบค้ำนอก
- 17 ไม้เถา มีเนื้อไม้ ลำต้นเลื้อยพัน มีส่วนน้อยที่ทอดเลื้อยไปตามผิวดิน

- 18 ช่อกอรวม แทะ.แขนงครั้งแรกแบบราเข็ม บริเวณปลายช่อบางส่วนเป็นแบบไข่ม , กลีบดอกรูปหลอดกึ่งรูปกรวย สีขาวหรือขาวเจือชมพู กอยาว 2-3.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 0.5-0.6 ซม. , ผลยาวประมาณ 0.75 ซม. 17 I. sumatrana
- 18 ช่อกอแบบไข่ม มีคอกย่อย 1-3 คอก , กลีบดอกรูปกรวย สีม่วงแดงหรือม่วงอ่อน ส่วนกลางคอกสีเข้มกว่า กอยาว 8-10 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 6-8 ซม. , ผลยาวประมาณ 1.5 ซม. 18 I. soluta
- 17 ไม้ล้มลุก ลำต้นเลื้อยพัน แตกคลุมพื้นดิน หรือทอดเลื้อยไปตามผิวดิน
- 19 ลำต้นแตกคลุมพื้นดิน มีกแตกรากตามข้อ พบมากน้อยที่ลำต้นเลื้อยพัน , ปลายใบมนกว้างและมีกเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จีเนท
- 20 กลีบดอกสีขาวหรือขาวเหลือง ก้านในของคอโรลล่าหีบสีเหลืองเข้ม , ใบขนาดเล็ก ยาว 1-6 ซม. กว้าง 0.5-5 ซม.19 I. stolonifera
- 20 กลีบดอกสีชมพูหรือม่วงแดง ก้านในของคอโรลล่าหีบสีเข้มกว่าโลบ , ใบขนาดใหญ่กว่า ยาว 3-10 ซม. กว้าง 3-10 ซม.
- 21 ปลายใบเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จีเนท ก้านใบมักเจือสีแดง และมีต่อม 2 ต่อมตรงปลายก้าน , กลีบเลี้ยงขนาดเท่า ๆ กัน หรือกลีบที่ซ่อนอยู่ค้ำนอกสั้นกว่ากลีบค้ำนในเล็กน้อย ผิวกลีบเกลี้ยง , เป็นพืชตามชายหาคและบริเวณใกล้ทะเล..... 20 I. pes-caprae
- 21 ปลายใบไม่เว้าตรงกลางแบบอิมาร์จีเนท ปลายมนกว้างหรือเว้าคั้น ๆ แบบบริทวิส ก้านใบไม่มีสีแดงปน และไม่มีต่อมตรงปลายก้าน , กลีบเลี้ยงขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่ซ่อนอยู่ค้ำนอกสั้นกว่ากลีบค้ำนในมาก ผิวกลีบมีปุ่มเล็ก ๆ กระจายอยู่..... 21 I. asarifolia
- 19 ลำต้นส่วนใหญ่เลื้อยพัน บางครั้งแตกคลุมพื้นดิน , ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม มีส่วนน้อยที่มนแคบ
- 22 กลีบดอกสีฟ้าหรือฟ้าอมม่วง คอโรลล่าหีบสีขาวหรือเหลือง , กลีบเลี้ยงขนาดเท่า ๆ กัน แต่ละกลีบรูปสามเหลี่ยมแคบ ๆ หรือรูปไข่กึ่งรูปหลอด ค้ำนล่างของกลีบโค้งเป็นสันลักษณะคล้ายห้องเรือ , ผลรูปไข่ ยาว 1-1.5 ซม.

- ทรงปลายมีส่วนฐานของก้านช่อกแตกตัวเมื่อกอดอยู่เป็นยอดแหลม..... 22 I. tricolor
- 22 กลีบดอกสีชมพู ม่วงแดง ขาว หรือเหลืองซีด ก้านในของคอโรลล่าหีบสี่เหลี่ยมกว่าโลบ
- 23 ดอกขนาดเล็ก ยาว 2-2.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 0.5-2.2 ซม.
- 24 รังไข่มีขนปกคลุม , กลีบเลี้ยงยาว 0.7-0.8 ซม. , กลีบดอกสีชมพูหรือม่วงแดง ก้านในของคอโรลล่าหีบสี่เหลี่ยมกว่าโลบ , ผลค่อนข้างกลม มีขนแข็ง ๆ ปกคลุม..... 23 I. triloba
- 24 รังไข่ ผิวเกลี้ยง , กลีบเลี้ยงยาวไม่เกิน 0.6 ซม. กลีบดอกสีขาว เหลืองซีด หรือ ชมพูซีด ก้านในของคอโรลล่าหีบสี่เหลี่ยมกว่าโลบ , ผลรูปกลมแบนหรือรูปไข่ ผิวเกลี้ยง
- 25 ช่อดอกมีดอกย่อย 3-11 ดอก ก้านช่อดอกอวบหนา ก้านดอกย่อยยาว 0.7-1 ซม. , กลีบดอกสีชมพูซีดหรือขาว ก้านในของคอโรลล่าหีบสี่เหลี่ยม , เมล็ดมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมหนาแน่นตามผิว และมีขนยาวตามขอบของเมล็ด 24 I. maxima
- 25 ช่อดอกมีดอกย่อย 1-2 ดอก พบน้อยมากที่มีดอก 3 ดอก ก้านช่อดอกเรียวเล็ก ก้านดอกย่อยยาว 1-2 ซม. , กลีบดอกสีเหลืองซีดถึงขาว ก้านในของคอโรลล่าหีบเฉพาะบริเวณฐานสี่เหลี่ยม , เมล็ดมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมเพียงเล็กน้อย..... 25 I. obscura
- 23 ดอกขนาดใหญ่กว่า ยาว 3-5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 3-5.5 ซม.
- 26 ลำต้นเรียวเล็ก , ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจค่อนข้างลึก , เป็นพืชคามชายหาค และบริเวณใกล้ทะเล.....26 I. gracilis
- 26 ลำต้นอวบหนา , ฐานใบค้ำคอง เป็นมุมแบบแอสเททหรือแซกทิกเตท หรือเว้าเป็นรูปหัวใจค้ำคอง
- 27 รังไข่มีขนปกคลุม หรือบางครั้งผิวเกลี้ยง , เมล็ดผิวเกลี้ยง , มีรากที่ทองเป็นหัว.....11 I. batatus
- 27 รังไข่ผิวเกลี้ยง , เมล็ดมีขนปกคลุม ส่วนน้อยที่ผิวเกลี้ยง , ไม่มีรากที่ทองเป็นหัว.....27 I. aquatica

Key to species

- 1 Shrub, 1-4 m. high, stem erect or ascending, or sometimes twining at the top. Leaves cordate, ovate, or ovate-oblong, cordate to truncate at the base, acuminate at the apex. Corolla funnel-shaped, pink to nearly white, darker purple inside of the corolla tube. Sepals ovate-orbicular, alternating with gland between the sepal-base..... 1 I. crassicaulis
- 1 Prostrate, creeping, twining herb, or woody climber
 - 2 Flowers aggregate at the end of the peduncle into head-like inflorescence, subtended by an involucre of broad leafy bracts
 - 3 Leaves palmatifid to palmatipatite with 3-9 lobes, mostly 5-7 lobed, rather densely appressed hairs on both surfaces. Bracts free, oblong to linear-oblong. Corolla funnel-shaped, pure white..... 2 I. pes-tigridis
 - 3 Leaves cordate, entire, with appressed hairs densely on lower surface, nearly glabrous on the upper surface. Two outer bracts connate forming a boat-shaped, inner ones much smaller, free, oblong or elliptic. Corolla salver-shaped, pink or purple..... 3 I. pileata
 - 2 Flowers whether or not aggregate at the end of the peduncle, not into head-like inflorescence, not distinctly involucrate
 - 4 Corolla salver-shaped with a rather long and narrow tube. Stamens and style exserted, except in I. tuba (stamen and style included)
 - 5 Sepal, at least the outer one with distinctly awned at or below the apex, awn straight or curved

- 6 Corolla pure white or partially green, 7-12 cm. long, limb 11-15 cm. across..... 4 I. alba
- 6 Corolla red or scarlet, very rarely white, 2-3.5 cm. long, limb 1.5-2.5 cm. across
- 7 Leaves pinnatipartite to the midrib, with 8-10 pairs of linear or filiform segments. Fruit ovoid. 5 I. quamoclit
- 7 Leaves not pinnately cut, ovate or orbicular, margin entire or 3-5 angular, or deeply 3-lobed. Fruit globular 6 I. angulata
- 5 Sepal without awned, obtuse or broadly rounded and minutely mucronate, sometimes slightly emarginate
- 8 Stamen inserted near the mouth of the corolla tube. Sepal subequal or outer ones slightly longer than the inner ones 7 I. aculeata
- 8 Stamen inserted near the base of corolla tube. Outer sepals shorter than the inner ones
- 9 Leaves mostly palmately 3-7 lobed, rarely entire. Corolla white, or with reddish midpetaline band. Stamen and style exerted..... 8 I. trichosperma
- 9 Leaves entire or nearly so. Corolla white, or with greenish midpetaline band. Stamen and style included.. 9 I. tuba
- 4 Corolla funnel shaped or campanulate, rarely tubular. Stamen and style included
- 10 Leaves palmatifid to palmatipartite
- 11 Leaf-segments entire. Corolla 3-6 cm. long. Fruit ovoid or subglobose. Root tuberous
- 12 Petiole often with pseudostipule at the base. Leaves palmately cut nearly to the base..... 10 I. cairica

- 12 Petiole without pseudostipule at the base. Leaves palmately lobed to or beyond the midrib
- 13 Stem prostrate, rooting at the nodes. Seed glabrous. Often cultivated for the edible tubers, occasionally run wild..... 11 I. batatus
- 13 Stem twining. Seed covered with long soft white hairs. Wild or cultivated as an ornamental plant, not for edible tubers..... 12 I. digitata
- 11 Leaf-segments coarsely dentate to irregularly pinnatifid. Corolla 1-1.2 cm. long. Fruit globose. Root not tuberous 13 I. coptica
- 10 Leaves not palmately cut, margin entire, angular, slightly undulate, coarsely dentate, or 3 lobed
- 14 Sepals covered with rather densely rigid hairs on outer surface
- 15 Sepals lanceolate, linear, or linear-oblong, long and linear toward the apex, 1-2.5 cm. long. Corolla glabrous
- 16 Corolla blue, rarely white, 4-5 cm. long, limb 3-4 cm. across. Fruit about 1 cm. long..... 14 I. nil
- 16 Corolla bluish-purple with reddish midpetaline band, 5-8 cm. long, limb 6-7 cm. across. Fruit about 0.5 cm. diam. 15 I. purpurea
- 15 Sepals lanceolate, acute at the apex, 0.5-1 cm. long. Corolla hairy on the outer surface of corolla tube and midpetaline band..... 16 I. siamensis
- 14 Sepals glabrous, or sometimes puberulent on outer surface
- 17 Woody climber, rarely prostrate
- 18 Inflorescence paniculate, the primary branch racemose, the ultimate partial inflorescence cymose. Corolla white or pinkish white, 2-3.5 cm. long, limb 0.5-0.6 cm. across..... 17 I. sumatrana

- 18 Inflorescence cymose, 1-3 flowered. Corolla lobe reddish purple or pale purple, darker purple inside of the corolla tube, 8-10 cm. long, limb 6-8 cm. across..... 18 I. soluta
- 17 Herbaceous plants, stem twining, prostrate or creeping
- 19 Stem prostrate, mostly rooting at the nodes, rarely twining. Leaf apex broadly rounded and often emarginate
- 20 Corolla white or yellowish-white with dark yellow inside of the corolla tube. Leaves small, 1-6 cm. by 0.5-5 cm. 19 I. stolonifera
- 20 Corolla pink or reddish purple, darker inside of corolla tube. Leaves larger, 3-10 cm. by 3-10 cm.
- 21 Leaves emarginate at the apex, petiole often tinged with red and bearing 2 gland at the apex. Sepals subequal or the outer one slightly shorter than the inner one, surface smooth, plants on and near sea-shore 20 I. pes-caprae
- 21 Leaves not emarginate but rounded or sometime retuse at the apex, petiole not tinged with red and without gland at the apex. Sepals unequal, the outer ones much shorter than the inner ones, outer surface verrucose..... 21 I. asarifolia
- 19 Stem mostly twining, sometime prostrate. Leaves apex acute or acuminate, rarely narrowly obtuse
- 22 Corolla blue or purplish blue with a white or yellow tube. Sepals subequal, narrowly triangular or ovate-lanceolate, carinate on the back. Fruit ovoid, 1-1.5 cm. long, mucronate by the style-base..... 22 I. tricolor
- 22 Corolla pink, purple, white, or pale yellow, mostly darker inside of corolla tube

- 23 Flowers small, 2-2.5 cm. long, 0.8-2.2 cm. in diam.
- 24 Ovary hairy. Sepals 0.7-0.8 cm. long. Corolla pink or purple with darker center. Fruit subglobular, covered with bristly hair..... 23 I. triloba
- 24 Ovary glabrous. Sepals not longer than 0.6 cm. Corolla white pale yellow or pale pink, with purple center. Fruit depressed-globular or ovoid, surface glabrous
- 25 Inflorescence 3-11 flowered. Peduncle stout. Pedicel 0.7-1 cm. long. Corolla pale pink or white with purple inside of the corolla tube. Seed short-tomentose and long hair along the edges..... 24 I. maxima
- 25 Inflorescence 1-2, rarely 3 flowered. Peduncle thin. Pedicel 1-2 cm. long Corolla white or pale yellow with purple at the base inside of the corolla tube. Seed puberulent 25 I. obscura
- 23 Flowers larger, 3-5 cm. long, 3-5.5 cm. in diam.
- 26 Stem slender. Leaves deeply cordate at base. Plants on and near the seashore..... 26 I. gracilis
- 26 Stem thick. Leaves truncate, hastate, sagittate, or slightly cordate at base
- 27 Ovary hairy or sometime glabrous. Seed glabrous. Subterranean tuber present..... 11 I. batatus
- 27 Ovary glabrous. Seed densely pubescent, rarely glabrous. Subterranean tuber absent..... 27 I. aquatica

1. *Ipomoea crassicaulis* (Benth.) Robins., Amer. Acad. Arts
51: 530. 1916; Van Ooststr. in *Blumea* 3: 569. 1940; Kerr. *Fl. Siam.*
En. 3: 11. 1951; Van Ooststr. in *Fl. Malesia*. 4: 485. 1954; Back. &
Bakh.f., *Fl. Java* 2: 493. 1965; Stone, *Fl. Guam* 6: 491. 1970;
Phâm-Hoàng Hộ, *Cây-Có Mien-Nam* 2: 242. 1972; Walker, *Fl. Oki. South.*
Ryu. Isl. : 871. 1976. _____ *I. garnea* Gagnep. & Courch.,
in *Fl. Gen. I. + C.* 4: 271. 1915; Maheshwari, *Fl. Delhi* : 238. 1963

ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร ต้นตั้งตรง หรือโค้งตามแนวราบแล้วค่อย ๆ ตั้งทรงแบบ
แอสเซนดิง (ascending) บางครั้งเลื้อยพันเฉพาะทรงส่วนยอด ลำต้นสีเทาอ่อน มียางขาว
แตกกิ่งก้านมาก ส่วนที่ยังอ่อนมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมบ้างเล็กน้อย ส่วนที่แก่ผิวเกลี้ยงและบางครั้ง
มีรอยแตก (lenticel) ใบรูปหัวใจ รูปไข่ หรือรูปไข่แกมขอบขนาน ขอบใบเรียบหรือ
เว้าเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ฐานใบเป็นรูปหัวใจถึงคี่ตรง ใบที่ยัง
อ่อนมีขนสั้นปกคลุมผิวใบทั้งสองด้าน ใบแก่มีขนเฉพาะทางผิวใบด้านล่าง ซึ่งมีมากบริเวณเส้น
ใบ ส่วนผิวใบด้านบนเกลี้ยง เส้นใบ 7-9 คู่ แยกจากเส้นกลางใบค่อนข้างขนานกัน ใบ
ยาว 6-25 ซม. กว้าง 4-17 ซม. ก้านใบยาว 2.5-15 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย
มีต่อม 2 ต่อมตรงส่วนปลายที่ต่อกับเส้นกลางใบ ดอก เป็นช่อดอกแบบคอมปาวด์ไซม์
(compound cyme) เกิดที่ซอกใบและบริเวณปลายยอด มีดอกย่อยจำนวนมาก ก้านช่อดอก
อวบหนา ยาว 5-15 ซม. เกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยเหมือนก้านใบ ก้านดอกย่อยยาว 1-3
ซม. ใบประดับขนาดเล็ก รูปไข่ ยาวประมาณ 0.2 ซม. ร่วงง่ายและมักร่วงก่อนที่ดอก
จะบาน กลีบเลี้ยงรูปกลมถึงรูปไข่ ปลายกลีบมน ที่โคนกลีบมีต่อมน้ำหวานเรียงสลับกับกลีบ
มีขนสั้น ๆ ปกคลุมเล็กน้อย กลีบยาว 0.5-0.6 ซม. กลีบดอกสีชมพูถึงเกือบขาว รูปกรวย
ส่วนปลายแยกเป็น 5 โลบ ปลายโหลบเว้าเป็นคลื่นเล็กน้อย ค้านในของคอโรลล่าทิวบ์
(corolla tube) สั้นเข้มนกว่าโหลบ และมีสีเข้มนมากขึ้นตอนล่างของทิวบ์ ผิวค้านนอกของ
ทิวบ์ และบริเวณแถบกึ่งกลางโหลบมีขนเล็กละเอียดปกคลุมบาง ๆ หรือบางครั้งเกลี้ยง ดอกยาว
6-9 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 7-12 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอก บริเวณค้านในของ

คอโรลล่าหีบเห็ฐฐานชันมาประมาณ 0.6 ซม. อับเกสรตัวผู้เป็นรูปลิเนียร์ ยาวประมาณ 0.8 ซม. ก้านชูอับเกสรความยาวแตกต่างกันมาก มีขนปกคลุมที่โคนก้าน รังไข่และส่วนโค้งของก้านชูอับเกสรตัวเมียมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมบาง ๆ อับเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อัน ติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ สีน้ำตาลอ่อน ยาว 1.5-2 ซม. มีขนปกคลุมเล็กน้อย เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.6-0.8 ซม. มีขนยาวนุ่มและเป็นมันปกคลุมหนาแน่นทั่วเมล็ด

<u>ตัวอย่างพืช</u>	ตะวันออกเฉียงเหนือ	:	เพชรบูรณ์ Vacharapong 317
	ตะวันออก	:	อุบลราชธานี S.Loweera-amornpan 24
	ภาคกลาง	:	กรุงเทพมหานคร Eryl Smith 34; กรุงเทพมหานคร M.C. Lakshnakara 1; กรุงเทพมหานคร A. Wuttanapongseere 21; อ่างทอง Put 2613
	ตะวันออกเฉียงใต้	:	ชลบุรี S. Loweera-amornpan 30

การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน นำมาปลูกเป็นไม้ประดับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สภาพนิเวศน์วิทยา เป็นพืชที่นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับ ต่อมาพบกระจายทั่วไปในธรรมชาติ ความริมคลอง และที่ชื้น พบบ้างตามชายหาค ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1-1000 เมตร ออกดอกตลอดปี ดอกบานตอนเช้าและเริ่มหุบในตอนบ่าย

ชื่อสามัญ Bush morning-glory

ชื่อพื้นเมือง ผักบุ้งฝรั่ง (Phak bung farang), ผักบุ้งรั้ว (Phak bung rau), ผักบุ้งล้อม (Phak bung luam) ภาคกลาง

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ

ภาพที่ 1

Ipomoea crassicaulis (Benth.) Robins.

หญิงพรหม A. Wattanapongseere 21 BK

ภาพที่ 2 *Ipomoea crassicaulis* (Benth.) Robins. ฝักนึ่งฝรั่ง
 ภาพแสดงลักษณะดอกและช่อดอก
 สถานที่ อำเภอมะเอนก จังหวัดอุบลราชธานี (3 มกราคม 2526)

2. Ipomoea pes-tigridis Linn., Sp. Pl. 1: 162. 1753; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 204. 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gén. I. - C. : 268. 1915; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 367. 1923; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 460. 1923; Gamble, Fl. Pres. Madras : 918. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 504. 1940; Brown, Use. Pl. Phil. 3: 265. 1946; Derr, Fl. Siam. En. 3: 16. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 457. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 113. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 251. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 237. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 347. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 493. 1965; Pham-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 237. 1972; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 336. 1980. _____ I. hepaticifolia Linn. Sp. Pl. 1: 161. 1753. _____ I. pes-tigridis var. hepaticifolia Cl. in Fl. Br. Ind. 4: 204. 1885.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันหรือแผ่คลุมพื้นดิน มีขนแข็ง ๆ ปกคลุมทั่วทั้งต้น ใบรูปรีหรือเกือบกลม ขอบใบเว้าลึกแบบนิ้วมือถึงประมาณกึ่งกลางใบ (palmatifid) หรือ เกือบถึงฐานใบ (palmatifid) มี 3 - 9 เซกเมนต์ แต่ละเซกเมนต์รูปรี หรือรูปรีถึงขอบขนาน ปลายแหลมหรือเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ผิวใบทั้งสองด้านมีขนแบบแอพเพรสส์ (appressed hair) แข็งและหยาบปกคลุมใบที่ยังอ่อนมีขนปกคลุมหนาแน่นกว่า ใบยาว 3 - 7.5 ซม. กว้าง 2.5 - 10 ซม. ก้านใบยาว 1.5 - 10 ซม. มีขนแข็ง ๆ ปกคลุมเช่นเดียวกับลำต้น ดอก เป็นช่อแบบไซม์ เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อยหลายดอกอัดกันแน่นเป็นกระจุกแบบเศก (head) มีริ้วประดับเรียงเป็นชั้นรองรับช่อดอก ชั้นนอกรูปขอบขนานหรือรีเนียร์-ออบลอง (linear-oblong) ยาว 1.5 - 3 ซม. ชั้นในแคบและสั้นกว่า ยาว 1 - 2 ซม. ที่ผิวมีขนปกคลุมหนาแน่นเหมือนผิวใบ ก้านช่อดอกยาว 2 - 18 ซม. มีขนเหมือนลำต้น กลีบเลี้ยงอ่อนนุ่ม รูปหอกหรือรีเนียร์-แลนซีโอเลต (linear-lanceolate) ขนาดต่างกันเล็กน้อย

ยาว 0.7 - 1.2 ซม. มีขนยาวและแข็งปกคลุมหนาแน่น และจะขยายขนาดใหญ่ขึ้นยาวถึง 1.8 ซม. เมื่อเจริญขึ้นคลุมผล กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ส่วนปลายของกลีบเว้าเป็นคลื่น ดอกยาว 2.5 ซม. คอโรลล่าหีบบนแคบยาวประมาณ 2 - 3 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 2.5 - 3.5 ซม. มีขนกระจายเล็กน้อยบริเวณแถบกึ่งกลางlobes เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณค้ำในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.3 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ยาว 0.1 - 0.2 ซม. ก้านชูอับเกสรตัวผู้เป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม ยาว 1.2 - 1.7 ซม. ไม่มีขน รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ผลแบบแคปซูล รูปไข่ สีน้ำตาล ยาวประมาณ 0.6 - 0.8 ซม. ผิวเกลี้ยง เมล็ดมี 4 เมล็ด ค่อนข้างกลม สีดำ ยาวประมาณ 0.3 ซม. มีขนสั้นและนุ่มคล้ายขนสัตว์สีขาวแกมเทาปกคลุมตามผิว ขนนี้จะหลุดร่วงง่าย

ตัวอย่างพืช

ตะวันออก : ชัยภูมิ S. Suthisorn 605

กลาง : กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 6957; สิงห์บุรี Put 2624; กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 32

ตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี J.F. Maxwell s.n.; ชลบุรี Umpai 142; ชลบุรี Mrs. Collens s.n.; ชลบุรี S. Loweera-amornpan 31

คาบสมุทรม : ยะลา Put 3682 ; สุราษฎร์ธานี Put 4208

การกระจายพันธุ์ ทวีปอเมริกาเขตร้อน หมู่เกาะมาดากัสการ์ และเอเชียเขตร้อน

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าและวัชพืชอื่น ๆ ตามที่รกร้างในที่ชื้น ทั้งบริเวณใกล้ทะเลและไกลทะเล ความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเลถึงเหนือระดับน้ำทะเล 1000 เมตร ออกดอกระหว่างเดือนกันยายน ถึง มีนาคม

ชื่อสามัญ

ชื่อพื้นเมือง ชัยมคินหมา(Khayum teen maa) ชลบุรี; เถาสายทองลอย(Thao saai thong loi) สิงห์บุรี; เเพาะละบูดู(Phao-la buu-luu) มาเลย์, ยะลา

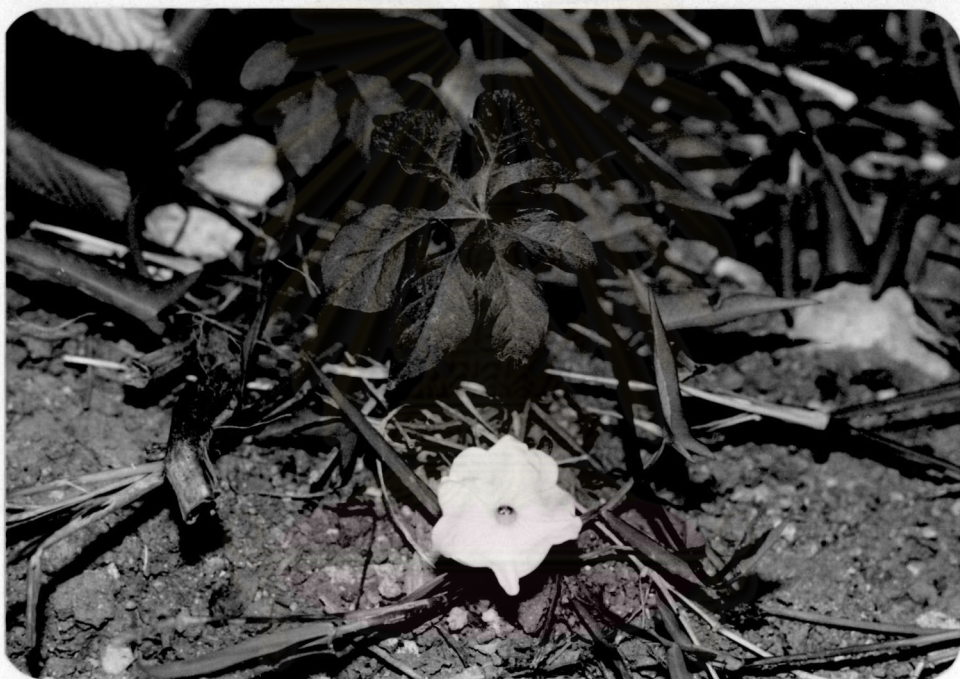
ประโยชน์ ชาวและฟิลิปปินส์ ใช้ใบทำเป็นยาพอกแผล (Ooststroom 1953: 467)

ภาพที่ 3

Ipomoea pes-tigridis Linn.

กรุงเทพฯ A.F.G. Kerr 6957 BK

ภาพที่ 4 Ipomoea pes-tigridis Linn. ชุ่มดินหมา
ภาพแสดงลักษณะใบและดอก
สถานที่ ตำบลแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี (10 กุมภาพันธ์ 2526)

ภาพที่ 5 Ipomoea pes-tigridis Linn. ชุ่มคีนหมา
ภาพแสดงลักษณะใบ คอก และช่อกอก
สถานที่ เขตกปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (28 กุมภาพันธ์)

3. Ipomeea pileata Roxb., Fl. Ind. ed. Carey & Wall., 2: 94. 1824; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 203. 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gén. I. - C. : 270. 1915; Gamble, Fl. Pres. Madras : 916. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 507. 1940; Kerr, Fl. Siam.En. 3: 16. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 467. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 112. 1956; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 347. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 493. 1965; Phạm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 237. 1972; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 336. 1980.

ไม้อมจุ อายุปีเดียว ลำต้นเรียวเล็ก เลื้อยพันหรือแผ่คลุมพื้นดิน มีขนสั้นค่อนข้างละเอียดปกคลุมโดยทั่วไป และมีหนามแน่นตามส่วนของลำต้นที่ยังอ่อน ส่วนที่แก่มีขนเพียงเล็กน้อยหรือเกลี้ยง ใบรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ส่วนปลายสุดของใบอาจแหลมหรือมนแคบ ๆ ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจค่อนข้างลึก ผิวใบทั้งสองด้านมีขนค่อนข้างยาวแบบแอฟเฟรสแสร์ปกคลุม ด้านล่างมีขนหนาแน่นกว่าด้านบนซึ่งมีขนเพียงเล็กน้อยถึงเกือบเกลี้ยง เส้นใบ 4 - 6 คู่ ใบยาว 2 - 7 ซม. กว้าง 1.5 - 5.5 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 1.5 - 10 ซม. มีขนสั้น ๆ ปกคลุมเหมือนลำต้น ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อยหลายดอกอัดกันแน่นเป็นกระจุกแบบเฮด มีใบประดับที่มีลักษณะคล้ายใบขนาดใหญ่ 2 ใบเชื่อมติดกันเป็นรูปคล้ายเรือหุ้มช่อดอกไว้ ยาวประมาณ 2 - 4.5 ซม. และมีใบประดับที่มีขนาดเล็กกว่ามากอีกหลายใบ รูปขอบขนานหรือรูปรี ปลายมน ช่อดอกอยู่ใน กลีบเกลี้ยงอ่อนนุ่ม แต่ละกลีบขนาดต่างกันเล็กน้อย 3 กลีบที่อยู่ด้านนอกรูปขอบขนานหรือรูปคล้ายช้อน ปลายมน ยาวประมาณ 1 ซม. อีก 2 กลีบที่ช่อดอกอยู่ในค่อนข้างแคบเป็นแบบรูปหอก ยาวประมาณ 0.9 ซม. ทุกกลีบมีขนยาวและนุ่มปกคลุมที่ผิวทั้งสองด้านและบริเวณขอบ กลีบดอกสีชมพู เป็นแบบซัลเวอร์ฟอร์ม คอโรลล่าทิวบ์เล็กและแคบ ยาวประมาณ 2 ซม. ก้านในมีสีชมพูเข้มกว่าโลบหรือสีม่วง ดอกยาวประมาณ 3 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 2 - 3 ซม. มีขนยาวและนุ่มปกคลุมเล็กน้อยบริเวณแถบกึ่งกลางโลบ เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของ

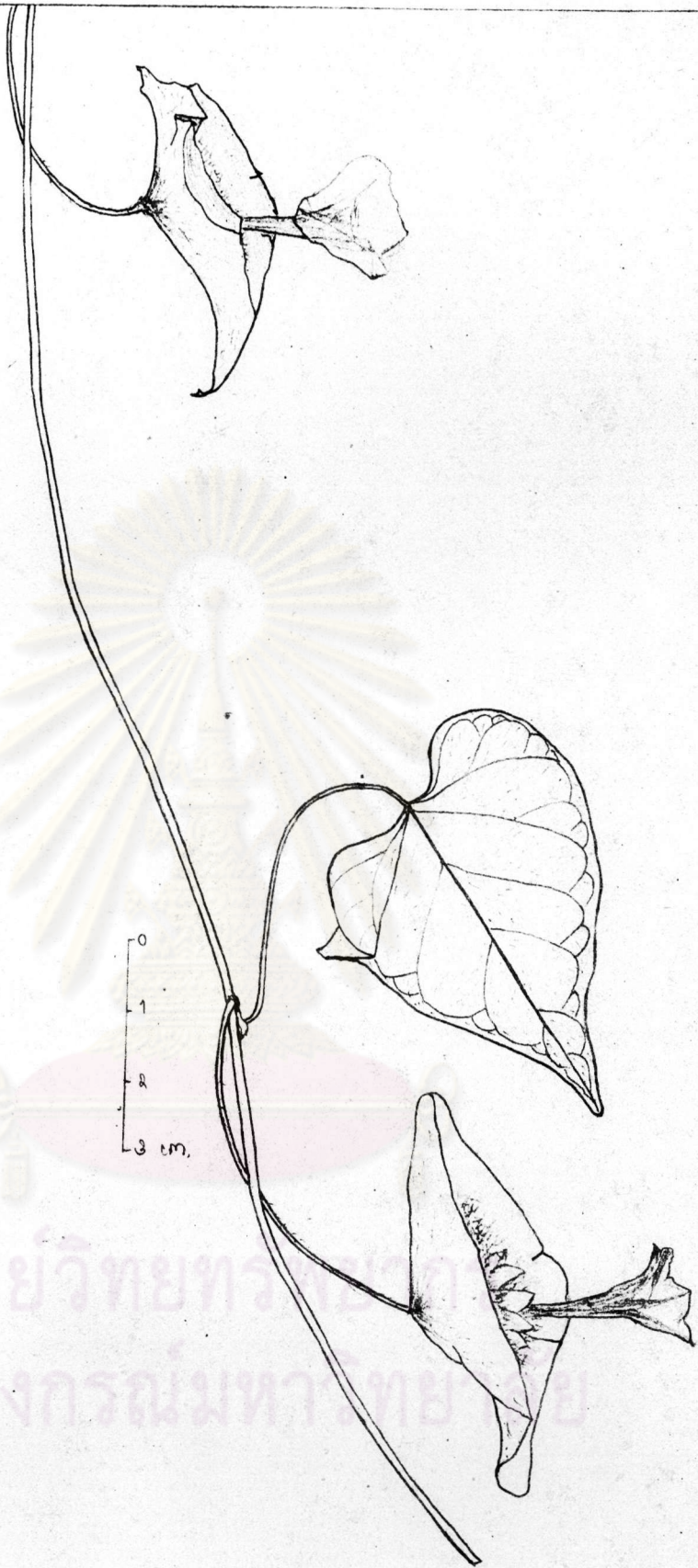
คอโรลล่าทิวบ์เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 1 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ก้านชูอับเกสรเป็นแบบฟิลิฟอร์ม ยาวไม่เท่ากัน มีขนปกคลุมบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมีย ผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบ แคปซูล ค่อนข้างกลม สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.4 - 0.6 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเพียงบาง ๆ กระจายตามผิว

<u>ตัวอย่างพืช</u>	ภาคเหนือ	:	พิษณุโลก	Prayad 527
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	:	ขอนแก่น	T. Boonkird 60; มหาสารคาม T. Boonkird 71
	ตะวันออก	:	นครราชสีมา	Put 4314
	ตะวันออกเฉียงใต้	:	ชลบุรี	Mrs. D.J. Collins 1736; ชลบุรี Mrs. D.J. Collins 1928; ชลบุรี Put 456; ชลบุรี J.F. Maxwell 73-486
	ตะวันตกเฉียงใต้	:	เพชรบุรี	A.F.G. Kerr 20626; ประจวบคีรีขันธ์ A.F.G. Kerr 16173
	คาบสมุท	:	สงขลา	Umpai s.n.

การกระจายพันธุ์ เขตร้อนของทวีปอาฟริกาตะวันออก หมู่เกาะมาดากัสการ์ และเอเชียเขตร้อน จากอินเดียดังจีน อินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าและพืชอื่น ๆ ความที่รกร้าง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1 - 400 เมตร ออกดอกระหว่างเดือนตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อพื้นเมือง เถาสองสลึง (Thao song salueng) ไทย นครราชสีมา ; อัญชัน (An chan) ไทย เพชรบุรี

ภาพที่ 6 Ipomoea pileata Roxb.

เจียงใหม่ A.F.G. Kerr 6496 BK

4. Ipomoea alba Linn., Sp. Pl. 1: 161. 1753; Van Ooststr. in Blumea. 3: 547. 1940; Fl. Malesia. 4: 480. 1954; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 346. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 491. 1965; Meninger, Fl. Vines World; 145. 1970; Stone, Fl. Guam 6: 490. 1970; Pham-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 240. 1972; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl.: 871. 1976; Sald. & Nicol., Fl. Hass. Dist. Karn. Ind.: 469. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 317. 1980.
- _____ Calonyction spiceosum Choisy, Men. Soc. Phys. Geneve 6: 441. 1833. _____ Convolvulus aculeatus Linn., sp. Pl. 1: 155. 1753. _____ I. bona-nox Linn., Sp. Pl. ed. 2: 228. 1762; Kurz, For. Fl. Br. Burm. 2: 217. 1877.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียวหรืออายุยืน (Ooststroom, 1954) ลำต้นเลื้อยพัน ส่วนโคนที่แก่แข็งและมีเนื้อไม้ มียางขาวตามส่วนต่าง ผิวเกลี้ยงหรือมีขนสั้น ๆ ปกคลุมเล็กน้อย และบางครั้ง มีปุ่มเล็ก ๆ กระจายอยู่เป็นแห่ง ๆ ใบรูปหัวใจหรือรูปไข่ ขอบใบเรียบหรือหยักลึกข้างละแฉกทำให้ใบเป็น 3 โยบ บางครั้งอาจพบทั้งสองลักษณะในต้นเดียวกัน ปลายใบเรียวแหลม ส่วนปลายสุดของใบอาจแหลม หรือมนและมีติ่งแหลมสั้น ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจค่อนข้างลึก ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ใบยาว 6-20 ซม. กว้าง 5-16 ซม. ก้านใบเรียวเล็กยาว 5-20 ซม. ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ ช่อดอกมักแตกแขนงเป็นแบบสคอริปีออยด์ซี่ร่ม (scorpioid cyme) มีส่วนน้อยที่เป็นโคเคเซียม (dichasium) ดอกย่อยมีตั้งแต่ 1 ถึงหลายดอก ก้านช่อดอกกลม อวบน้ำ ยาว 1-24 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 0.8-2 ซม. เมื่อเจริญเป็นก้านผลจะมีความยาวเพิ่มขึ้นถึง 2.5-3 ซม. และมีรูปคล้ายกระบอง ใบประดับขนาดเล็ก รูปลิเนียร์-แลนซีโอเลต ยาวประมาณ 0.2 ซม. ร่วงง่าย มักร่วงก่อนที่ดอกจะบาน กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปรีถึงขอบขนาน ขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่ซ่อนอยู่ด้านในยาวกว่า ยาว 0.7-1.5 ซม. ปลายกลีบมน และมีติ่งแหลมสั้น ซึ่งยาวประมาณ 0.2 ซม. กลีบที่อยู่ด้านนอกสั้นกว่าเล็กน้อย แต่มีออเนียนออกจากผิวบริเวณใต้ปลายกลีบเล็กน้อย กลีบยาว 0.5-1 ซม. ส่วนออเนียนยาว 0.4-0.9 ซม. กลีบเลี้ยงนี้จะโค้งลงด้าน

ล่างเมื่อคอกเจริญเป็นผล กลีบคอกสีขาว เป็นแบบซัดเวอร์ฟอร์ม อาจมีสีขาวล้วนหรือ บริเวณแถบกึ่งกลางโอบมีสีออกเขียว คอโรลล่าทิวน์เล็กและแคบ กลมหรือเป็นเหลี่ยมเล็กน้อย ยาว 7 - 12 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอก 11 - 15 ซม. เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาวยื่นออกมาเหนือคอโรลล่าทิวน์ เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบคอกบริเวณคานในทางส่วนบนของคอโรลล่าทิวน์ อับเกสรตัวผู้รูปชอมขนาน ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม ไม่มีขน รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบ แคปซูล รูปไข่ สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 2.5 - 3 ซม. มีเยื่อหุ้มเมล็ด เมล็ดมี 4 เมล็ด สีน้ำตาลถึงดำ ยาว 1 - 1.2 ซม. กว้างประมาณ 0.8 ซม. ผิวเกลี้ยง

ตัวอย่างพืช ตะวันออก : ชัยภูมิ C.F. Van Beusekorn et al 4190
ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 7941
ตะวันตกเฉียงใต้ : สุทธิธานี S. Sutheesorn 3124; กาญจนบุรี
K. Bunchuai 62

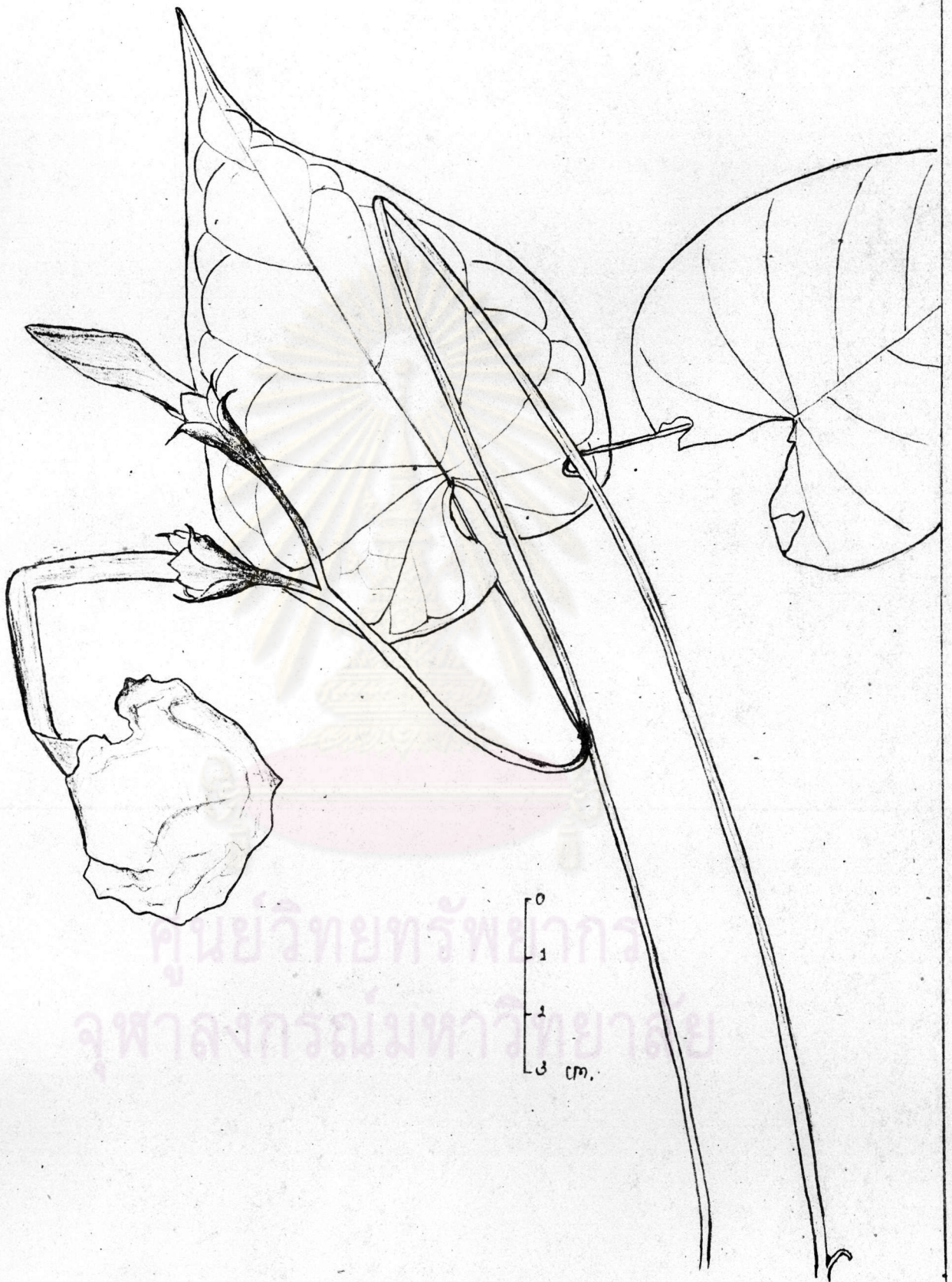
การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน ปัจจุบันมีกระจายในเขตร้อนทั่วไป

สภาพนิเวศวิทยา มีทั้งปลูกเป็นไม้ประดับและขึ้นเองตามธรรมชาติ ขึ้นปะปนกับหญ้าไม้ตามที่รกร้างและในป่าโปร่ง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1 - 1400 เมตร ออกดอกระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ดอกเริ่มบานตั้งแต่ก่อนพลบค่ำ

ชื่อสามัญ moon-vine, moon flower

ชื่อพื้นเมือง บานดึก (Baan duck), ดอกพระจันทร์ (Dok phrachan) ไทย
นครราชสีมา

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ

ภาพที่ 7 . Ipomoea alba Linn.

กาญจนบุรี K. Bunchuai 62 BKF

5. Ipomoea quamoclit Linn., Sp. Pl. 1: 159. 1753; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 199. 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gén. I. - C. : 235. 1915; Van Ooststr. in Blumea 3: 555. 1940; Fl. Malesia. 4: 482. 1954; Sastri, Wealth Ind. 5: 252. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 234. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 347. 1963; Grisbach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 472. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 491. 1965; Stone, Fl. Guam 6: 494. 1970; Pham-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 241. 1972; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 870. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 338. 1980. _____ Convolvulus pennatus Desr. in Lamk, Enc. Meth. 3: 567. 1971. _____ Quamoclit pinnata Boj. Hort. Maurit. : 224. 1837.

ไม้เลื้อย อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพัน มีส่วนน้อยที่แผ่คลุมพื้นดิน แตกกิ่งก้านมาก มียางขาวตามส่วนต่าง ๆ ผิวเกลี้ยง ใบรูปไข่หรือ ขอบขนาน ขอบใบเว้าลึกเกือบถึงเส้นกลางใบคล้ายใบประกอบแบบขนนก มีจำนวนเชกเมนต์ 8 - 20 คู่ แต่ละเชกเมนต์รูปรีถึงฟิลาฟอร์ม กว้าง 0.5 - 0.75 มม. เชกเมนต์ที่อยู่ตอนล่างขอบใบปลายมักแยกเป็น 2 แฉก อาจพบขั้วที่ขอบใบเว้าคั้น ๆ แบบเพคตินเท (Ooststroom, 1965) ผิวใบเกลี้ยง ใบยาว 2 - 10 ซม. กว้าง 1 - 6 ซม. ก้านใบยาว 0.8 - 4 ซม. มีหูใบเทียมที่ฐาน ดอก เป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 4 ดอก ก้านช่อดอกยาว 1.5 - 14 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 0.5 - 2 ซม. เมื่อเจริญเป็นก้านผลจะมีความหนาเพิ่มขึ้นและมีรูปคล้ายกระบอง ใบประดับขนาดเล็ก รูปสามเหลี่ยมค้ำเท้า ปลายแหลมยาว 0.1 - 0.2 ซม. กลีบเลี้ยงขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่อยู่ด้านนอกสั้นกว่าเล็กน้อย ยาว 0.4 - 0.5 ซม. กลีบที่ซ่อนอยู่ด้านในยาว 0.5 - 0.6 ซม. แต่ละกลีบรูปขอบขนานหรือรูปคล้ายช้อน ปลายกลีบมนและมีติ่งแหลมสั้น ผิวกลีบมีปุ่มเล็ก ๆ ขอบกลีบสีซีด กลีบดอกสีแดงเข้ม เป็นแบบซัลเวอ์ฟอร์ม ส่วนโคนของคอโรลล่าหิวบ์แคบและกว้างขึ้นข้างบน ปลายแยกเป็น 5 โลบ แต่ละlob รูปสามเหลี่ยมสั้น ๆ ปลายlobแหลม ยาวประมาณ 0.5 ซม.

บางครั้งอาจพบว่ามีสีขาวแค่มนอยมาก (Backer, 1965) ดอกยาว 2 - 3.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 1.5 - 2 ซม. เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาวยื่นออกมาเหนือ ส่วนของกลีบดอก เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณค้ำในของคอโรลล่าที่ขยับเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.2 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม มีขนปกคลุมบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมียมีวงเลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 0.6 - 0.8 ซม. ปลายมนและมีส่วนฐานของก้านชูอับเกสรตัวเมียมียึดอยู่เป็นยอดแหลม เมื่อผลแก่จะแตกตามขวาง เมล็ดมี 4 เมล็ด รูปไข่ถึงขอบขนาน สีน้ำตาลถึงดำ ยาวประมาณ 0.5 - 0.6 ซม. มีขนเส้นเล็ก ๆ เป็นฝอย สีเทาปกคลุมตามผิว

<u>ตัวอย่างพืช</u>	ตะวันออกเฉียงเหนือ	: ขอนแก่น Adisai 306
	ภาคกลาง	: กรุงเทพมหานคร R.C. Lakshuakaes s.n.;
		กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 11
	ตะวันออกเฉียงใต้	: ชลบุรี S. Loweera-amornpan 13
	คาบสมุทรม	: สุราษฎร์ธานี Sakol 1095

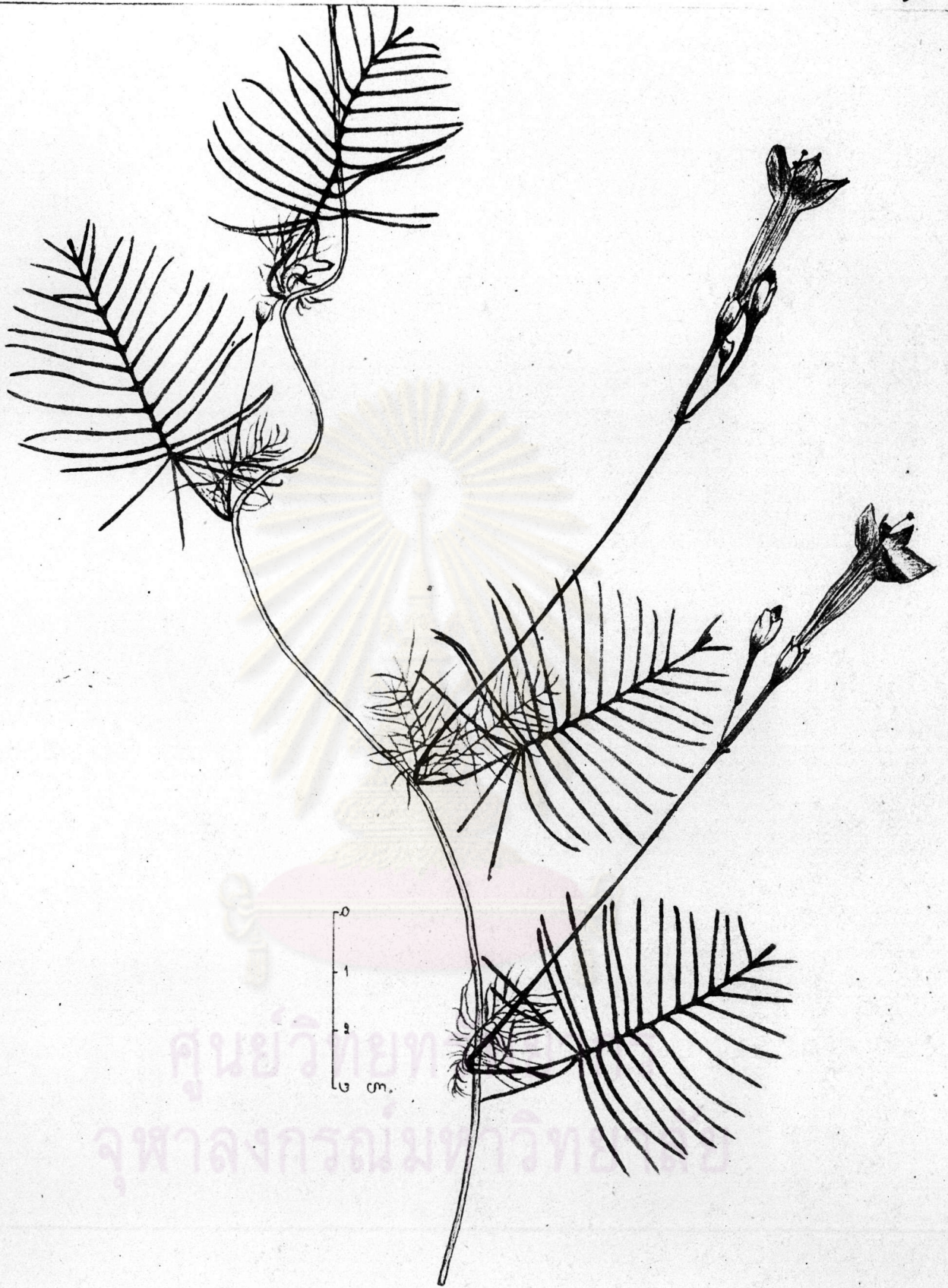
การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในเขตร้อน

สภาพนิเวศน์วิทยา มีทั้งปลูกเป็นไม้ประดับและขึ้นเองตามธรรมชาติในที่ชื้น มักเลื้อยพันตามรั้ว หรือพุ่มไม้ พบบ้างในป่าโปร่ง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1 - 1200 เมตร ออกดอกตลอดปี

ชื่อสามัญ Cypress vine

ชื่อพื้นเมือง รกฟ้า (Rok faa), ประทัดจีน (Pratad cheen), เข้มแดง (Khem daeng), พันสวรรค์ (Phan sawan), แข็งสิงห์ (Khaeng sing), สนก้างปลา (Son kaangplaa) ไทย ภาคกลาง; คอนสวรรค์ (Khon sawan) ไทย เชียงใหม่

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ
ในฟิลิปปินส์ใช้ใบเป็นยาพอกแผล และรักษาโรคริดสีดวงทวาร (Ooststroom, 1954)

ภาพที่ 8 Ipomoea quamoclit Linn.

กรุงเทพฯ S. Loweera-amornpan 11

ภาพที่ 9 *Ipomoea quamoclit* Linn. คอนสวาร์ค
 ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และช่อดอก
 สถานที่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (15 กุมภาพันธ์)

ภาพที่ 10 *Ipomoea quamoclit* Linn. คอนสวอร์ก
 ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก ผล และช่อดอก
 สถานที่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (8พฤศจิกายน 2526)

6. *Ipomoea angulata* Lamk., Tabl. Enc. 1: 464. 1791; Van Ooststr. in Blumea 3: 553. 1940; Fl. Malesia. 4: 481. 1954; Maheshwari, Fl. Delhi : 233. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 491. 1965; Pham-Hoang Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 241. 1972; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 870. 1946. _____ *I. phoenicea* Roxb., Fl. Ind. 2: 92. 1824. _____ *I. coccinea* Cl. in Fl. Br. Ind. 4: 199. 1885.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพัน ผิวเกลี้ยงหรือมีขนยาวและอ่อนนุ่มปกคลุมเล็กน้อยเป็นแห่ง ๆ ใบรูปไข่หรือรูปกลม ขอบใบโคยทั่วไปหยักลึกข้างละแฉกทำให้ใบเป็น 3 โลบ ก้านข้างทั้ง 2 โลบตั้งชันชี้ไปทางปลายใบ แต่ละโลบปลายเรียวแหลม บางครั้งพบว่าขอบใบโคยเฉพาะขอบของโลบที่อยู่ด้านข้างหยักเป็นมุมขนาดเล็ก 3 - 5 มุมฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจค่อนข้างลึก ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ใบยาว 3 - 15 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 3 - 12 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย ดอกเป็นช่อแบบ เฮอร์คอยด์ไซม์ (helicoid cyme) เกิดที่ซอกใบและบริเวณปลายยอด ช่อดอกยาว 10 - 35 ซม. มีดอกย่อยจำนวนมาก ช่อดอกที่แตกแขนงครั้งแรกเป็นแบบโคเคเซียนและแตกแขนงต่อไปเป็นแบบโมโนโคเซียน ก้านช่อดอกกลมหรือเป็นเหลี่ยมเล็กน้อย ยาว 3 - 20 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยเหมือนก้านใบ ก้านดอกย่อยลักษณะเป็นเหลี่ยม ยาว 0.5 - 1 ซม. และจะมีความยาวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเจริญเป็นก้านผล ใบประดับขนาดเล็ก รูปสามเหลี่ยมแคบ ๆ ยาว 0.1 - 0.2 ซม. กลีบเลี้ยงรูปขอบขนาน ปลายมนหรือตัดตรง และมีอนยื่นออกจากผิวบริเวณโคนปลายกลีบเล็กน้อย ผิวกลีบเกลี้ยง กลีบยาว 0.2 - 0.3 ซม. ส่วนอนยาว 0.3 - 0.4 ซม. กลีบเลี้ยงนี้จะโค้งลงด้านล่างเมื่อดอกเจริญขึ้นเป็นผล กลีบดอกสีแสดเข้ม เป็นแบบซัลเวอร์ฟอร์ม ส่วนโคนของคอโรลล่าหีบแคบแล้วกว้างขึ้นข้างบนและโค้งเล็กน้อย ดอกยาว 2.5 - 3 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 1.8 - 2.5 ซม. เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาวยื่นออกมาเหนือส่วนของกลีบดอก เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.9 ซม. ก้านชูอับเกสรตัวผู้เป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม ความยาวต่างกันเล็กน้อย ยาว 3 - 3.5 ซม. ไม่มีขน อับเกสรรูปรี ยาวประมาณ 0.15 ซม. รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสร

ตัวเมียรูปทรงกลม มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว รูแบบแคปซูล ก่อนข้างกลม สีน้ำตาล
ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 - 0.7 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาว
ประมาณ 0.4 ซม. มีขนสั้นและนุ่มปกคลุมหนาแน่น

ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ K. Suvatabantha s.n.; เชียงใหม่
M.C. Lakshnadara 1409; เชียงใหม่ A.F.G.
Kerr 4691; เชียงราย Y. Paisooksantivatana
499-81; เชียงใหม่ P. Sangkhachand 24;
เชียงใหม่ Plerchit 57; ทาก Collector
unknown s.n.

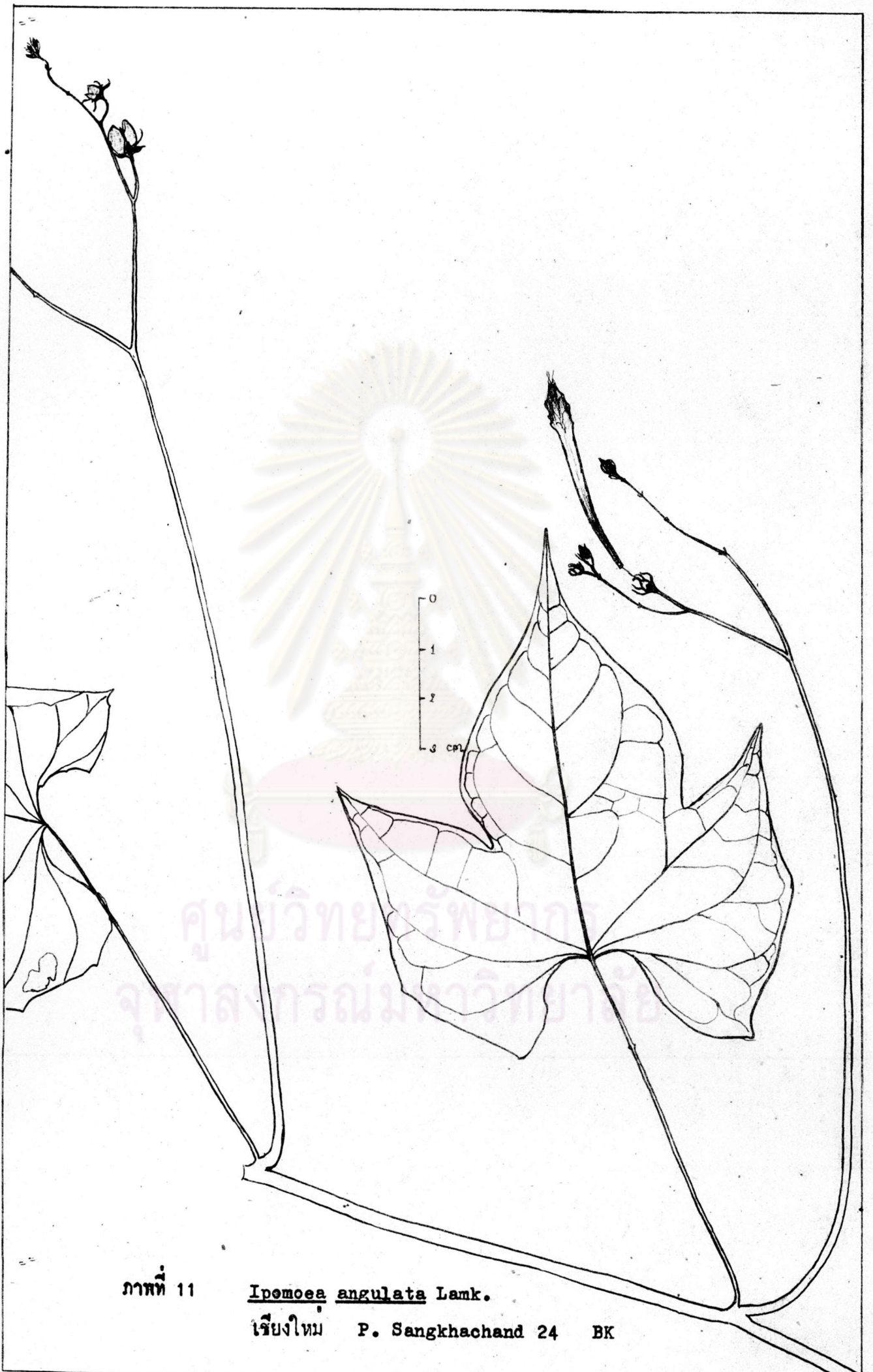
ตะวันตกเฉียงใต้ : กาญจนบุรี C.F. Van Beusekorn et al 3898

การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน ปัจจุบันมีกระจายในเขตร้อน
ทั่ว ๆ ไป ชาวและมาเลย์ปลูกเป็นไม้ประดับ

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับวัชพืช และหญ้าไม้คามที่รกร้างในที่ชื้น และในป่าโปร่งซึ่ง
มักพบบริเวณน้ำตก ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1 - 1200 เมตร ออกดอกระหว่างเดือน
ตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง จิงจ้อแดง (Ching cho daeng) ไทย เชียงใหม่

ภาพที่ 11

Ipomoea angulata Lamk.

เรียงใหม่ P. Sangkhachand 24 BK

ภาพที่ 12 Ipomoea angulata Lamk. จิงจ้อแกง

ภาพแสดงดอกและช่อดอก

สถานที่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี

7. Ipomoea aculeata Bl., Bijdr. : 715. 1825; Van Ooststr. in Blumea 3: 572. 1940; Fl. Malesia. 4: 486. 1954; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 492. 1965.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นโดยทั่วไปเลื้อยพัน มีบ้างที่แผ่คลุมพื้นดิน ลำต้นสีเหมือน ฟางแห้ง ส่วนที่แก่แข็งและมีเนื้อไม้ ผิวเกลี้ยงหรือมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมเล็กน้อย และบางครั้งมีหนามเล็ก ๆ ลักษณะโค้งและอ่อนกระจายอยู่บ้างเป็นแห่ง ๆ ใบรูปหัวใจ รูปไข่ หรือกลมกึ่งรูปไข่ ขอบใบเรียบ หรือมีส่วนน้อยที่ขอบใบหยักทำให้ใบเป็น 3 โคน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจถึงคักตรง ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมแต่ด้านล่างมีขนหนาแน่นกว่า เส้นใบ 5 - 6 คู่ ใบยาว 5 - 14 ซม. กว้าง 3 - 10 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 2.5 - 1.2 ซม. มีขนสั้นและนุ่มเหมือนลำต้น ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 3 ดอก แต่โดยทั่วไปมักมี 1 ดอก ก้านช่อดอกอวบหนาและสั้น ยาว 0.2 - 1 ซม. มีขนเหมือนลำต้น ก้านดอกย่อยมักมีลักษณะเป็นเหลี่ยม ส่วนโคนแคบแล้วกว้างขึ้นข้างบน ยาว 0.7 - 1.5 ซม. บิดงอเมื่อดอกยังตูมพอกดอกบานจะยืคตรง และเมื่อเจริญเป็นก้านผลจะมีความยาวเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 2 ซม. และมีรูปคล้ายกระบอง กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปไข่ถึงขอบขนาน หรือรูปรี ปลายกลีบมน บางครั้งปลายกลีบมนและเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จิเนท กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในค่อนข้างสั้นกว่ากลีบที่อยู่ด้านนอก ขอบบางและโปร่งแสง แต่ละกลีบยาว 1.2 - 1.8 ซม. และจะมีความยาวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเจริญขึ้นคลุมผล กลีบดอกสีขาว เป็นแบบซัลเวอร์ทอร์ม อาจมีสีขาวล้วนหรือบริเวณผิวกลีบด้านนอกมีสีออกเขียว คอโรลล่าทิวน์เป็นหลอดเล็กและแคบ ดอกยาว 14 - 17 ซม. เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาวยื่นออกมาเหนือส่วนของกลีบดอก เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณปากของคอโรลล่าทิวน์ อับเกสรตัวผู้รูปหลอด ยาวประมาณ 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบพิลiform ยาวไม่เท่ากัน มีขนปกคลุมตามโคนก้าน รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 1.5 ซม. กลีบเลี้ยงเจริญขึ้นคลุมผล เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.6 - 0.8 ซม. มีขนยาวและหยิก คล้ายขนสัตว์

สี่เทวปกคลุมหนาแน่นที่ผิว

ตัวอย่างพืช ภาคกลาง : สระบุรี Put 2427

ภาคตะวันออก : นครราชสีมา Put 4324

การกระจายพันธุ์ มาเลเซีย ชาว ไทย

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าไม้ตามที่รกร้าง และในป่าโปร่ง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1 - 700 เมตร

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง _____

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 13

Ipomoea aculeata Bl. var. *mollissima* (Zoll.) Hallif.

แคทวาระสีเทา Put 4324 BK

8. Ipomoea trichosperma Bl., Bijdr. : 710. 1825; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 198. 1885; Van Ooststr. in Blumea 3: 578. 1940; Fl. Malesia. 4: 487. 1954; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 492. 1965.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นเลื้อยพัน ส่วนที่แก่แข็งและมีเนื้อไม้ ผิวเกลี้ยงไม่มีขน แต่บางครั้งมีปุ่มเล็ก ๆ กระจายตามผิว ใบรูปกลมถึงรูปไข่ หรือรูปรี ขอบใบโดยทั่วไปเว้าลึกเป็นแบบนิ้วมือ 3 - 7 โลบ ส่วนมากมักมี 3 หรือ 5 โลบ มีส่วนน้อยที่ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นฟันเขี้ยว ๆ โลบที่อยู่กลางมีขนาดใหญ่ รูปรีหรือรูปหอก ยาว 5 - 8 ซม. กว้าง 2 - 5 ซม. โลบที่อยู่ด้านข้างเล็กกว่า รูปไข่หรือรูปหอก แต่ละโlobปลายเรียวแหลม บางครั้งทรงปลายสุดของใบมนและมีติ่งแหลมสั้น ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ใบยาว 6 - 14 ซม. กว้าง 6 - 12 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 4.5 - 12 ซม. ดอกเป็น ช่อแบบไซม์กิกที่ช่อใบ อาจมีดอกย่อยเพียง 1 ดอก หรือช่อดอกแบบโมโนเคเชียมหรือโคเคเชียม มี 2 - 3 ดอกย่อย ก้านช่อดอกยาว 2 - 14 ซม. ผิวเกลี้ยง ก้านดอกย่อยลักษณะเป็นเหลี่ยม ส่วนโคนแคบแล้วกว้างขึ้นข้างบน ยาว 1.2 - 3 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวจาง ๆ เหนียวคล้ายแผ่นแข็ง รูปกลมถึงรูปไข่ หรือรูปรี ปลายกลีบมนและมีติ่งแหลมสั้น ขอบของกลีบโดยเฉพาะกลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในบางและโปร่งแสง ขนาดกลีบแตกต่างกันมาก กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในยาวกว่า ยาว 1.5 - 2.5 ซม. กลีบที่อยู่ด้านนอกสั้นกว่า ยาว 0.8 - 1.2 ซม. กลีบดอกสีขาว แบบซัดเวอร์ฟอร์ม อาจมีสีขาวทั้งดอกหรือบริเวณแถบกึ่งกลางโlobมีสีแสดเรื่อ (Backer, 1965) คอโรลล่าทิวน์เล็กและแคบ ยาว 8 - 9 ซม. ดอกยาว 11 - 14 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 10 ซม. เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาวยื่นออกมาเหนือส่วนของกลีบดอก เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของคอโรลล่าทิวน์เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 1.5 ซม. อับเกสรสีขาว รูปรีเนียร์โค้ง ยาวประมาณ 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบพิลiform มีขนปกคลุมที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่หรือเกือบกลม สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 2.5 - 3 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.7 - 0.9 ซม. มีขนยาว คล้ายขนสัตว์

สีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่นตามผิว และมีขนที่ยาวกว่า ยาวประมาณ 1 ซม. นุ่มและเป็นมัน
ตามขอบของเมล็ด

ตัวอย่างพืช ภาคกลาง : สระบุรี J.F. Maxwell 73-482; กรุงเทพมหานคร
A.F.G. Kerr 7941

ตะวันตกเฉียงใต้ : อุทัยธานี S. Suthesorn 3124

การกระจายพันธุ์ มาเลเซีย ชวา ไทย

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าไม้คามที่รกร้าง และในป่าโปร่ง พบทั้งบริเวณใกล้
ทะเลและห่างไกลทะเล ความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเล ถึงเหนือระดับน้ำทะเล 400 เมตร
ออกดอกระหว่างเดือน ตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์ ออกบานตลอดกลางวัน

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง _____

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 14 . Ipomoea trichosperma Bl.

ดรรชนี J.F. Maxwell 73-482 BK

9. Ipomoea tuba (Schlechtend) G. Don, Gen. Syst. 4: 271. 1838; Van Ooststr. in Blumea 3: 575. 1940; Fl. Malesia. 4: 487. 1954; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 467. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 492. 1965; Meninger, Fl. Vines World : 152. 1970; Stone, Fl. Guam 6: 494. 1970.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นส่วนใหญ่เลื้อยพันตามต้นไม้เล็ก ๆ มีส่วนน้อยที่ทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ส่วนที่แก่แข็งและมีเนื้อไม้ ผิวเกลี้ยง แต่บางครั้งมีปุ่มนูนแข็ง ๆ ยื่นจากผิว มีรอยย่นเป็นเส้นตามความยาวของลำต้น ใบรูปหัวใจ รูปไข่ หรือรูปกลม ขอบใบเรียบหรือเว้าเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบเรียวแหลม บางครั้งตรงปลายสุดของใบมนและมีกึ่งแหลมสั้น ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจค่อนข้างลึก ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง เส้นใบ 7 - 8 คู่ เส้นใบย่อย (secondary nerve) เรียงขนานกัน ใบยาว 5 - 16 ซม. กว้าง 5 - 14 ซม. เมื่อใบแห้งผิวใบส่วนใหญ่จะมีสีซีดและโปร่งแสง แต่บางบริเวณยังมีสีเขียวทำให้เห็นมีสีเขียวเป็นหย่อม ๆ ก้านใบยาว 3.5 - 16 ซม. ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 3 ดอก ความยาวของก้านช่อดอกแปรปรวนมากยาว 0.75 - 12 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 1.5 - 3 ซม. เมื่อเจริญเป็นก้านผลจะมีความหนาเพิ่มขึ้นและมีรูปคล้ายกระบอง กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปกลมหรือกลมกึ่งรูปไข่ ปลายกลีบมน และมีกึ่งแหลมสั้น บางครั้งปลายกลีบมนและเว้าตรงกลางแบบนิมาร์จีเนต ขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่อยู่ด้านนอกยาว 1.5 - 2 ซม. กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในมักบางและยาวกว่าเล็กน้อย ยาว 1.8 - 2.5 ซม. กลีบเลี้ยงนี้จะขยายใหญ่ขึ้นเล็กน้อย เมื่อเจริญขึ้นคลุมผล เมื่อผลยังอ่อนกลีบจะคลุมคล้ายรูปถ้วย เมื่อผลแก่กลีบที่คลุมส่วนปลายจะโค้งลง กลีบดอกสีขาว แบบซัลเวอร์ฟอร์ม อาจมีสีขาวหึ่งดอกหรือบริเวณแถบกึ่งกลางlobes มีสีออกเขียว ดอกยาว 9 - 12 ซม. คอโรลล่าหิว้มเล็กและแคบ ยาว 7 - 8 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 8 - 10 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณด้านในของคอโรลล่าหิว้มเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.6 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปรีเนียร์ ยาวประมาณ 0.6 ซม. ก้านชูอับเกสร

เป็นเส้นแบบพิลiform มีขนปกคลุมที่โคนก้าน รั้งไข่และก้านช่อกเกสรตัวเมียยาวได้ถึง
 ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล ก่อน
 ข้างกลม สีน้ำตาลอ่อน ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 - 2.5 ซม. เมล็ดมี
 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 1 ซม. มีขนสั้นและนุ่มคล้ายขนสัตว์ปกคลุมหนาแน่น และมี
 ขนยาวคล้ายเส้นไหมตามขอบของเมล็ด

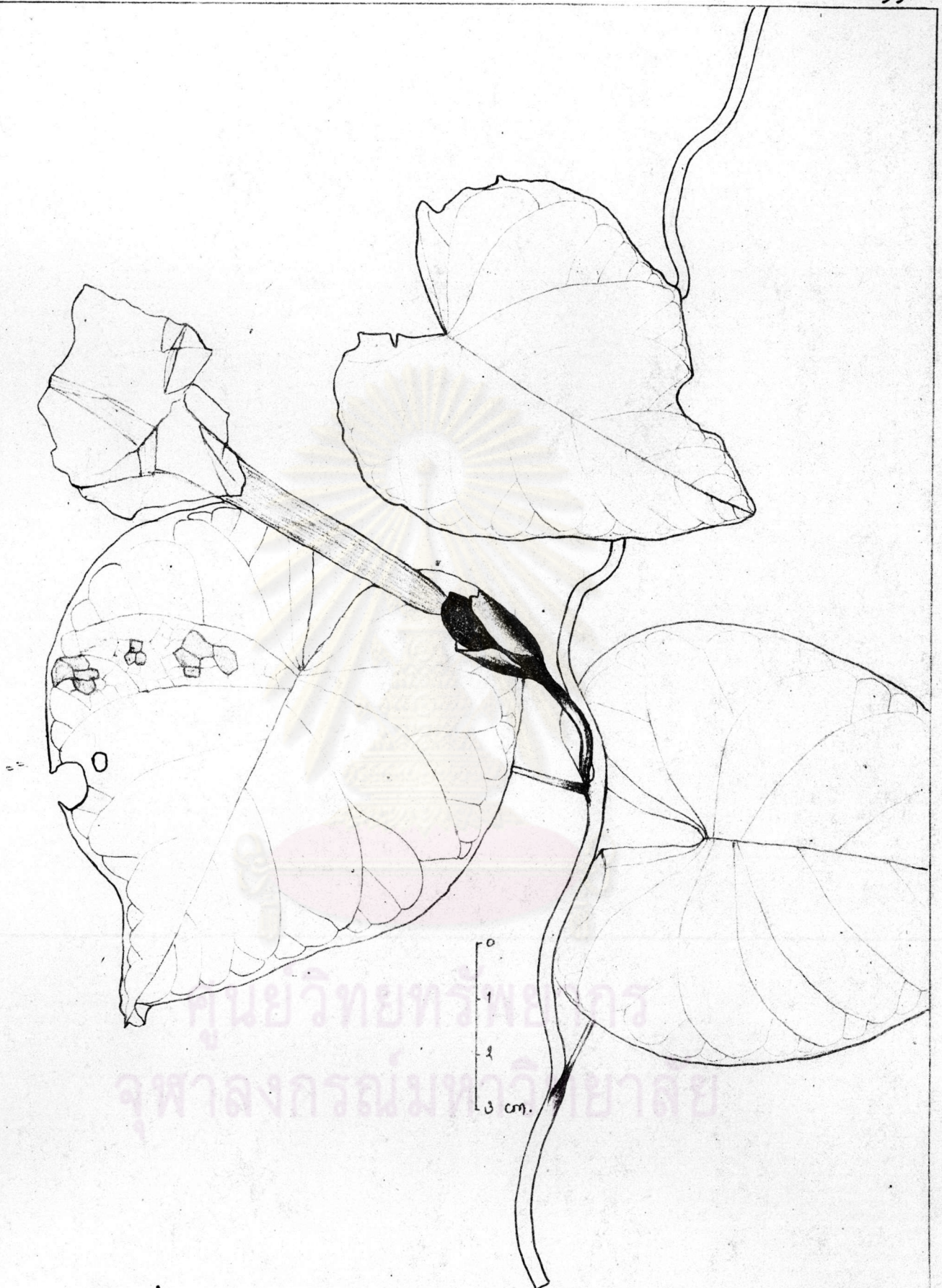
<u>ตัวอย่างพืช</u>	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	:	เพชรบูรณ์ Eryl Smith 515
	ภาคกลาง	:	สิงห์บุรี Put 2626; กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 8983
	ภาคตะวันออกเฉียงใต้	:	ชลบุรี Mrs. D.J. Collins 1250; ชลบุรี S. Loweera-amornpan 23
	คาบสมุทรม	:	สุราษฎร์ธานี A.F.G. Kerr s.n.; สุราษฎร์ธานี A.F.G. Kerr 11167; สงขลา A.F.G. Kerr 8983

การกระจายพันธุ์ ทวีปอเมริกาเขตร้อน หมู่เกาะมาดากัสการ์ เอเชียเขตร้อน และแอฟริกา
 ตะวันออก

สภาพนิเวศวิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าไม้ตามชายหาค และบริเวณใกล้ทะเล ออกดอกระหว่าง
 เดือนตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์ ดอกบานตลอดกลางวัน

ชื่อสามัญ Moon-flower

ชื่อพื้นเมือง ผักบุ้งขัน (Phak bung khan) ไทย, สิงห์บุรี

ภาพที่ 15

Ipomoea tuba G. Den

ชลบุรี S. Loweera-amornpan 23

10. Ipomoea cairica (L.) Sweet, Hort. Br. : 287. 1827; Merrill, En. Phil. Fl. 3: 364. 1923; Gamble, Fl. Pres. Madras : 918. 1923; Post, Fl. Syr. Palest. Sin. 2: 212. 1933; Van Ooststr. in Blumea 3: 542. 1940; Bailey, Manual Cult. Pl. : 820. 1949; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 478. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 119. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 247. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 238. 1963; Hutchinson, Fl. West.Trop. Afr. 2: 351. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 495. 1965; Phạm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 240. 1972; Henderson, Mal. Wil. Fl. Dicot. 1: 320. 1974; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 869. 1976; Sald. & Nicol., Fl. Hass. Dist. Karn. Ind. : 470. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 322. 1980. _____
- I. palmata Forsk., Fl. Aeg. - Arab. : 43. 1775; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 214. 1885.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นเลื้อยพันหรือแผ่คลุมพื้นดิน มียางขาว ไม่มีขน แต่มีปุ่มกลม ๆ ยื่นจากผิวตามส่วนที่แก่ของลำต้น ส่วนปลายที่ยังอ่อนผิวเกลี้ยง มีรากที่พองเป็นหัว ใบรูปกลม แผ่นใบค่อนข้างบาง ขอบใบเว้าลึกเกือบถึงฐานใบแบบนิ้วมือ มี 5 โลบ โลบที่อยู่ล่างสุดทั้งสองข้างมักแบ่งย่อยเป็นlobขนาดเล็กอีกข้างละlob แต่ละlobรูปไข่ รูปไข่ถึงรูปหอก หรือรูปรี ปลายlobแหลม เรียวแหลม หรือมนและมีติ่งแหลมสั้น ฐานของlobเรียวแหลม ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ใบยาว 3 - 10 ซม. กว้าง 3 - 10 ซม. ก้านใบยาว 3 - 6 ซม. มักมีหูใบเทียมที่โคนก้าน กอกเป็นข้อแบบไข่มุก เกิดบริเวณซอกใบ มีกอกย่อย 1 - 3 กอก ก้านช่อกอกยาว 0.5 - 7 ซม. ก้านคอกย่อยยาว 1.2 - 2 ซม. ใบประดับขนาดเล็ก รูปไข่หรือรูปกลม ยาวประมาณ 0.2 ซม. กลีบเลี้ยงรูปไข่ ปลายแหลม หรือมนและมีติ่งแหลมสั้น ขนาดกลีบไม่เท่ากัน กลีบที่อยู่ค้ำนอกสั้นกว่าเล็กน้อย กลีบยาว 4 - 6.5 ซม. ผิวกลีบเกลี้ยง แต่มีต่อมน้ำมันเล็ก ๆ กระจายอยู่ตามผิว ขอบของกลีบบางและโปร่งแสง กลีบคอกสีม่วงแดงเจือขาว รูปกรวย บริเวณแถบกึ่งกลางlob

สีจางกว่าถึงเกือบขาว ด้านในของคอโรลล่าหีบสีม่วงเข้ม บางครั้งพบว่าคอกมีสีขาวล้วน
 แค่มนอยมาก (Backer, 1965) คอกยาว 4.5 - 6 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอก 4 - 6
 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบคอกบริเวณด้านในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ
 0.5 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปลิเนียร์-ออบลอง ยาว 0.5 - 0.7 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็น
 แบบพิลiform ความยาวต่างกันมาก มีขนยาวและนุ่มปกคลุมที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูออก
 เกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีนุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว
 ปลายแบบแคปซูล กอนข้างกลม สีน้ำตาล เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 - 1.2 ซม. ผิวเกลี้ยง
 เมล็ดมี 4 เมล็ดหรือน้อยกว่า สีดำ ยาวประมาณ 0.5 - 0.6 ซม. มีขนสั้นและนุ่มคล้ายขน
 สัตว์ปกคลุมหนาแน่น และมีขนยาว นุ่ม คล้ายเส้นไหมตามส่วนที่เป็นเส้น

ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ N. Fukuoka 2175
 ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร T. Piyakarnchana 5;
 กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 3,8
 ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี Sakol 202

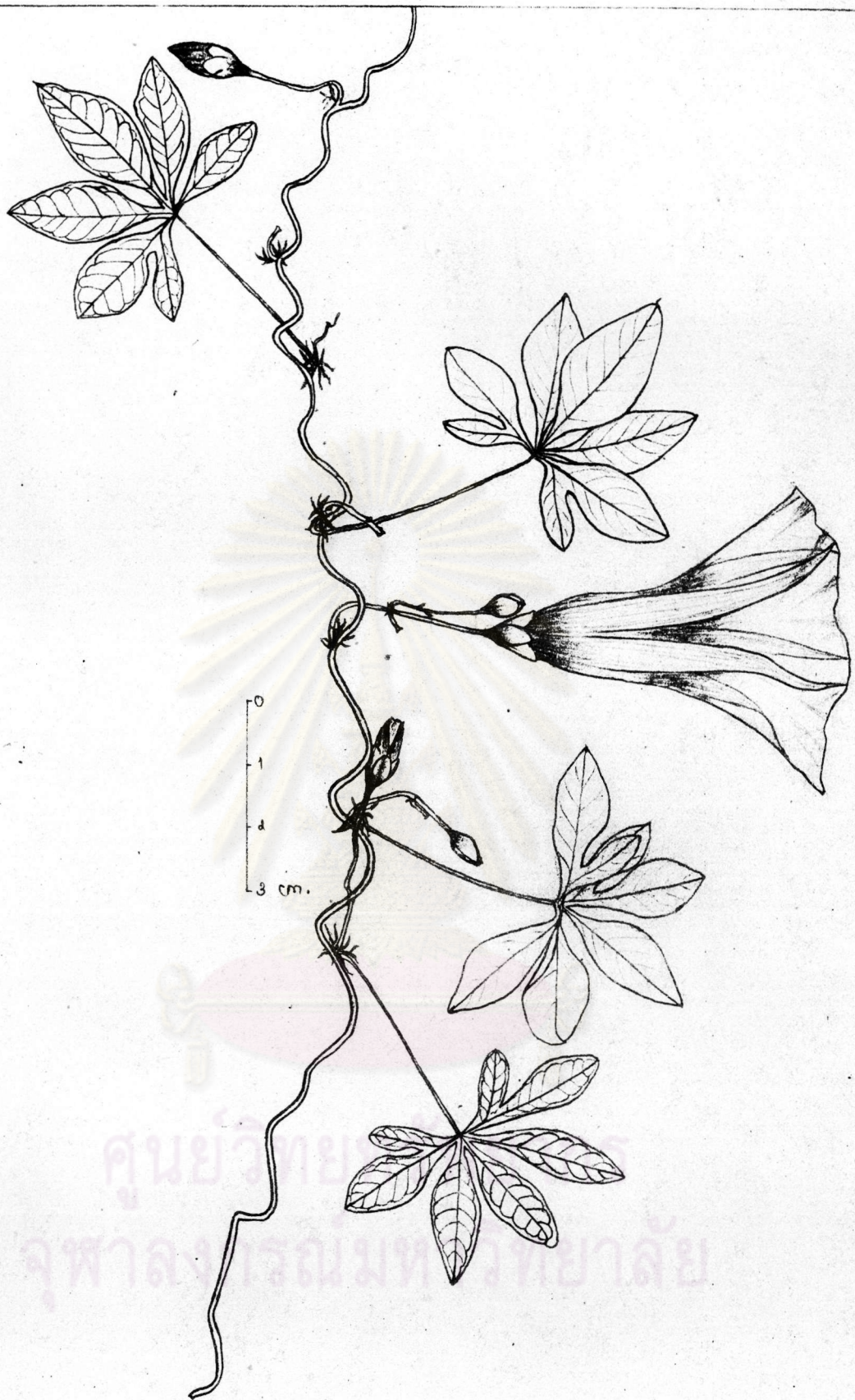
การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในบริเวณเขตร้อนของทวีปเอเชีย และ ออฟริกา

สภาพนิเวศวิทยา เป็นทั้งพืชปลูกและขึ้นเองตามธรรมชาติในที่ชื้น ตามที่รกร้าง และใน
 ป่าโปร่ง ความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเลถึงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1500 เมตร ออกดอก
 ตลอดปี

ชื่อสามัญ Railway creeper

ชื่อพื้นเมือง ผักบุ้งราว (Phak bung rau) ไทย กรุงเทพฯ

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ
 ทั้งต้นใช้เป็นยาแก้ไข้ ขับปัสสาวะ ในแอฟริกาใต้ใช้ใบตำพอกหรือทาแก้ผื่นคัน
 ในอินเดียใช้เมล็ดเป็นยาถ่าย (โครงการพัฒนาเทคนิคการทำยาสมุนไพร, 2524)

ภาพที่ 16

Ipomoea cairica (L.) Sweet

กรุงเทพฯ S. Loweera-amornpan 8

ภาพที่ 17 Ipomoea cairica (L.) Sweet ผักนึ่งรื้อ
 ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และช่อดอก
 สถานที่ เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร (11 กรกฎาคม 2525)

11. *Ipomoea batatas* (L.) Lamk., Tabl. Enc. 1: 465. 1971; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 202. 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gén. I. - C. : 240. 1915; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 364. 1923; Post, Fl. Syria, Palest., Sinai 2: 212. 1933; Van Ooststr. in Blumea 3: 512. 1940; Brown, Use. Pl. Phil. 3: 260. 1946; Bailey, Manual Cult. Pl. : 819. 1949; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 11. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 469. 1954; Sastri, Wealth Ind. 5: 238. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 235. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 350. 1963; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 468. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 492. 1965; Britton, Fl. Bermuda : 301. 1965; Hillebrand, Fl. Hawai. Isl. : 314. 1965; Phạm-Heảng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 236. 1972; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 870. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 320. 1980. _____ *Convolvulus batatus* Linn., Sp. Pl. 1: 154. 1753.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นแผ่คลุมพื้นดิน หรือโค้งตามแนวราบแล้วค่อย ๆ ตั้งตรง มีบ้างที่ลำต้นเลื้อยพัน มียางขาว แตกกิ่งก้านมาก ผิวเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุมบ้างเล็กน้อย มีรากเก็บอาหารที่ท่อนเป็นหัว มักมีรูปคล้ายกระสวย(fusiform) หรือเรียวยาว ใบรูปไข่ หรือรูปกลม ขอบใบเรียบ หยักเป็นฟันหยาบ ๆ หรือหยักเป็นมุม 3 - 5 มุม บางครั้งหยักลึกแบบนิ้วมือ 3 - 7 โคน ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจถึงคอคตรง ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุมเพียงเล็กน้อย ใบยาว 4 - 14 ซม. กว้าง 4 - 11 ซม. ก้านใบยาว 4 - 20 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยเหมือนลำต้น ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อยตั้งแต่ 1 ดอกถึงจำนวนมาก ก้านช่อดอกอวบหนา ลักษณะเป็นเหลี่ยม ยาว 3 - 18 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 3 - 12 ซม. ใบประดับขนาดเล็กรูปลิเนียร์-แลนซีโอเลต ยาว 0.2 - 0.3 ซม. ปลายแหลม มีกว้างก่อนที่ดอกจะบาน กลีบเลี้ยงรูปช้อนขนาน หรือรูปไข่กึ่งช้อนขนาน ปลายกลีบแหลม ขอบกลีบมีขนเป็นเส้นฝอย หรือมีขนยาวและนุ่มปกคลุมเฉพาะผิวด้านนอก ขนาดกลีบไม่เท่ากัน กลีบที่อยู่ด้านในยาวกว่า ยาว

0.9 - 1.2 ซม. กลีบดอกสีม่วงแดง หรือม่วงช็อคถึงเกือบขาว รูปกรวยหรือรูประฆัง ยาว 3 - 5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 3 - 5 ซม. ค้านในของคอโรลล่าหีบสี่เหลี่ยมกว่าโลบ เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณค้านในของคอโรลล่าหีบ เหมือนฐานขึ้นมาประมาณ 0.4 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปลิเนียร์-ออบลอง ยาวประมาณ 0.3 ซม. ก้านชูอับเกสรความยาวต่างกันมาก มีขนปกคลุมที่โคนก้าน รังไข่มีขนปกคลุมตามผิวหรือบางครั้งผิวเกลี้ยง ก้านชูยอดเกสรตัวเมียไม่มีขน ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ เมล็ดมี 4 เมล็ดหรือน้อยกว่า สีดำ ผิวเกลี้ยง (Ooststroom, 1940) ในประเทศไทยไม่เคยพบว่าติดผล

ตัวอย่างพืช ตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี S. Loweera-amornpan 25
คาบสมุท : ระนอง A.F.G. Kerr 16670

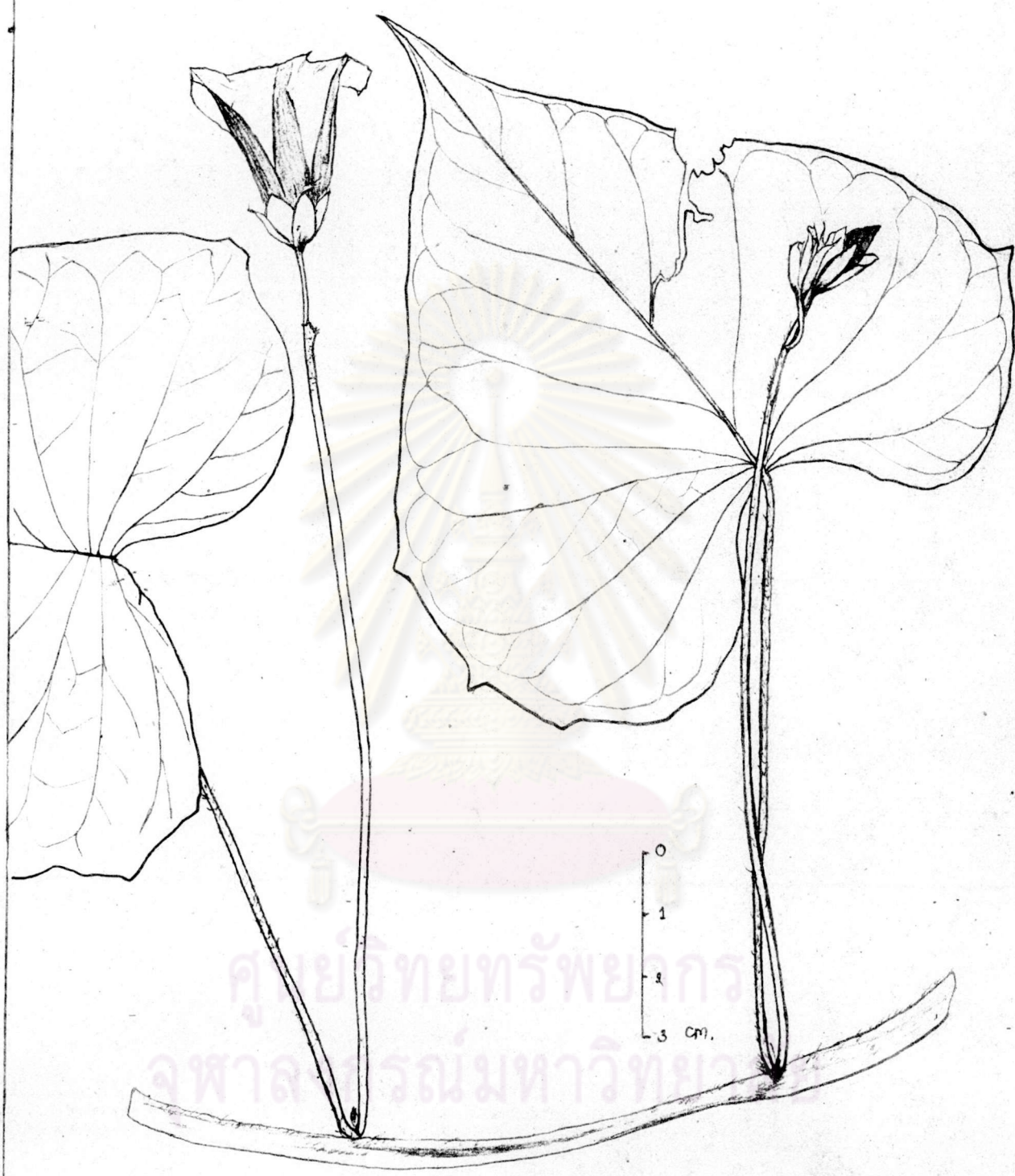
การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน ปัจจุบันมีปลูกทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งร้อนของโลก

สภาพนิเวศน์วิทยา เป็นพืชปลูกในระดับความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเลถึงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1000 เมตร ในอินโดนีเซียบางครั้งปลูกในระดับความสูงถึง 2200 เมตร (Ooststroom, 1940:512) ออกดอกระหว่างเดือน ตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อสามัญ Sweet potato

ชื่อพื้นเมือง มันทเทศ (Man thet) ไทย , ภาคกลาง ; มันท้า (Man la) ไทย , ระนอง ; มันทแกว (Man kao) ไทย , ภาคเหนือ ; หมักอ้อย (Mak oi) ลาว , เชียงใหม่ ; แคตอ (Tae lo) มาเลย์ , นราธิวาส

ประโยชน์ ส่วนของรากที่ใช้หัวแบบ tuberos ใช้รับประทาน เป็นอาหารจำพวกแป้ง ใบอ่อนรับประทานเป็นอาหารประเภทผัก ต้นอ่อนใช้เป็นยาพอกแผล (Ooststroom, 1953: 469)

ภาพที่ 18 Ipomoea batatas (Linn.) Lamk.

. ๖๕๒๓ A.F.G. Kerr 16670 BK

ภาพที่ 19 Ipomoea batatas (L.) Lamk. มันเทศ
ภาพแสดงลักษณะใบและดอก
สถานที่ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา (9 ตุลาคม 2525)

ภาพที่ 20 Ipomoea batatas (L.) Lamk. มันเทศ

ภาพแสดงใบ ดอก ช่อดอก และรากเก็บอาหาร (tuberous)

สถานที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (28 มกราคม 2525)

12. Ipomoea digitata Linn., Syst. ed. 10: 924. 1759; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 202. 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gén. I. - C. : 239. 1915; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 364. 1923; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 460. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 558. 1940; Brown, Use. Pl. Phil. 3: 263. 1946; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 12. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 483. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 119. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 238. 1959; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 469. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 495. 1965; Phạm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 242. 1972; Henderson, Mal. Wil. Fl. Dicot. 1: 320. 1974.
- _____ Convolvulus paniculatus Linn., Sp. Pl. 1: 156. 1753.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นเลื้อยพัน มีส่วนน้อยที่แผ่คลุมพื้นดิน แตกกิ่งก้านมาก มี
 ขางขาว ผิวเกลี้ยงไม่มีขน มีรากที่พองเป็นหัว ใบรูปกลม แผ่นใบค่อนข้างบาง ขอบใบ
 เว้าลึกเข้าหาฐานใบแบบนิ้วมือ 5 - 9 โลบ แต่โดยทั่วไปมักมี 7 โลบ แต่ละโลบรูปหอก ,
 รูปรี หรือรูปไข่ ขอบเรียบ ปลายโอบเรียวยแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจถึงคอคตรง ดอก
 เป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อยตั้งแต่ 3 ดอกถึงจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่มักพบตั้งแต่
 5 ดอกขึ้นไป ก้านช่อดอกส่วนโคนกลม ส่วนปลายเป็น
 สามเหลี่ยมเล็กน้อย ยาว 2.5 - 20 ซม. ก้านดอกยาว 1 - 2.5 ซม. ผิวเรียบหรือมีปุ่ม
 เล็ก ๆ เหมือนก้านใบ กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปกลม หรือรูปไข่ถึงขอบขนาน
 ปลายกลีบมน บางครั้งปลายมนและมีกึ่งแหลมสั้น ขนาดกลีบเท่า ๆ กัน ยาว 0.6 - 1.2 ซม.
 ผิวกลีบเกลี้ยง กลีบดอกสีชมพูถึงม่วงแดง รูปกรวย ส่วนปลายแยกเป็น 5 โลบสั้น ๆ แต่ละ
 โลบรูปกลม ปลายมน ก้านในของคอโรลล่าหิวบัสมีม่วงเข้มกว่าโอบ ดอกยาว 4.5 - 6 ซม.
 เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 5 - 7 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของ
 คอโรลล่าหิวบัสเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.5 - 0.7 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปลิ้นเียว ยาวประมาณ
 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบพิลิซอร์ม ความยาวต่างกันมาก มีขนปกคลุมที่โคนก้าน
 รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมียเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลม

เล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ ปลายมน สีน้ำตาลอ่อน ผิวเกลี้ยง ยาว
ประมาณ 1.2 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.6 - 0.8 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ
ยาวประมาณ 0.6 ซม. มีขนยาว นุ่ม และเป็นมันปกคลุมตามผิว ขนนี้ร่วงหล่ง่าย

- ตัวอย่างพืช
- ภาคเหนือ : เชียงราย Garret 234
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : เพชรบูรณ์ Adisai 801; กาฬสินธุ์
Pradit 366; นครพนม M.C.
Lakshnadara 981; เลย P.
Sangkhachand 2046; กาฬสินธุ์
T. Smitinand 11661
- ภาคกลาง : สระบุรี J.F. Maxwell 76-399, 74-608;
สระบุรี Umpai 24; ชลบุรี J.F.
Maxwell 70-60
- ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : นครราชสีมา Sakol 189; ชลบุรี
J.F. Maxwell 71-342; จันทบุรี
Vacharee 130; ระยอง C. Phengkklai
et al 3759, 3829; ตรัง
C. Phengkklai 6287; จันทบุรี
T. Smitinand 12064
- คาบสมุทรมุข : ชุมพร Jaray 187

การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในเขตร้อน

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าไม้ในที่ชื้น ตามที่รกร้าง ริมคลอง ริมถนน ริมทุ่งนา
และในป่าโปร่ง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 0.25 - 700 เมตร ออกดอกระหว่างเดือน
พฤษภาคม ถึง กุมภาพันธ์

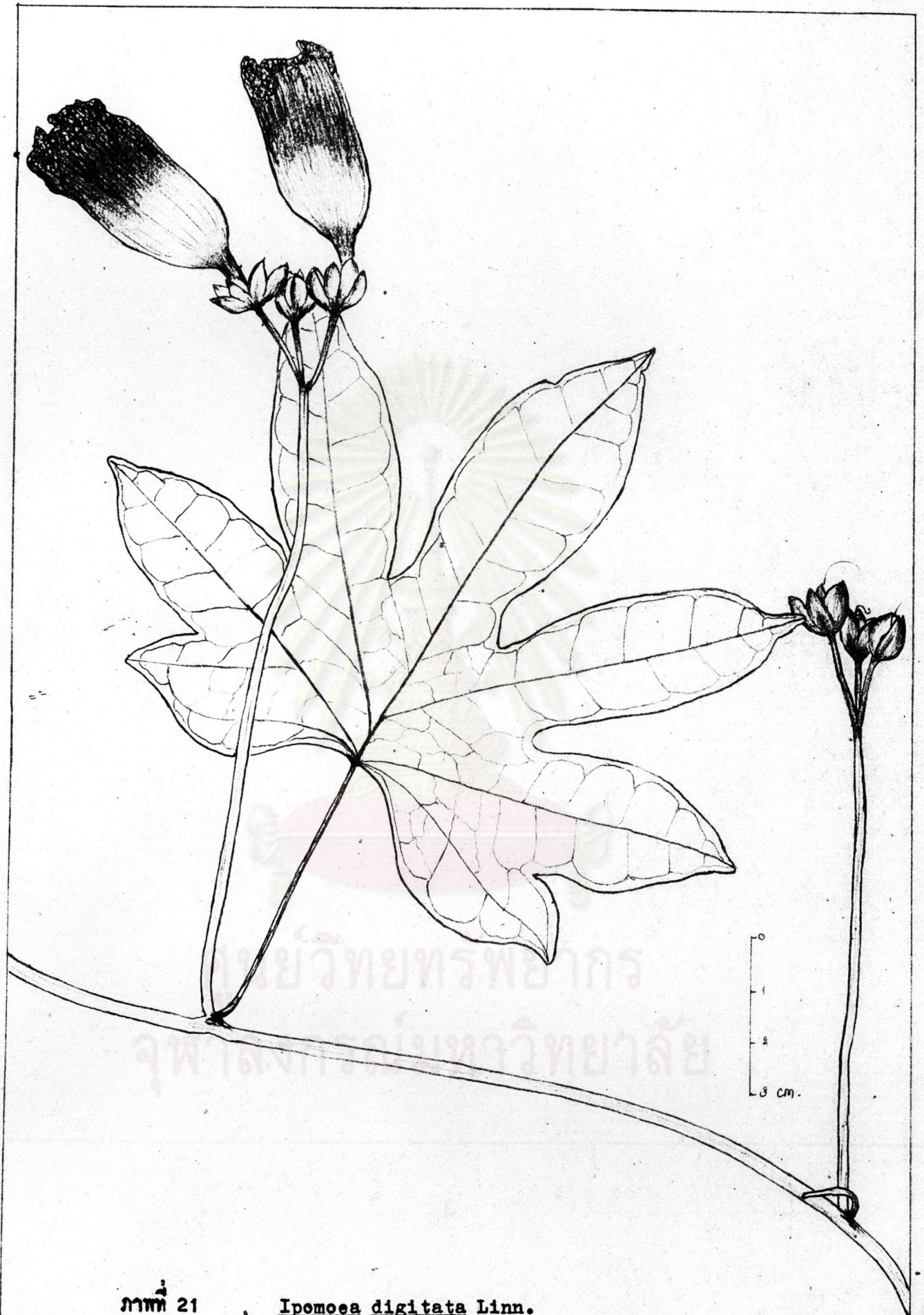
ชื่อสามัญ Fingered morning glory

ชื่อพื้นเมือง . บ้องเลน(Bong len) ลาว , นครพนม ; ผักบุงรว้า(Phak bung rua)
ไทย , กรุงเทพฯ ; มันหมู(Man muu) ไทย , ตราด

ประโยชน์ ในมาเลเชียและอินโดนีเซียปลูกเป็นไม้ประดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 21 . Ipomoea digitata Linn.

นครพนม M.C. Lakshnakara 981 BK

13. *Ipomoea coptica* (L.) Roem. & Schultes, Syst. Veg. 4: 208. 1819; Van Ooststr. in Blumea 3: 544. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 11. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 479. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 115. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 253. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 237. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 350. 1963; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 323. 1980.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเรียวเล็ก หอคเลื้อยไปตามพื้นดินหรือบางครั้งเลื้อยพัน ฝักเกลี้ยงไม่มีขน ใบรูปร่างแปรปรวนมาก โดยทั่วไปขอบใบเว้าลึกเข้าหาฐานใบแบบนิ้วมือถึงประมาณกึ่งกลางใบหรือเกือบถึงฐานใบ มี 3 - 5 เซกเมนต์ เซกเมนต์ที่อยู่กลางมีขนาดใหญ่ รูปขอบขนาน รูปหอก หรือรูปหอกกลับ ยาว 1 - 4 ซม. เซกเมนต์ที่อยู่ข้างข้างละ 1 หรือ 2 เซกเมนต์ แต่ละเซกเมนต์มีขนาดใหญ่ รูปขอบขนานหรือรูปหอก ยาว 0.3 - 1.5 ซม. ทุกเซกเมนต์ปลายแหลม ขอบแต่ละเซกเมนต์หยักเป็นฟันหยาบ ๆ หรือหยักไม่เป็นระเบียบ ฝักใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ใบกว้าง 1 - 3 ซม. ก้านใบยาว 0.2 - 0.8 ซม. มีหูใบเทียมที่โคนก้านใบ คอก เป็นข้อแบบไข่มุก เกิดที่ซอกใบ มีคอกย่อย 1 - 3 คอก ก้านช่อกอกลายยาว 1 - 3 ซม. ก้านคอกย่อยยาว 0.4 - 0.7 ซม. เมื่อเจริญเป็น ก้านผลจะโค้งลงด้านล่างใบประดับขนาดเล็ก รูปหอก ยาว 0.15 - 0.3 ซม. ขอบเรียบ ปลายแหลม แต่บางครั้งอาจพบว่าใบประดับมีขนาดใหญ่และขอบเว้าลึกคล้ายนิ้วมือเหมือนลักษณะของใบ (Ooststrom, 1954) กลีบเลี้ยงค่อนข้างบาง เหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปขอบขนานหรือรูปรี ปลายกลีบเรียวแหลม หรือเป็นแบบคัสปิเท (cuspidate) ฝักกลีบค้านนอกมีปุ่มเล็ก ๆ ขนาดกลีบเท่า ๆ กัน ยาวประมาณ 0.4 - 0.5 ซม. กลีบคอกสีขาวหรือชมพู รูปกรวย ยาวประมาณ 1 - 1.2 ซม. ก้านใบบริเวณส่วนบนของคอโรลล่าหิวสีม่วง อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม มีขนปกคลุมเล็กน้อยบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูอับเกสรตัวเมียเกลี้ยง อับเกสรตัวเมียรูปกลม ผล แบบ แคปซูล ทรงกลม สีน้ำตาล ฝักเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.7 - 0.8 ซม. เมล็ด มี 6 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ

0.2 - 0.3 ซม. มีขนสั้นและนุ่ม สีเทา ปกคลุมหนาแน่นตามผิว

ตัวอย่างพืช ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ประจวบคีรีขันธ์ A.F.G. Kerr 16181

การกระจายพันธุ์ ออฟริกาเขตร้อนและอาฟริกาใต้ เอเชียเขตร้อนและทางเหนือของ
ออสเตรเลีย

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้า และพืชขนาดเล็กตามที่โล่ง และชื้น

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง _____

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 22 *Ipomoea coptica* (Linn.) Roth ex Roem. et Schult
 ประจวบคีรีขันธ์ A.F.G. Kerr 16181 BK

14. Ipomoea nil (L.) Roth, Cat. Bot. 1: 36. 1797; Van Ooststr. in Blumea 3: 497. 1940; Bailey, Manual Cult. Pl. : 821. 1949; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 14. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 465. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 119. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 249. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 238. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 351. 1963; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 473. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 494. 1965; Britton, Fl. Bermuda : 299. 1965; Phạm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 236. 1972; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 867. 1976; Sald. & Nicol., Fl. Hass. Dist. Karn. Ind. : 472. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 332. 1980.

_____ Convolvulus nil Linn., Sp. Pl. ed. 2; 1: 219. 1762.

_____ I. hederacea Cl., in Fl. Br. Ind. 4: 199. 1885.

ไม้ล้มลุก อายุสั้นหรืออายุยืน (Ooststroom, 1954) ลำต้นเลื้อยพันหรือบางครั้งแผ่คลุมพื้นดิน มีขนหยาบ ๆ ช่อดอกล่างปกคลุมทั่วทั้งต้น ใบรูปไข่หรือรูปกลม แผ่นใบกว้าง ขอบใบโดยทั่วไปหยักลึกข้างละแฉกทำให้ใบเป็น 3 โลบ โลบที่อยู่กลางรูปไข่หรือขอบขนาน 2 โลบด้านข้างรูปไข่หรือค่อนข้างกลม แต่ละโหลปลายเรียวแหลม หรือแหลมสั้น มีส่วนน้อยที่ขอบใบเรียบหรือเว้าเป็นคลื่น ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ผิวใบทั้งสองด้านมีขนแบบแอฟเทรสเตอร์ปกคลุม แต่ผิวใบด้านบนหนาแน่นกว่าด้านล่าง เส้นใบ 5 - 8 คู่ ใบยาว 4 - 14 ซม. กว้าง 3 - 12 ซม. ก้านใบยาว 3 - 16 ซม. มีขนเหมือนลำต้น กอกเป็นช่อแบบอัมเบลเลทไซม์ (Umbellate cyme) เกิดที่ซอกใบ มีกอกย่อย 1 - 6 กอก ก้านช่อกอกยาว 0.5 - 1 ซม. มีขนเหมือนลำต้น ใบประดับขนาดเล็ก รูปรีเนียร์หรือฟิลิฟอร์ม ยาว 0.3 - 0.6 ซม. กลีบเลี้ยงส่วนโคนของกลีบเชื่อมติดกันสั้น ๆ แต่ละกลีบรูปหอก หรือรีเนียร์-แลนซีโอเลท โดยส่วนโคนกว้างแบบแลนซีโอเลท แล้วปลายเรียวยาวแบบรีเนียร์ ผิวกลีบมีขนหยาบ ๆ เช่นเดียวกับลำต้น ปกคลุมหนาแน่นที่โคนกลีบและบางลงทางตอนบนของกลีบ ขนาดกลีบเท่า ๆ กัน ยาว 1.5 -

2.5 ซม. และจะขยายขนาดขึ้นถึง 2.8 ซม. เมื่อเจริญขึ้นคลุมผล กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย คอโรลล่าหีบสีฟ้าอ่อนถึงขาว ส่วนคอโรลล่าโดยสีฟ้าสด เมื่อแห้งจะเปลี่ยนเป็นสีม่วงแดง มีส่วนน้อยที่ดอกสีขาวล้วน (Backer, 1965) ดอกยาว 4 - 5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอกประมาณ 3 - 4 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณคานในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.5 - 0.8 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปไข่กิ่งขอบขนาน ยาวประมาณ 0.3 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม ยาว 1.5 - 3 ซม. มีขนยาว โค้งเป็นวง ปกคลุมบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผล แบบแคปซูล ค่อนข้างกลมหรือรูปไข่ สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ตรงปลายมีส่วนฐานของก้านชูยอดเกสรตัวเมียติดอยู่เป็นคั้งแหลม เมล็ด มี 4 เมล็ด รูปเสี้ยววงกลม สีดำ ยาวประมาณ 0.4 ซม. มีขนสั้นและนุ่ม สีเทา ปกคลุมตามผิว

- ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ P. Sangkhachand 141; ลำปาง B. Chieowanich 16; เชียงใหม่ S. Loweera-amornpan 28,29
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : เลย K. Bunchuai 1328
- ภาคตะวันออก : ชัยภูมิ A.F.G. Kerr 19951; ชัยภูมิ S. Suthisorn 562; นครราชสีมา T. Smitinand 4846
- ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 3940; ชนบุรี J.F. Maxwell 71-508; กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 1,2
- ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี J.F. Maxwell 76-699; ปราจีนบุรี Put 2062
- ภาคตะวันตกเฉียงใต้ : อุทัยธานี S. Suthisorn 3107; ประจวบคีรีขันธ์ Put 2504

การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในเขตร้อน

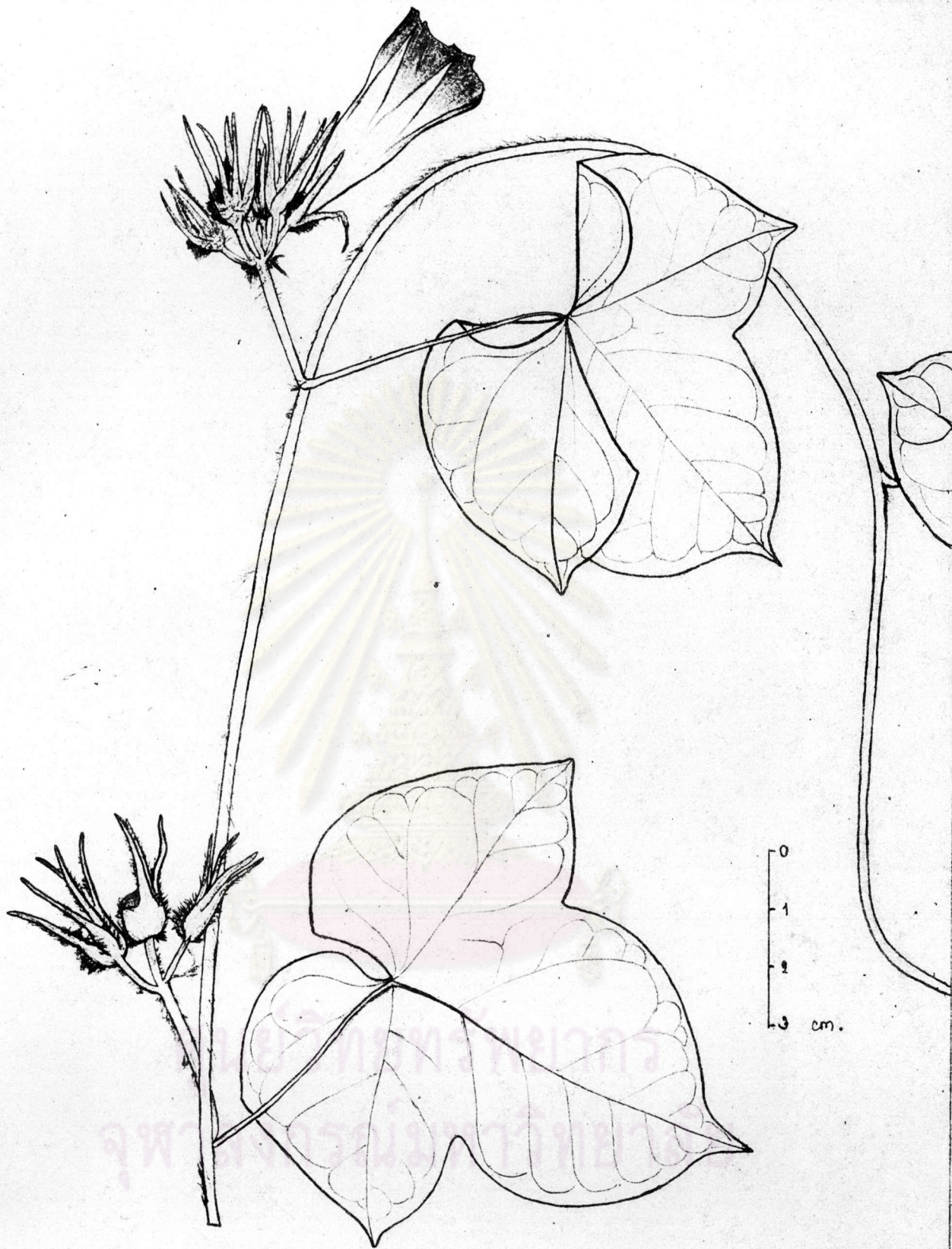
สภาพนิเวศน์วิทยา ตามที่รกร้าง ขึ้นปะปนกับหญ้าและหนุ่ไม้ขนาดเล็ก บางพื้นที่ปลูก
เป็นไม้ประดับ ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1 - 1300 เมตร ออกดอกระหว่างเดือน
กันยายน ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อสามัญ Blue morning-glory, Imperial morning-glory

ชื่อพื้นเมือง มอญิ่ง กลอวี (Morning-glory), ว่านผักbung (Waan phak bung)
ไทย , กรุงเทพฯ ; ว่านคำเคย (Wann tam khoei) ไทย , ปราจีนบุรี

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ ในมาเลเซียใช้เมล็ดเป็นยาดำย (Ooststroom, 1954)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 23

Ipomoea nil (L.) Roth

ชื่อพรรณไม้ S. Loweera-amornpan 1

ภาพที่ 24 Ipomoea nil (L.) Roth

ว่านผักนึ่ง

ภาพแสดงลักษณะใบและดอก

สถานที่ อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี (14 มกราคม 2525)

ภาพที่ 25 Ipomoea nil (L.) Roth ว่านผักนึ่ง
ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และช่อดอก
สถานที่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (15 มิถุนายน 2525)

ภาพที่ 26 Ipomoea nil (L.) Roth

ว่านผักนึ่ง

ภาพแสดงลักษณะผล

สถานที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (29 มกราคม 2525)

15. Ipomoea purpurea (L.) Roth, Bot. Abh : 27. 1787; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 200. 1885; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 367. 1923; Post, Fl. Syria, Palest., Sinai 2: 212. 1933; Van Ooststr. in Blumea 3: 496. 1940; Bailey, Manual Cult. Pl. : 820. 1949; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 465. 1954; Sastri, Wealth Ind. 5: 252. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 237. 1963; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 473. 1963; Britton, Fl. Bermuda : 299. 1965; Meninger, Fl. Vines World : 149. 1940; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 337. 1980. _____
Convolvulus purpureus Linn., Sp. Pl. ed 2, 1: 219. 1762.

โมลุมจุก อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพัน มีขนสั้นค่อนข้างละเอียดปกคลุมทั่วทั้งต้น ใบรูปไข่หรือรูปกลม แผ่นใบกว้าง ขอบใบโดยทั่วไปหยักลึกข้างละนดกทำให้ใบเป็น 3 โลบ แต่ละโลบปลายเรียวแหลมสั้น ๆ มีส่วนน้อยที่ขอบใบเรียบ ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ผิวใบทั้งสองด้านมีขนแบบแอฟเพรสแอส์ แข็งและสั้นปกคลุม แต่ผิวใบด้านบนมีหนาแน่นกว่า เส้นใบ 6 - 8 คู่ ใบยาว 4 - 15 ซม. กว้าง 2.5 - 12 ซม. ก้านใบยาว 2 - 15 ซม. มีขนปกคลุมเช่นเดียวกับลำต้น ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อยตั้งแต่ 1 ถึงหลายดอก ก้านช่อดอกอวบหนา ยาว 3 - 18 ซม. ก้านดอกยาว 0.8 - 1.5 ซม. โคงและมีกอดอกที่ดอกยังตูม บิดตรงเมื่อดอกบาน เมื่อเจริญเป็นก้านผลจะมีความยาวเพิ่มขึ้นถึง 2 ซม. และกลับบิดงอเหมือนตอนที่เป็นก้านของดอกตูม ใบประดับเรียวเล็กเป็นแบบลิเนียร์หรือฟิลิฟอร์ม ยาว 0.5 - 0.8 ซม. กลีบเลี้ยงรูปลิเนียร์-ออบดอง โดยส่วนโคนกว้างแบบออบดอง ปลายเรียวแหลมแบบลิเนียร์ ปลายกลีบเรียวแหลม มีขนหยาบและสั้นปกคลุมเล็กน้อยบริเวณโคนกลีบ ส่วนปลายกลีบไม่มีขน ขนาดกลีบเท่า ๆ กัน ยาว 1 - 1.5 ซม. และจะขยายขนาดขึ้นเล็กน้อยเมื่อเจริญขึ้นคลุมผล กลีบดอกสีม่วงหรือม่วงน้ำเงิน รูปกรวย ยาว 5 - 8 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 6 ซม. บริเวณแถบกึ่งกลางlobสีแสดเรื่อ คอโรลล่าทิวบ์สีจางกว่าlobจนถึงสีขาว เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณคานในของคอโรลล่าทิวบ์เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.6 - 0.7

ชม. อับเกสรตัวผู้รูปชอมขนาน ยาวประมาณ 0.3 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบ
 ฟลิฟอร์ม มีความยาวต่างกันมาก มีขนสีขาวปกคลุมบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูออก
 เกสรตัวเมียมีวงเลี้ยง ยอกเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว
ผลแบบแคปซูล รูปทรงกลม สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม.
เมล็ดมี 6 เมล็ดหรือน้อยกว่า สีดำ ยาวประมาณ 0.2 ซม. ผิวเกลี้ยง หรือมีขนเล็ก
 น้อยบริเวณไฮลัม (hilum)

ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ S. Loweera-amornpan 27

ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 14

การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน เข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับใน
 แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ยังไม่แพร่หลายนัก

สภาพนิเวศน์วิทยา เป็นไม้ประดับที่นำเข้ามาปลูก ออกดอกในช่วงฤดูหนาว

ชื่อสามัญ Villous morning-glory, Common morning, glory, Morning-glory

ชื่อพื้นเมือง มอญิงกลอรี (Morning-glory) ไทย , กรุงเทพฯ ; ดอกผักบุ้ง
 (Dok phak bung) ไทย ภาคกลาง

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ

ภาพที่ 27 . Ipomoea purpurea Roth
เจี๋ยงโหม S. Loweera-amornpan 27

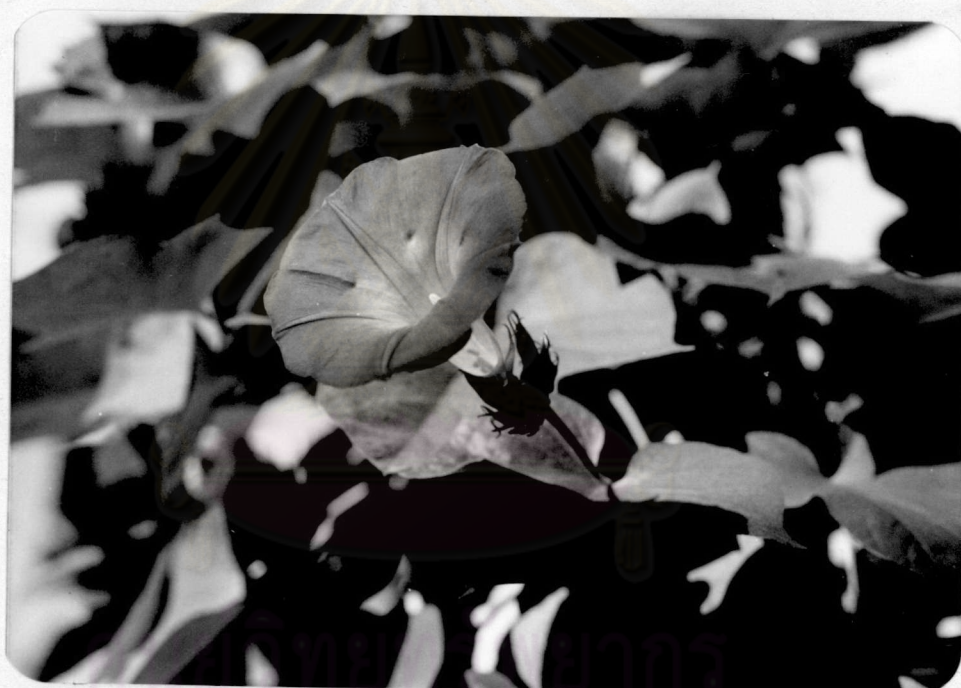

ภาพที่ 28 Ipomoea purpurea (L.) Roth

คอกผักนึ่ง

ภาพแสดงลักษณะใบและดอก

สถานที่ เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร (17 มกราคม 2526)

ภาพที่ 29 Ipomoea purpurea (L.) Roth คอกน้กมุ้ง
ภาพแสดงลักษณะใบ คอก และช่อกอก
สถานที่ เขตกพญาไท กรุงเทพมหานคร (17 มกราคม 2525)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 30 *Ipomoea purpurea* (L.) Roth ดอกผักนึ่ง
 ภาพแสดงลักษณะผลและช่อดอก
 สถานที่ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ (28 มกราคม 2526)

16. Ipomoea siamensis Craib in Kew Bull. : 424. 1911; Gagnep. & Courchet in Fl. Gén. I. - C. : 271. 1915; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 17. 1951.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพัน แตกกิ่งก้านหรือบางครั้งเลื้อยพันตามต้นไม้ขนาดเล็ก มีขนแข็ง ๆ ปกคลุมทั่วทั้งต้น ใบรูปหัวใจค่อนข้างเล็ก ผิวใบทั้งสองด้านมีขนค่อนข้างยาวแบบแอฟเฟรสแตรปกคลุม อาจปกคลุมหนาแน่นหรือปกคลุมเพียงเล็กน้อยจนถึงเกือบเกลี้ยง เส้นใบ 4 - 7 คู่ ใบยาว 2 - 9.5 ซม. กว้าง 2.8 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 1 - 6 ซม. มีขนปกคลุมเหมือนลำต้น ดอก เป็นช่อแบบไซม์ เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 3 ดอก ก้านดอกยาว 1 - 2 ซม. มีขนแข็ง ๆ ปกคลุมหนาแน่น ใบประดับขนาดเล็ก เป็นแบบดิลีเนียร์หรือฟิลิฟอร์ม ยาว 0.2 - 0.3 ซม. ที่ผิวมีขนหนาแน่นเหมือนก้านดอก กลีบเลี้ยงรูปหอกหรือรูปไข่กึ่งรูปหอก ปลายแหลม ผิวกลีบด้านนอกมีขนหยวบ ๆ ปกคลุมหนาแน่น ขนาดกลีบเท่า ๆ กัน ยาว 0.8 - 1.5 ซม. กว้างประมาณ 0.2 ซม. กลีบดอกสีม่วงอ่อน รูปกรวยหรือรูประฆัง ส่วนคอโรลล่าหิ้วยี่สีจางกว่าโลบจนถึงสีขาว ผิวกลีบด้านนอกบริเวณแถบกึ่งกลางโลบมีขนหยวบ ๆ ปกคลุมค่อนข้างหนาแน่น ดอกยาว 4.5 - 6 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 1.5 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของคอโรลล่าหิ้วยี่เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของคอโรลล่าหิ้วยี่เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรตัวผู้ยาวประมาณ 1.5 ซม. ก้านชูยอดเกสรตัวเมียยาวประมาณ 2.5 ซม. ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน ไม่พบผลในตัวอย่างพันธุ์ไม้แห่งที่ศึกษา

<u>ตัวอย่างพืช</u>	ภาคเหนือ	:	เชียงใหม่	A.F.G. Kerr 6225
	ภาคกลาง	:	กรุงเทพมหานคร	A.F.G. Kerr 13524
	ภาคตะวันตกเฉียงใต้	:	กาญจนบุรี	A.F.G. Kerr 19761

การกระจายพันธุ์ ไทย

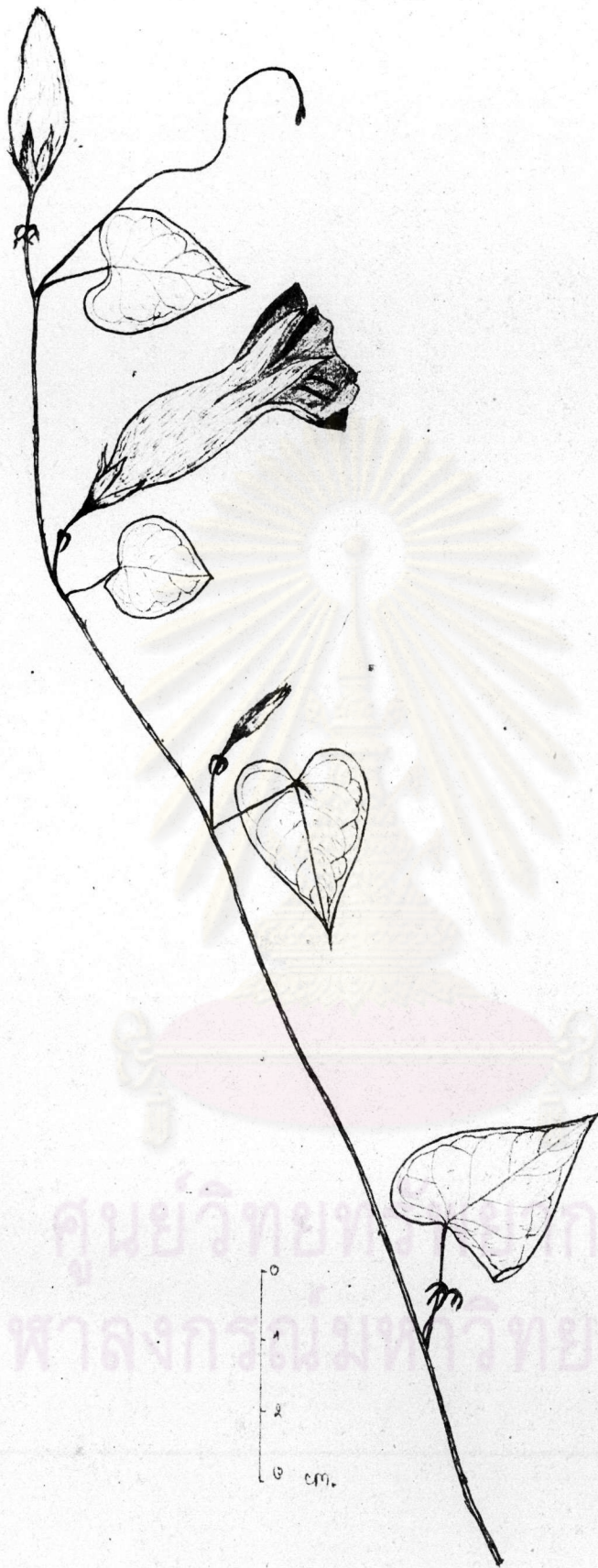
สภาพนิเวศน์วิทยา พบตามที่รกร้าง และในป่าโปร่ง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลถึง
ประมาณ 50 - 1000 เมตร

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง _____

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 31

Ipomoea siamensis Craib

กาญจนวนิช A.F.G. Kerr 19761 BK

17. Ipomoea sumatrana (Miq.) Ooststr., Blumea 3: 571. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 18. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 486. 1954; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 486. 1965.

ไม้เลื้อย ขนาดค่อนข้างใหญ่ ลำต้นสีน้ำตาลเทา แข็งและมีเนื้อไม้ ภายในกลวง ผิวเกลี้ยงไม่มีขน ใบรูปไข่ แผ่นใบค่อนข้างแข็ง ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลมสั้น ๆ และบางครั้งปลายมน ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจคั่น ๆ ถึงคั่นครึ่ง ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง เส้นใบ 11 - 14 คู่ มุมขึ้นเห็นเด่นชัดทางผิวใบด้านล่าง ใบยาว 6 - 12 ซม. กว้าง 5 - 10 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 4 - 10 ซม. กอกเป็นช่อคอกรวม มีขนาดใหญ่ เกิดที่ซอกใบ โดยช่อคอกแตกแขนงเป็นแบบราชม์ (raceme) 1 หรือ 2 ครั้ง แล้วมีบางส่วนของช่อย่อยเป็นช่อแบบไซม์ ช่อคอกยาว 6 - 18 ซม. มีช่อย่อยจำนวนมาก ก้านช่อคอกยาว 3 - 6 ซม. มีใบประดับที่มีลักษณะคล้ายใบที่โคนก้าน ก้านช่อย่อยเรียวเล็ก ยาว 0.6 - 1 ซม. กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในรูปกลม ปลายกลีบมน บริเวณขอบกลีบบางและโปร่งแสง ยาว 0.4 - 0.5 ซม. กลีบที่อยู่ด้านนอกรูปไข่ ปลายกลีบมน สั้นกว่าเล็กน้อย ยาวประมาณ 0.4 ซม. ผิวกลีบเกลี้ยง กลีบคอกสีขาว หรือขาวเจือชมพู รูปหลอดแบบทูล้ำถึงค่อนข้างเป็นรูปกรวย คอกยาว 2 - 3.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอกประมาณ 0.5 - 0.6 ซม. บริเวณแถบกึ่งกลางโลมมีจุดสีดำเล็ก ๆ กระจายอยู่ เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบคอก บริเวณก้านในของ คอโรลล่าหีบเห็นฐานขึ้นมาประมาณ 0.15 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.3 - 0.4 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม ยาวไม่เท่ากัน มีขนยาวและนุ่มปกคลุมเพียงเล็กน้อยที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบ แคปซูล รูปไข่ ปลายค่อนข้างแหลม สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 0.75 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.2 - 0.3 ซม. มีขนยาวและอ่อนนุ่มคล้ายเส้นไหมปกคลุมตามผิว

- ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ A.F.G. Kerr 6427; ลำปาง
Winit 1475,1495
- ภาคตะวันออก : นครราชสีมา Pradit 524
- ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร Eryl Smith 1500;
กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 4518
- ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี Mrs. D.J. Collins 1651;
ชลบุรี J.F. Maxwell 76-646
- ภาคตะวันตกเฉียงใต้ : กาญจนบุรี C.F. Van Beusekom 4040

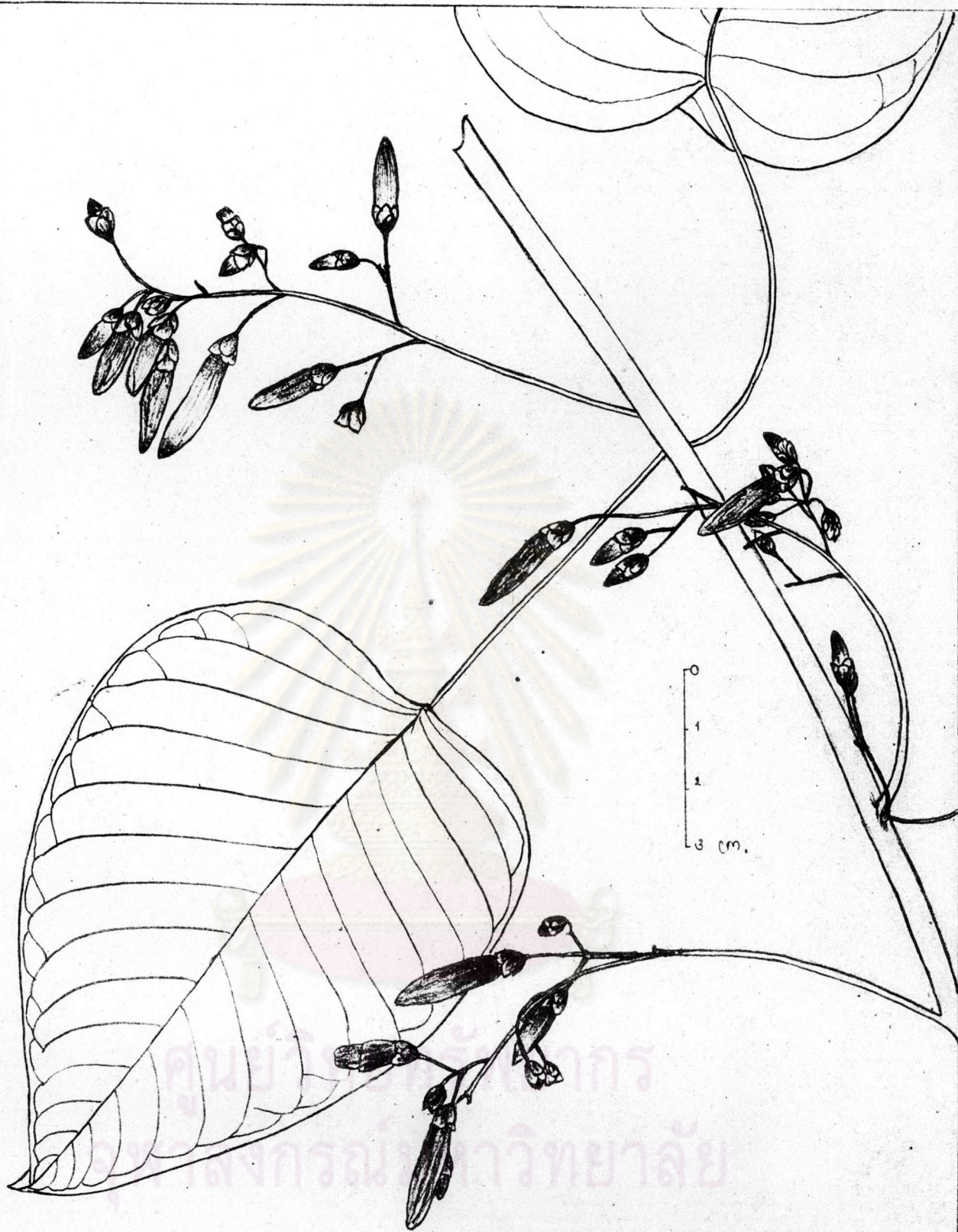
การกระจายพันธุ์ มาเลเซีย ชาว ไทย

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าไม้ตามที่รกร้าง และพบมากในป่าโปร่ง ความสูงเหนือ
ระดับน้ำทะเล 1 - 1000 เมตร ออกดอกระหว่างเดือนกันยายน ถึง มกราคม

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง เถาเอน(Thao en), มันเอน(Man en) ไทย , ชลบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 32 . Ipomoea sumatrana Ooststr.

ถ่ายภาพ Winit 1495 BK

18. Ipomoea soluta Kerr, in Kew Bull. : 18. 1941; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 16. 1951. _____ I. campanulata Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 211. 1885; Gagnep. & Courchet in Fl. Gén. I. - C. : 253. 1915. _____ Argyreia tiliaefolia Kurz, For. Fl. Br. Burm. 2: 215. 1877.

ไม้เลื้อย ลำต้นแข็ง มีเนื้อไม้ ลำต้นโดยทั่วไปเลื้อยพันตามต้นไม้ใหญ่ มีส่วนน้อยที่ทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ส่วนที่แก่แข็งและมีเนื้อไม้ ผิวเกลี้ยง หรือมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมบ้างเล็กน้อย มีรอยย่นตามความยาวของลำต้น ใบรูปหัวใจ รูปไข่ รูปกลม หรือรูปไข่กึ่งขอบขนาน ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจคั่น ๆ ถึงคักตรง ใบเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยที่ผิวใบด้านล่าง เส้นใบ 10 - 15 คู่ ใบยาว 6 - 16 ซม. กว้าง 3.5 - 14 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 3 - 10 ซม. เกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยเหมือนลำต้น ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 3 ดอก โดยทั่วไปมักมี 3 ดอก ก้านช่อดอกอวบหนา ยาว 1 - 8 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 1 - 2 ซม. จะมีความยาวเพิ่มขึ้นถึง 3 ซม. เมื่อเจริญเป็นก้านผล ใบประดับขนาดเล็กและบอบบาง รูปลิเนียร์-แลนซีโอเลท ยาว 0.1 - 0.2 ซม. มักร่วงก่อนที่ดอกจะบาน กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปกลม ปลายกลีบมน บางครั้งส่วนปลายที่มนมีกึ่งแหลมสั้นบริเวณขอบของกลีบข้างและซีก ผิวกลีบเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุมเพียงเล็กน้อย ขนาดกลีบไม่เท่ากัน กลีบที่ซ่อนอยู่ด้านในยาวกว่า ยาว 1 - 1.8 ซม. กลีบด้านนอกสั้นกว่าเล็กน้อย ยาว 0.7 - 1.5 ซม. กลีบเลี้ยงนี้จะขยายขนาดขึ้นเมื่อเจริญขึ้นคลุมผล กลีบดอกโดยทั่วไปมีสีม่วงแดงหรือม่วงช็อค บางครั้งอาจพบว่ามีสีขาว (Ooststroom, 1940) รูปกรวย ก้านในของคอโรลล่าหิวบัสมีสีม่วงเข้มกว่าlobes ดอกยาว 8 - 10 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 6 - 8 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณด้านในของคอโรลล่าหิวบัสเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 1 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปลิเนียร์-แลนซีโอเลท ยาวประมาณ 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรยาว 1.5 - 2 ซม. มีขนที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียมีผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ สี

น้ำคาล ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 1.5 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.8 - 0.9 ซม. มีขนยาวและอ่อนนุ่มปกคลุมตามส่วนที่เป็นสัน

ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : น่าน A.F.G. Kerr 4900
 ภาคตะวันออก : ชัยภูมิ C.F. Van Beusekom et al 4475
 ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 9359; ลพบุรี
 A.F.G. Kerr 8011
 ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี A.F.G. Kerr 10120
 คาบสมุท : ระนอง S. Loweera-amornpan 20

การกระจายพันธุ์ อินทีย พม่า ลาว ไทย

สภาพนิเวศน์วิทยา พบตามที่รกร้างในที่ชื้น ริมถนน ริมแม่น้ำ ชายป่า ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 50 - 800 เมตร ออกดอกระหว่างเดือน ตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง เถาพันเอิน (Thao phan en) ไทย , กาญจนบุรี ; เถาเอิน (Thao en) ไทย , นครราชสีมา ; ผักอิน (Phak uen) ลาว , น่าน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 33 Ipomoea soluta Kerr

นาม A.F.G. Kerr 4900 BK

ภาพที่ 34 Ipomoea soluta Kerr เถาพันเอ็น

ภาพแสดงลักษณะใบและดอก

สถานที่ วนอุทยานบางเบนน จังหวัดระนอง (5 ธันวาคม 2525)

19. *Ipomoea stolonifera* (Cyrill.) Gmelin, Syst. Nat. ed. 13. 2: 345. 1791; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 368. 1923; Post, Fl. Syria, Palest., Sinai 2: 212. 1933; Van Ooststr. in Blumea 3: 540. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 18. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 478. 1954; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 350. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 496. 1965; Phạm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 240. 1972; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 868. 1976; Fein., Fl. Palaestina 3: 32. 1978; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 340. 1980.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ผิวเกลี้ยง แตกกิ่งตามข้อ ใบแผ่นใบค่อนข้างหนา รูปใบแปรปรวนมาก มักมีหลายลักษณะในต้นเดียวกัน มีแบบลิเนียร์ รูปหอก รูปไข่ รูปขอบขนาน รูปกลม ขอบใบเรียบ หรือเว้าเป็นคลื่นเล็กน้อย ถึงเว้าลึกเป็น 3 ถึง 5 โลม ปลายใบมน หรือส่วนปลายที่มนมีรอยเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จีเนตฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ คัดตรง หรือมน ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ใบยาว 1 - 6 ซม. กว้าง 0.5 - 5 ซม. ก้านใบยาว 0.5 - 4 ซม. ผิวเกลี้ยง ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 3 ดอก โดยทั่วไปมีเพียง 1 ดอก ก้านช่อดอกยาว 0.8 - 1.5 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 0.8 - 1.5 ซม. และจะมีความยาวเพิ่มขึ้นถึง 2.5 ซม. เมื่อเจริญเป็นก้านของผล ใบประดับขนาดเล็ก รูปลิเนียร์ ยาว 0.2 - 0.3 ซม. กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปขอบขนาน หรือรูปรีถึงขอบขนาน ปลายกลีบแหลม หรือปลายมน และมีติ่งแหลมสั้น ผิวกลีบเกลี้ยง ขนาดกลีบไม่เท่ากัน กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในยาวกว่า ยาว 1 - 1.5 ซม. กลีบที่อยู่ด้านนอกสั้นกว่าเล็กน้อย กลีบดอกสีขาวหรือขาวเหลือง รูปกรวย ก้านในของคอโรลล่าหีบมีสีเหลืองเข้ม และบริเวณโคนกลีบอาจมีสีม่วงแดง (Backer, 1965) ดอกยาว 3.5 - 5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 3 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.5 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปลิเนียร์-ออบลอง ยาวประมาณ 0.3 ซม. ก้านชูอับเกสรตัวผู้มีขนหนาแน่น เป็นกระจุกที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมีย ผิวเกลี้ยง ผลแบบแคปซูล ก่อน

ข้างกลม สีนํ้าตาล ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด
หรือน้อยกว่า สีดำ ยาวประมาณ 0.8 ซม. มีขนสั้น และนุ่มคล้ายขนสัตว์ปกคลุม บริเวณ
ขอบของเมล็ด มีขนที่ยาวกว่าและร่วงหลุดง่าย

ตัวอย่างพืช ภาคตะวันตกเฉียงใต้ : ประจวบคีรีขันธ์ A.F.G. Kerr 13423, 10980
คาบสมุทรมุข : สงขลา A.F.G. Kerr 15112 ; ภูเก็ต
A.F.G. Kerr 17393; ชุมพร Vacha-
rapong 56 ; ระนอง S. Loweera-
amornpan 18

การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งร้อน

สภาพนิเวศน์วิทยา เป็นพืชตามชายหาด หรือใกล้ชายหาด ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล
0.25 - 5 เมตร ออกดอกตลอดปี

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง ผักบุ้งทะเล (Phak bung thale)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 35

Ipomoea stolonifera (Cyrill) Gmel.

ภูเก็ต A.F.G. Kerr 17393 BK

ภาพที่ 36 Ipomoea stolonifera (Cyrill.) Gmelin

ผักมั่งทะเล

ภาพแสดงลักษณะใบและดอก

สถานที่ วนอุทยานบางเบน จังหวัดระนอง (5 ธันวาคม 2525)

20. Ipomoea pes-caprae (L.) R.Br. ssp. brasiliensis (L.) Ooststr., *Blumea* 3: 533. 1940; Merrill, *En. Phil. Fl. Pl.* 3: 366. 1923; Ridley, *Fl. Mal. Pen.* 2: 460. 1923; Gamble, *Fl. Pres. Madras* : 917. 1923; Brown, *Use. Pl. Pjil.* 3: 264. 1946; Kerr, *Fl. Siam. En.* 3: 15. 1951; Van Ooststr. in *Fl. Malesia.* 4: 475. 1954; Sastri, *Wealth Ind.* 5: 251. 1959; Hutchinson, *Fl. West. Trop. Afr.* 2: 347. 1963; Grisebach, *Fl. Br. West. Ind. Isl.* : 470. 1963; Back. & Bakh.f., *Fl. Java* 2: 496. 1965; Britton, *Fl. Bermuda* : 300. 1965; Hillsbrand, *Fl. Hawai. Isl.* : 313. 1965; Stone, *Fl. Guam* 6: 493. 1970; Phạm-Hoảng Hộ, *Cây-Có Mien-Nam* 2: 239. 1972; Henderson, *Mal. Wil. Fl. Dicet.* 1: 319. 1974; Walker, *Fl. Oki. South. Ryu. Isl.* : 869. 1976; Dass. & Fosb., *Rev. Handb. Fl. Ceylon* 1: 334. 1980. _____ Convolvulus brasiliensis Linn., *Sp. Pl.* 1: 159. 1753.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน แตกกิ่งตามข้อ บางครั้ง ลำต้นเลื้อยพันเฉพาะตรงส่วนยอด ผิวเกลี้ยง มียางขาว ใบรูปไข่ รูปไข่กลับ รูปกลม รูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปไต แผ่นใบค่อนข้างหนา อ่อนนุ่ม และเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ขอบใบเรียบหรือเว้าเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบส่วนใหญ่ม้วนและเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จีเนต บางครั้งก้ดตรงและมีติ่งแหลมสั้นฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ก้ดตรง มน หรือเป็นรูปลิ้นสั้น ๆ ผิวใบเกลี้ยง เส้นใบ 8 - 10 คู่ ใบยาว 3 - 10 ซม. กว้าง 3 - 10 ซม. ก้านใบค่อนข้างอวบ ยาว 2.5 - 10 ซม. มักมีสีแดงเรื่อ ผิวเกลี้ยง มีต่อม 2 ต่อมตรงปลายที่ต่อกับเส้นกลางใบ ดอกเป็นช่อแบบไซม์ เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 10 ดอก ก้านช่อดอกอวบหนา ยาว 3 - 16 ซม. ผิวเกลี้ยง ก้านดอกยาว 1.2 - 4.5 ซม. และจะมีความยาวเพิ่มขึ้นถึง 7 ซม. เมื่อเจริญเป็นก้านของผล ใบประดับรูปไข่ถึงรูปหอก ยาว 0.3 - 0.4 ซม. ร่วงง่าย กลีบเลี้ยงเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ขนาดต่างกันเล็กน้อย กลีบที่อยู่คานนอก รูปไข่ หรือ รูปรี ยาว 0.5 - 0.8 ซม. กลีบที่ซ่อนอยู่คานใน รูปไข่ หรือ รูปกลม

ขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย ยาว 0.7 - 1.1 ซม. แต่ละกลีบปลายมนและมีคั้งสั้น หรือปลาย
 เว้าตรงกลางแบบอิมาร์จีเนท กลีบดอกสีชมพูถึงม่วงแดง เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ค้านใน
 ของคอโรลล่าหิวบีสีเข้มกว่าโลบ บางครั้งพบว่า ดอกมีสีขาวแต่พบน้อยมาก (Ooststroom,
 1953) ดอกยาว 3 - 5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 4.5 - 6 ซม.
 เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณค้านในของคอโรลล่าหิวบีเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.4
 ซม. อับเกสรรูปขอบขนานยาวประมาณ 0.4 - 0.5 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบ
 ฟิลิฟอร์ม ความยาวต่างกันมาก มีขนปกคลุมบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัว
 เมียม้วนเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว
 ปลายแบบแคปซูล รูปกลมหรือกลมแบน สีน้ำตาลถึงดำ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.2 -
 1.5 ซม. ผิวเกลี้ยง เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาว 0.6 - 1 ซม. มีขนสั้นและ
 นุ่มคล้ายขนสัตว์ สีน้ำตาล ปกคลุมหนาแน่นตามผิว

- ตัวอย่างพืช ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : จันทบุรี Adisai 861; ทรายค S. Sutheesorn
 2024; ชลบุรี J.F. Maxwell 71-352;
 ชลบุรี Sakol 516; ระยอง C. Phengklai
 et al 3800; จันทบุรี Chit 363
 ภาคตะวันตกเฉียงใต้ : เพชรบุรี Sakol 516; ประจวบคีรีขันธ์
 T. Smitinand s.n.; ประจวบคีรีขันธ์
 S. Loweera-amornpan 16,17
 คาบสมุท : สุราษฎร์ธานี A.F.G. Kerr s.n.; สุราษฎร์ธานี
 Sakol 1308; ชุมพร S. Sutheesorn 2142;
 ภูเก็ต C. Niyomdham et al 235

การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในเขตร้อน

สภาพนิเวศน์วิทยา เป็นพืชคามชายหาคและบริเวณใกล้ทะเล พบบ้างบริเวณห่างไกลทะเล
 ความที่รกร้าง ริมถนน ริมคลอง ความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเลถึงเหนือระดับน้ำทะเล 600
 เมตร ออกดอกตลอดปี

ชื่อสามัญ Beach morning-glory, Seaside convolvulus, Seaside morning-glory

ชื่อพื้นเมือง ผักบุ้งทะเล (Phak bung thale) ไทย; ละมูเลาะห์ (La buu lao) มาเลย์, นราธิวาส

ประโยชน์ ใบใช้ทำเป็นยาแก้ปวดไขข้อ (rheumatic articulorum) บวมอักเสบมีหนอง แผลมีหนอง ฝี และผดผื่นคัน รากแก้ปวดฟัน ปวดไขข้อ และโรคเท้าช้าง (โครงการศึกษาวิจัยสมุนไพร, 2524)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 37. Ipomoea pes-carprae (L.) Sweet

เพชรบุรี Sakol 316 BK

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 38 *Ipomoea pes-caprae* (L.) Sweet ผักนึ่งทะเล
 ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และช่อดอก
 สถานที่ อำเภอมะนัง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (4 ธันวาคม 2525)

21. *Ipomoea asarifolia* (Desr.) Roem. & Schult., Syst. 4: 251. 1819; Van Ooststr. in Blumea 3: 539. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 10. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 477. 1954; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 348. 1963; Grisbach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 471. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 496. 1965; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 319. 1980.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นอวบหนา ทอดเลื้อยไปตามพื้นดินหรือบางครั้งเลื้อยพัน
 ฝักเกลี้ยงไม่มีขน ใบรูปขอบขนาน รูปกลม หรือรูปไต แผ่นใบค่อนข้างหนา ขอบใบ
 เรียบ หรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบมนกว้างถึงคอคตรง หรือปลายมนและเว้าตรง
 กลางแบบรีหัวใจ ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจค่อนข้างลึก ฝักใบทั้งสองข้างเกลี้ยง เส้นใบ
 4 - 6 คู่ ฐานเห็นเด่นชัดทางฝักใบด้านล่าง ใบยาว 3.5 - 8 ซม. กว้าง 3.5 -
 10 ซม. ก้านใบค่อนข้างอวบหนา ยาว 3 - 9 ซม. มีร่องลึกตามความยาว ฝักเรียบ
 หรือมีปุ่มเล็กละเอียดกระจายบ้างเล็กน้อย ดอกเป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ และมี
 มีใบอ่อนแตกออกมาในตำแหน่งเดียวกัน ดอกย่อย 1 - 3 ซม. โดยทั่วไปมักมี 3 ดอก
 ก้านช่อดอกลักษณะเป็นเหลี่ยม ยาว 1.5 - 5.5 ซม. ฝักเกลี้ยงหรือมีปุ่มเล็กละเอียด
 เหมือนก้านใบ ก้านดอกย่อยยาว 1 - 2.5 ซม. กลีบเลี้ยงรูปรีถึงขอบขนาน ปลายกลีบ
 มน หรือคอคตรง และอาจมีปลายเว้าตรงกลางแบบอิมาร์จินีตบ้างเล็กน้อย มีปุ่มเล็ก ๆ
 กระจายอยู่ตามผิว ขนาดกลีบแตกต่างกันมาก กลีบที่อยู่ด้านนอกสั้นกว่า ยาว 0.6 - 0.8
 ซม. กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในยาวกว่า ยาว 1 - 1.5 ซม. กลีบดอกสีชมพูถึงม่วงแดง รูป
 กรวย ส่วนปลายแยกเป็น 5 โลบ แต่ละโลบปลายมน ขอบเว้าเป็นคลื่นไม่สม่ำเสมอ ก้าน
 ในของคอโรลล่าหีบสีม่วงเข้มกว่าโลบ และมีสีเข้มมากขึ้นทางโคนกลีบ ดอกยาว 5 - 6
 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 4.5 - 6 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณ
 ก้านในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.4 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปหอกยาวประมาณ
 0.4 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม ความยาวไม่เท่ากัน ยาว 1.2 - 1.8 ซม.
 มีขนสั้นและอ่อนนุ่มปกคลุมบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูออกเกสรตัวเมียเกลี้ยง ก้านชูออก

เกสรตัวเมียยาวประมาณ 1.8 ซม. ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มเล็ก ๆ
 ความยาว ผลแบบแคปซูล ค่อนข้างกลม สีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ
 1 ซม. ทรงปลายมีส่วนฐานของก้านชูยอดเกสรตัวเมียดอกอยู่เป็นกิ่งแหลม เมล็ดมี 4 เมล็ด
 หรือน้อยกว่า รูปเสี้ยววงกลม สีดำ ยาวประมาณ 0.4 ซม. ผิวเกลี้ยง ไม่มีขน

ตัวอย่างพืช ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : บุรีรัมย์ S. Loweera-amornpan 34, 35
 ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี A.F.G. Kerr 11920; ชลบุรี Mrs.
 D.J. Collins 1800; ปราจีนบุรี Sakol
 172; ชลบุรี S. Loweera-amornpan 12

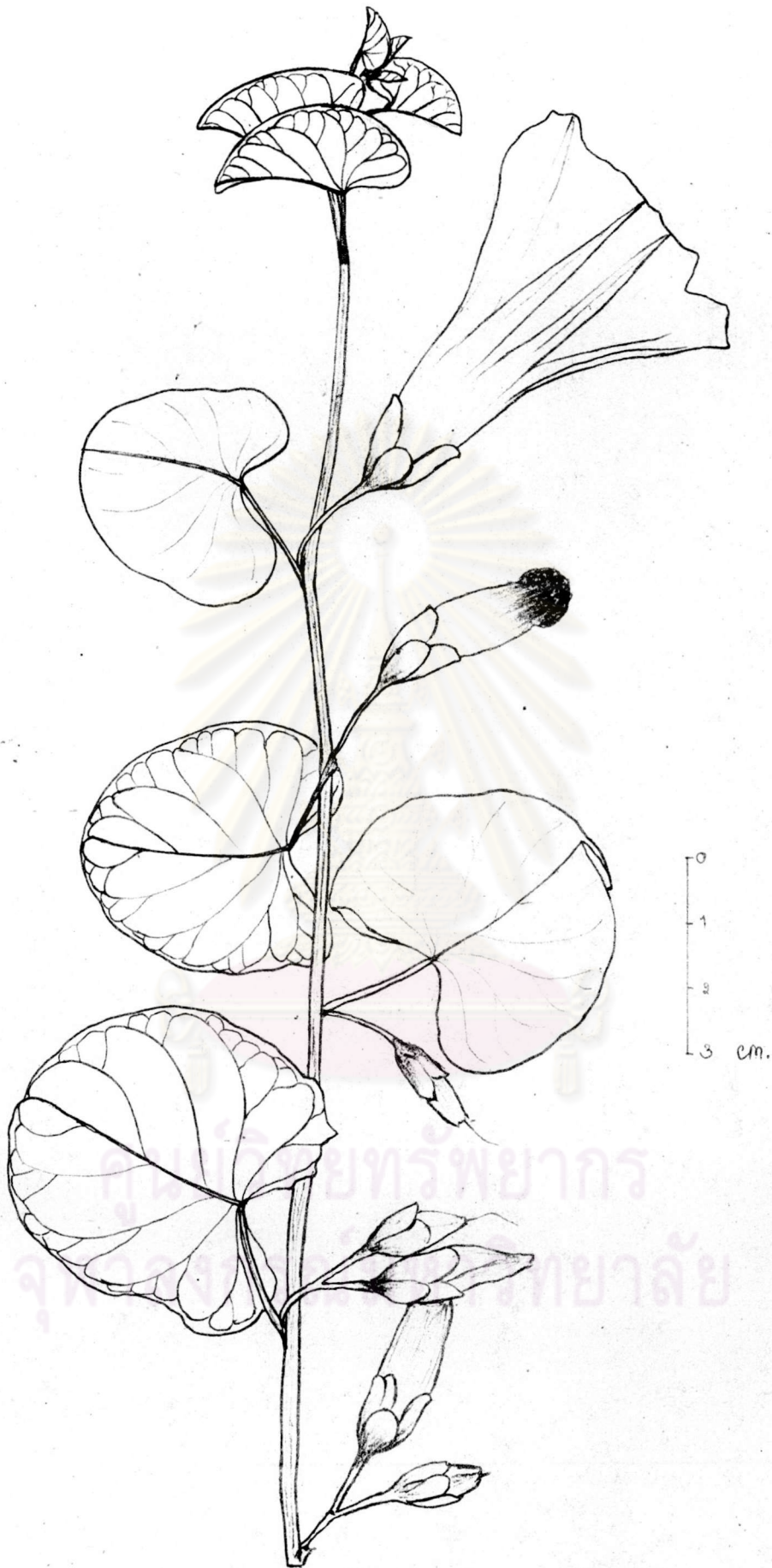
การกระจายพันธุ์ เขตร้อนของทวีปอเมริกา , แอฟริกา และ เอเชีย

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าคามที่รกร้าง ริมถนน ทั้งในที่แห้งและที่ชื้น ความ
 สูงถึงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 500 เมตร ออกดอกระหว่างเดือนตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง ผักbungขัน(Phak bung khan) ไทย , ชลบุรี ชุมพร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 39

Ipomoea asarifelia Roem & Schult.

บุรี่ชัย S. Loweera-amornpan 34

ภาพที่ 40 *Ipomoea asarifolia* (Desr.) Roem. & Schult.

ฉีกมุ้งชั้น

ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และผล

สถานที่ อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ (24 ตุลาคม 2526)

ภาพที่ 41 *Ipomoea asarifolia* (Desr.) Roem. & Schult.
 ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และช่อดอก
 สถานที่ อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (24 ตุลาคม 2526)

ฉีกนึ่งชั้น

22. Ipomoea tricolor Cav., Icon. 3: 5. 1794; Post, Fl. Syria, Palest., Sinai 2: 213. 1933; Van Ooststr. in Blumea 3: 541. 1940; Fl. Malesia. 4: 478. 1954; Meningen, Fl. Vines World : 151. 1970. _____
- I. violacea Linn., Sp. Pl. 1: 161. 1753; Maheshwari, Fl. Delhi : 236. 1963. _____ I. rubro-caerulea Hook., Bot. Mag. t. 3297. 1834; Bor & Raizada, Some Beaut, Ind. Clim. Shrubs : 3. 1947.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นเลื้อยพัน แตกกิ่งก้านมาก ผิวเกลี้ยงไม่มีขน ใบรูปหัวใจหรือรูปไข่ แผ่นใบค่อนข้างบาง ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจถึงคอคอดผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง เส้นใบบนขึ้นเห็นเด่นชัด 5 - 7 คู่ ใบยาว 3.5 - 9 ซม. กว้าง 2.5 - 9 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 1.5 - 8 ซม. ดอก เป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ และปลายกิ่ง มีดอกย่อยตั้งแต่ 1 ถึงหลายดอก ก้านช่อดอกอวบหนาเท่า ๆ กันลำต้น ยาว 3 - 9 ซม. ก้านดอกย่อยหนาเหมือนก้านช่อดอก ยาว 1.5 - 4 ซม. และจะมีความยาวเพิ่มขึ้นเมื่อเจริญเป็นก้านของผล ใบประดับขนาดเล็ก รูปรีนัยน์ ยาว 0.2 - 0.3 ซม. ร่วงง่าย มักร่วงก่อนที่ดอกจะบาน กลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมแคบ ๆ หรือรูปไข่ถึงรูปหอก กลีบโค้งเป็นสันคล้ายท้องเรือ (carinate) ขอบกลีบบางและมีสีขาวขีด ผิวกลีบเกลี้ยงไม่มีขน ขนาดกลีบเท่า ๆ กัน ยาว 0.45 - 0.6 ซม. กลีบดอกสีฟ้าหรือฟ้าม่วง รูปกรวย คอโรลล่าทิวบ์สีขาวหรือขาวเหลือง ดอกยาว 4.6 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 6 - 8 ซม. เมื่อดอกแห้งจะเปลี่ยนเป็นสีม่วงแดง แต่ส่วนคอโรลล่าทิวบ์ยังคงเป็นสีขาว เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณคานในของคอโรลล่าทิวบ์เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.4 - 0.5 ซม. อับเกสรตัวผู้สีขาวหรือเหลือง รูปขอบขนานยาวประมาณ 0.4 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบฟิลิฟอร์ม มีความยาวต่างกันมาก ยาว 1.5 - 3 ซม. มีขนปกคลุมตามส่วนล่างและหนาแน่นบริเวณโคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียยาวประมาณ 3 ซม. ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผล แบบแคปซูล รูปไข่ สีน้ำตาลอ่อน ผิวเกลี้ยง ยาว 1 - 1.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.6 ซม. ทรงปลายมีส่วนฐานของก้านชูยอดเกสรตัวเมียติดอยู่เป็น

กิ่งแหลม ยาวประมาณ 0.5 ซม. เมล็ดมี 4 เมล็ด รูปสามเหลี่ยมฐานโค้ง สีดำ ยาว
ประมาณ 0.4 ซม. ผิวเกลี้ยง หรือมีขนสั้นและนุ่มปกคลุมเพียงเล็กน้อยตามผิว

ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ S. Loweera-amornpan 26

การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน นำมาปลูกเป็นไม้ประดับใน
เอเชียเขตร้อนและกึ่งร้อน แต่ยังไม่แพร่หลายนัก

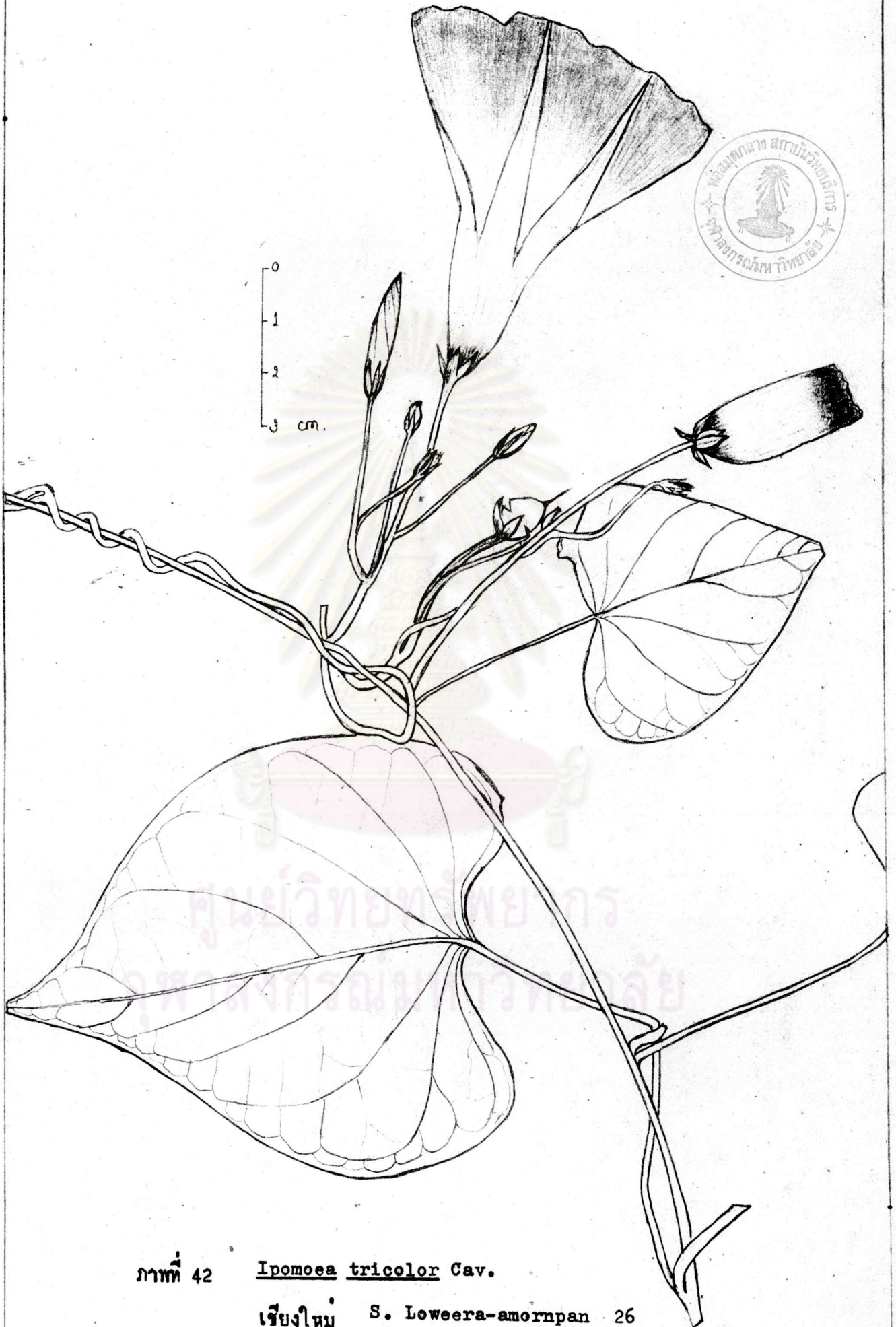
สภาพนิเวศน์วิทยา นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับ

ชื่อสามัญ Heavenly blue morning-glory

ชื่อพื้นเมือง _____

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 42

Ipomoea tricolor Cav.

เชียงใหม่

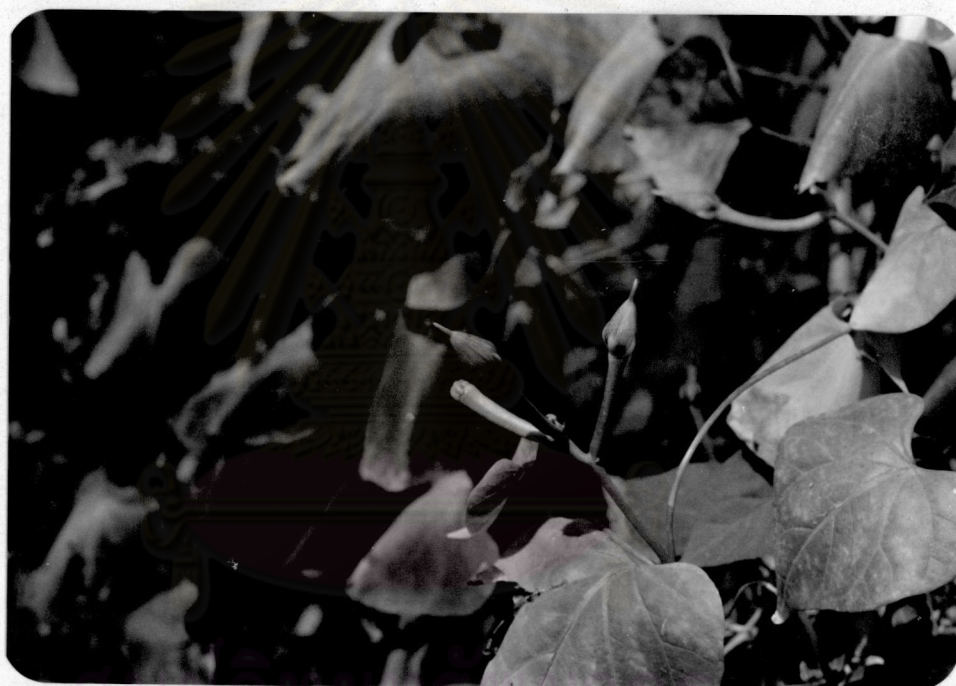
S. Loweera-amornpan 26

ภาพที่ 43 *Ipomoea tricolor* Cav.

ภาพแสดงลักษณะดอกและช่อดอก

สถานที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (28 มกราคม 2526)

ภาพที่ 44 Ipomoea tricolor Cav.

ภาพแสดงลักษณะใบ มด และช่อกอก

สถานที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (28 มกราคม 2526)

23. Ipomoea triloba Linn., Sp. Pl. 1: 161. 1753; Gagnap. & Courch. in Fl. Gen. I. - C. : 237. 1915; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 368. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 509. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 19. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 468. 1954; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 350. 1963; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl. : 470. 1963; 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 494. 1965; Britton, Fl. Bermuda : 302. 1965; Stone, Fl. Guam 6: 494. 1970; Phâm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 238. 1978; Walker, Fl. Oki. South. Ryu. Isl. : 868. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 341. 1980.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันหรือบางครั้งแผ่คลุมพื้นดิน ผิวเกลี้ยง หรือมีขนเล็กน้อยเป็นแห่ง ๆ โดยเฉพาะตรงข้อ ใบรูปไข่หรือรูปกลม ขอบใบเรียบถึงหยักเป็นฟันหยาบ ๆ หรือหยักลึกข้างละแฉกทำให้ใบเป็น 3 โลบ โลบที่อยู่ตรงกลางรูปไข่ถึงรูปขอบขนาน 2 โลบค้ำข้างค่อนข้างกลม ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยงหรือมีขนเพียงเล็กน้อย ใบยาว 2 - 12 ซม. กว้าง 2 - 10 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 3 - 10 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือบางครั้งมีปุ่มเล็ก ๆ ดอกเป็นช่อแบบไซม์ เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1 - 7 ดอกรวมกันแน่นเป็นกระจุก ก้านช่อดอกและก้านดอกย่อยลักษณะเป็นเหลี่ยม ผิวเกลี้ยงหรือมีปุ่มเล็ก ๆ ก้านช่อดอกยาว 1 - 10 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 0.2 - 0.8 ซม. ใบประดับขนาดเล็ก รูปหอกถึงขอบขนาน ยาว 0.2 ซม. กลีบเลี้ยงรูปขอบขนานหรือรูปรีถึงขอบขนาน ปลายกลีบมน หรือปลายแหลมสั้น ขอบของกลีบมีขนเป็นฝอย เกลี้ยงหรือมีขนปกคลุมบาง ๆ ที่ผิวกลีบดอกก้านนอก ขนาดของกลีบไม่เท่ากัน กลีบที่อยู่ค้ำนอกสั้นกว่าเล็กน้อย ยาว 0.7 - 0.8 ซม. กลีบดอกสีชมพูหรือม่วงแดง รูปกรวย ส่วนปลายแยกเป็นLOBสั้น ๆ 5 โลบ ปลายLOBแหลม ค้ำในของคอโรลล่าหิวบสีม่วงเข้มกว่าLOB ดอกยาว 1.5 - 2 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 0.8 - 1.2 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบคอกบริเวณค้ำในของคอโรลล่าหิวบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.3 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.15 ซม. ก้านชูอับเกสรเป็นเส้นแบบพิลiform มี

ชนปกคลุมที่โคนก้าน รังไข่มีขนยาวปกคลุมที่ผิว ก้านชูยอกเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอด
 เกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล ก้อน
 ข้างกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 - 0.6 ซม. มีขนแข็ง ๆ ปกคลุม เมล็ด
 มี 4 เมล็ดหรือน้อยกว่า รูปเสี้ยววงกลม สีดำ ยาวประมาณ 0.3 ซม. ผิวเกลี้ยง

ตัวอย่างพืช ภาคตะวันออก : นครราชสีมา Teerayuth s.n.
 ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 4474;
 กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 5,33

การกระจายพันธุ์ เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน ปัจจุบันเป็นวัชพืชแพร่กระจาย
 ในเขตร้อนทั่ว ๆ ไป

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้า และหมู่ไม้ขนาดเล็กตามที่รกร้าง ความสูงเหนือระดับ
 น้ำทะเล 1 - 750 เมตร ออกดอกระหว่างเดือน มิถุนายน ถึง พฤศจิกายน

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง หญ้าดอกขน (Yaa dok khon) ไทย , ซอนแก่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

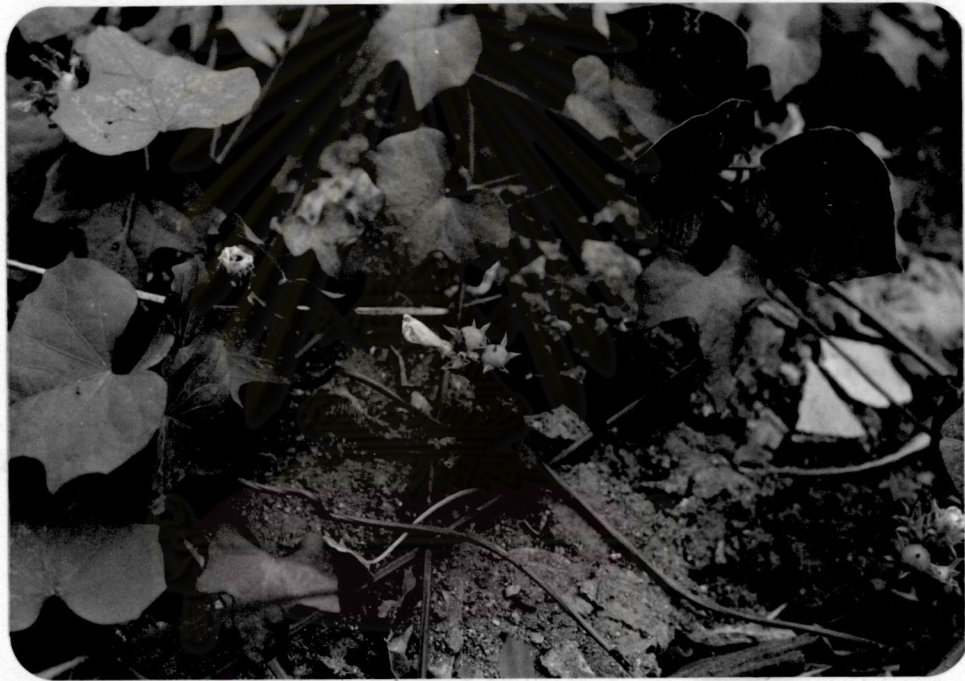

ภาพที่ 45. Ipomoea triloba Linn.

กรุงเทพฯ S. Loweera-amornpan 5

ภาพที่ 46 Ipomoea triloba Linn. หน่อกอกชน
 ภาพแสดงลักษณะใบ คอก และช่อกอก
 สถานที่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร (26 สิงหาคม 2525)

ภาพที่ 47 *Ipomoea triloba* Linn. หน้าคอกขน
 ภาพแสดงลักษณะผลและช่อดอก
 สถานที่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (12 มิถุนายน 2526)

24. Ipomoea maxima (L.f.) Don ex Sweet, Hort. Brit. ed.22: 372. 1830; Van Ooststr. in Blumea 3: 525. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 14. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 472. 1954; Sastri, Wealth Ind. 5: 249. 1959; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 495. 1965; Pham-Hoang Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 239. 1972. _____ I. sagittaeifolia Burm.f., Fl. Ind. t. 2: 50. 1768; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 461. 1923.

ไม้ล้มลุก ลำต้นเลื้อยพันหรือแผ่คลุมพื้นดิน ผิวเกลี้ยง หรือมีขนหยาว ๆ ปกคลุมเพียงเล็กน้อย มักมีรอยย่นตามความยาวของลำต้น ใบรูปหัวใจ รูปไข่ รูปกลมหรือรูปไต ขอบใบเรียบ บางครั้งขอบใบทางส่วนล่างกางออกเป็นมุมแบบแซกกิกเทท (sagittate) ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจถึงคอคกรง ผิวใบเกลี้ยง แต่บริเวณใกล้กับขอบใบอาจมีขนสั้นและนุ่มบ้างเล็กน้อย ใบยาว 1 - 6 ซม. กว้าง 1 - 5 ซม. ก้านใบยาว 1 - 4 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กละเอียดปกคลุมเล็กน้อย บางครั้งมีปุ่มเล็ก ๆ ตามผิว ดอกเป็นช่อแบบอัมเบลเลตไซม์ เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 3 - 11 ดอกอยู่รวมกันแน่น ก้านช่อดอกมักมีขนาดใหญ่กว่าลำต้น ความยาวแปรปรวนมาก ยาวตั้งแต่ 1.5 - 12 ซม. มีปุ่มเล็ก ๆ เหมือนก้านใบ ก้านดอกย่อยยาว 0.7 - 1 ซม. ใบประดับขนาดเล็ก รูปลิเนียร์-แลนซีโอเลท ยาว 0.1 - 0.2 ซม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยงรูปไข่ หรือรูปรีกึ่งขอบขนาน ปลายกลีบมน บางครั้งมีติ่งแหลมสั้น ขอบของกลีบบางและซีก ผิวกลีบมีปุ่มเล็ก ๆ กระจายอยู่บ้างเล็กน้อย กลีบเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในยาวกว่าเล็กน้อย ยาว 0.4 - 0.6 ซม. กลีบดอกสีม่วงซีดหรือชมพูจางถึงขาว รูปแบบหีวนวลาร์ หรือรูปกรวย ส่วนปลายแยกเป็นLOBสั้น ๆ 5 โลม ปลายLOBแหลม ก้านในของคอโรลล่าหีบสีม่วงเข้มกว่าLOB ดอกยาว 2 - 2.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 1.2 - 2 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณก้านในของคอโรลล่าหีบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.3 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปไข่ ยาว 0.15 - 0.2 ซม. ก้านชูอับเกสรความยาวต่างกันมาก มีขนที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูยอดเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปทรงกลมสีน้ำตาล ยาวประมาณ 0.6 - 0.7 ซม. ผิวเกลี้ยง ทรงปลายมีส่วนฐานของก้านชูยอดเกสร

ตัวเมียติดอยู่เป็นขอกแหลม เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.3 ซม. มีขนสั้น ๆ สีขาวหรือเทาปกคลุมหนาแน่นตามผิว และบริเวณขอบของเมล็ดมีขนยาวและนุ่มติดอยู่ ขนนี้ร่วงหลุดง่าย

ตัวอย่างพืช ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร M.C. Lakshnakara 414;
 กรุงเทพมหานคร Eryl Smith 2, 160, 178, 210;
 กรุงเทพมหานคร นิสิตจุฬาฯ ส.น.;
 กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 6,7,;
 สมุทรสาคร S. Loweera-amornpan 15

ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี J.F. Maxwell 72-336
 ภาคตะวันตกเฉียงใต้ : เพชรบุรี Sakol 515
 ความสมุทร : สงขลา Umpai 251

การกระจายพันธุ์ ทวีปเอเชียเขตร้อน

สภาพนิเวศน์วิทยา ขึ้นปะปนเลื้อยพันกับหญ้าไม้ขนาดเล็กในที่ชื้นตามที่รกร้าง พบทั้งบริเวณใกล้ทะเลและห่างไกลทะเล ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 0.25 - 50 เมตร ออกดอกตลอดปี

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง สะอึก (Sa uek) ไทย , กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 48 *Ipomoea maxima* G. Don

สมุทรสาคร S. Loweera-amornpan 15

ภาพที่ 49 *Ipomoea maxima* (L.f.) G. Don ex Sweet ฝรั่ง
 ภาพแสดงลักษณะดอกและช่อดอก
 สถานที่ จังหวัดสมุทรสาคร (4 ธันวาคม 2525)

ภาพที่ 50 *Ipomoea maxima* (L.f.) G. Don ex Sweet สะอึก
ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และผล
สถานที่ จังหวัดสมุทรสาคร (4 ธันวาคม 2525)

25. Ipomeea obscura (L.) Ker-Gawl., Bot. Reg. 3: 239. 1817; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 207. 1885; Gagnep. & Courch. in Fl. Gén. I.-C. 4: 246. 1915; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 366. 1923; Ridley. Fl. Mal. Pen. 2: 461. 1923; Gamble, Fl. Pres. Madras : 916. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 519. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 15. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 471. 1954; Anderws, Fl. Pl. Sudan 3: 116. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 251. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi : 236. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 349. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 495. 1965; Phâm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 238. 1972; Sald. & Nicol., Fl. Hass. Dist. Karn. Ind. : 472. 1976; Dass. & Fosb., Rev. H Handb. Fl. Ceylon 1: 333. 1980. _____ Convolvulus obsculus Linn., Sp. Pl. ed. 2, 1: 220. 1762.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นเรียวเล็ก เลื้อยพันหรือแผ่คลุมพื้นดิน ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็ก ๆ สีขาว กิ่งอ่อนยาวปกคลุมตามส่วนของลำต้นที่ยังอ่อน ส่วนที่แก่แข็งและมีเนื้อไม้ ไม่มีขน ใบรูปหัวใจ รูปไข่ รูปกลม หรือรูปไต ขอบใบเรียบหรือเว้าเป็นคลื่นบ้างเล็กน้อย ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ผิวใบทั้งสองข้างเกลี้ยง หรือมีขนเล็กละเอียดปกคลุมบ้างเล็กน้อย บางครั้งพบว่ามีขนเฉพาะตรงขอบใบเป็นเส้นผอม ใบยาว 2 - 10 ซม. กว้าง 2 - 9 ซม. ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 1.5 - 10 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยเหมือนลำต้น ดอก เป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ ส่วนมากมีดอกย่อย 1 - 2 ดอก ส่วนน้อยที่พบว่ามี 3 ดอก ก้านช่อดอกกลมเล็ก ยาว 1 - 14 ซม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเช่นเดียวกับก้านใบ ก้านดอกย่อยขนาดใหญ่กว่าก้านช่อดอกเล็กน้อย ยาว 1 - 2 ซม. ที่ผิวมีปุ่มเล็ก ๆ ใบประดับขนาดเล็ก รูปลิเนียร์-แลนซีโอเลต ยาว 0.1 - 0.2 ซม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยงขนาดกว้างกันเล็กน้อย กลีบที่ซ่อนอยู่ด้านในกว้างเป็นรูปไข่ ยาวและบางกว่ากลีบที่อยู่ด้านนอก กลีบด้านนอกรูปไข่หรือรูปไข่แกมขอบขนาน บริเวณขอบกลีบบางและซีก ผิวกลีบด้านนอกมีปุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลีบยาว 0.3 - 0.4 ซม. มักจะโค้งลงเมื่อดอกเจริญขึ้นเป็นผล

กลีบดอกสีเหลืองซีด ถึงขาว รูปกรวย บริเวณแถบกึ่งกลางโลบมีสีเหลืองเข้มกว่าส่วนอื่น
 ด้านในของคอโรลล่าหีบบริเวณฐานสีม่วงเข้ม ดอกยาว 2 - 2.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง
 กลางดอก 1.5 - 2.2 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณด้านในของคอโรลล่าหีบ
 เหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.3 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ยาว 0.1 - 0.2 ซม.
 ก้านชูอับเกสรความยาวต่างกันมาก มีขนที่โคนก้าน รังไข่ลักษณะเหมือนรูปกรวย ผิว
 เกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปกลม มีปุ่มเล็ก ๆ ตามผิว ผลแบบแคปซูล รูปไข่ สี
 เหมือนฟางแห้ง ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 0.8 ซม. ทรงปลายมีส่วนฐานของก้านชูยอด
 เกสรตัวเมียติดอยู่เป็นกิ่งแหลม เมล็ดมี 4 เมล็ด สีดำ ยาวประมาณ 0.4 - 0.5 ซม.
 มีขนสั้น ละเอียด สีเทาปกคลุมเล็กน้อยตามผิว

- ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ P. Sanghachand 86;
 เชียงใหม่ collector unknown 3732
 ภาคตะวันออก : ชัยภูมิ S. Suthisorn 591;
 นครราชสีมา Noi Mao 224; ชัยภูมิ
 C.F. Van Beusekom et al 4483
 ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร A.F.G. Kerr 10667;
 กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 4,9
 ภาคตะวันออกเฉียงใต้ : ชลบุรี Sakol 217; ชลบุรี J.F. Maxwell
 76-365
 ภาคตะวันตกเฉียงใต้ : กาญจนบุรี Prayad 760

การกระจายพันธุ์ บริเวณเขตร้อนของทวีปแอฟริกาตะวันออก หมู่เกาะมาดากัสการ์ อินเดีย
 เขตร้อนถึงตอนเหนือของออสเตรเลีย

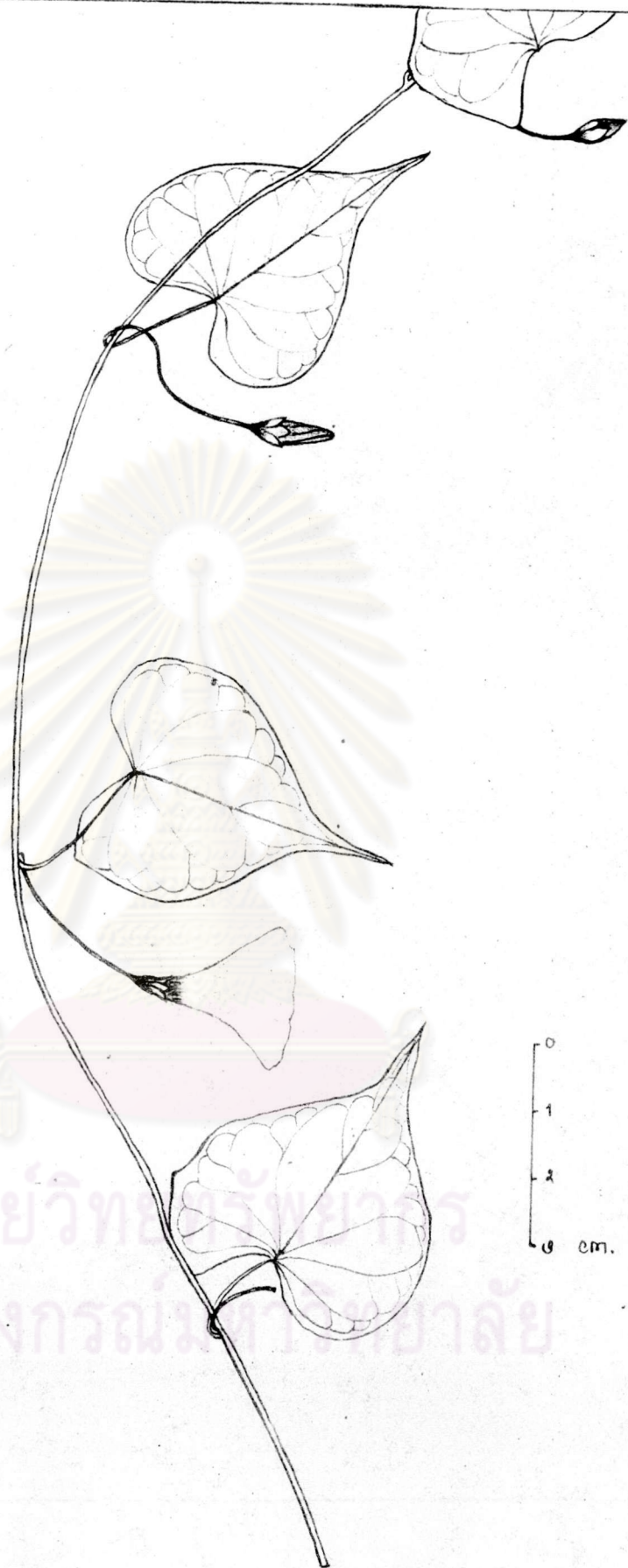
สภาพนิเวศวิทยา ขึ้นปะปนกับหญ้าและหญ้าไม้ขนาดเล็กในที่ชื้นตามที่รกร้าง และในป่า
 โปรง พบบ้างในบริเวณที่เป็นคิงทระยาไถลทะเล ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1 - 1300
 เมตร ออกดอกระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง กุมภาพันธ์

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง โทงวะ (Tong wa) ลาว , เชียงใหม่ ; สะอึก (Sa uek) ไทย ,
ภาคกลาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 51 Ipomoea obscura Ker-Gawl.

กรุงเทพฯ S. Loweera-amornpan 4

ภาพที่ 52 Ipomoea obscura (L.) Ker- Gawl. โทงวาะ
 ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และช่อดอก
 สถานที่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร (26 สิงหาคม 2525)

ภาพที่ 53 *Ipomoea obscura* (L.) Ker-Gawl.

โองวะ

ภาพแสดงลักษณะดอกและผล

สถานที่ เชียงคอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (27 มกราคม 2526)

26. Ipomoea gracilis R.Br., Prodr.:484.1810; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 365. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 516. 1940; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 13. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 470. 1954; Sastri, Wealth Ind. 5: 253. 1959; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 496. 1965; Pham-Hoang Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 238. 1972. _____ I. littoralis Bl., Bijdr.: 713. 1825; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 461. 1923.

ไม้ล้มลุก อายุยืน ลำต้นเรียวเล็ก เลื้อยพันหรือทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน แตกรากจำนวนมากตามส่วนของลำต้น ผิวเกลี้ยงหรือมีขนบ้างเล็กน้อย ใบรูปหัวใจ รูปไข่ รูปขอบขนาน รูปกลม หรือรูปไต แผ่นใบอาจหนาหรืออ่อนบาง ขอบใบเรียบ หรือเว้าเป็นคลื่นเล็กน้อยถึงเว้าลึกทำให้เป็น 3 โคน ปลายใบแหลมหรือมน บางครั้งส่วนที่มนมีรอยเว้าตรงกลางเล็กน้อยแบบรีทิวส์ ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจ มักพบว่ามีใบหลายลักษณะในต้นเดียวกัน ผิวใบทั้งสองด้านเกลี้ยง ขนาดใบแปรปรวนมาก ยาวตั้งแต่ 0.5 - 10 ซม. กว้าง 0.5 - 7 ซม. ก้านใบยาว 0.5 - 7 ซม. ผิวเกลี้ยง ดอก เป็นช่อแบบซี่ร่ม เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อยตั้งแต่ 1 ถึงหลายดอก ก้านช่อดอกโดยทั่วไปยาว 1 - 3 ซม. แต่บางครั้งพบยาวถึง 9 ซม. ผิวเกลี้ยง ก้านดอกย่อยเรียวเล็ก ยาว 1 - 4 ซม. ใบประดับขนาดเล็ก กลีบที่อยู่ด้านนอก 2 กลีบบางและเหนียวคล้ายแผ่นหนัง รูปไข่ถึงขอบขนาน ปลายแหลมหรือมน ยาว 0.5 - 1 ซม. กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในบางและยาวกว่า ยาว 0.6 - 1.2 ซม. รูปกลมถึงรูปไข่ ปลายแหลมสั้น บริเวณขอบของกลีบบางและโปร่งแสง กลีบดอกสีชมพูถึงม่วงแดง รูปกรวย ค้านในของคอโรลล่าหิวบสีม่วงเข้มกว่าlobes ดอกยาว 3 - 4.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ 3 - 4 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณค้านในของคอโรลล่าหิวบเหนือฐานขึ้นมาประมาณ 0.5 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.3 ซม. ก้านชู อับเกสรความยาวคงคั่นมาก มีขนที่โคนก้าน รังไข่และก้านชูยอกเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอกเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ ตามผิว ผล แบบแคปซูล รูปกลมแบน สีน้ำตาล เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.9 ซม. ผิวเกลี้ยง ทรงปลายมีส่วนฐานของก้านชูยอกเกสรตัวเมียติดอยู่เป็นติ่งแหลม เมล็ด มี 4 เมล็ด ค่อนข้างกลม สีดำ ยาวประมาณ 0.4 ซม.

ผิวเกลี้ยง

ตัวอย่างพืช คาบสมุทร : พังงา A.F.G. Kerr 17311; สุราษฎร์ธานี
A.F.G. Kerr 13957; ระนอง A.F.G. Kerr
16648; ระนอง S. Loweera-amornpan 19

การกระจายพันธุ์ บริเวณชายฝั่งทะเลของมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิกในพื้นที่ของเกาะ
มาดากัสการ์ อินเดีย ชิลอน อินโดจีนถึงคอนเหนือของออสเตรเลีย

สภาพนิเวศน์วิทยา เป็นพืชตามชายหาด และบริเวณใกล้ทะเล ความสูงเหนือระดับน้ำ
ทะเลประมาณ 0.25 - 15 ซม. ออกดอกตลอดปี

ชื่อสามัญ _____

ชื่อพื้นเมือง จิงจ้อเล็ก(Chiangcho lek) ไทย, สุราษฎร์ธานี ; คอยคลอง
(Khoi khlong) ไทย, พัทลุง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 54. Ipomoea gracilis R.Br.

รณรงค์ S. Loweera-amornpan 19

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 55 *Ipomoea gracilis* R.Br.

จิ้งจอกเล็ก

ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก และผล

สถานที่ วนอุทยานบางเบน จังหวัดระนอง (5 ธันวาคม 2525)

27. Ipomoea aquatica Forsk., Fl. Aegypt.-Arab.: 44. 1775; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 210. 1885; Gagnap. & Courch. in Fl. Gen. I.-C.: 248. 1915; Merrill, En. Phil. Fl. Pl. 3: 368. 1923; Gamble, Fl. Pres. Madras: 916. 1923; Van Ooststr. in Blumea 3: 528. 1940; Brown, Use. Pl. Phil. 3: 258. 1946; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 10. 1951; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 473. 1954; Andrews, Fl. Pl. Sudan 3: 121. 1956; Sastri, Wealth Ind. 5: 237. 1959; Maheshwari, Fl. Delhi: 234. 1963; Hutchinson, Fl. West. Trop. Afr. 2: 349. 1963; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 496. 1965; Stone, Fl. Guam 6: 491. 1970; Pham-Hoang Ho, Cáy-Có Mien-Nam 2: 239. 1972; Walker, Fl. Okl. South. Ryu. Isl. : 870. 1976; Sald.& Nicol., Fl. Hass. Dist. Karn. Ind.: 469. 1976; Dass. & Fosb., Rev. Handb. Fl. Ceylon 1: 318. 1980. _____ I. reptans Poir. in Lamk. Encyclo. Suppl. 3: 460. 1814; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 462. 1923.

ไม้ล้มลุก อายุยืน หรือบางครั้งอายุปีเดียวถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม (Backer, 1965) ลำต้นทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน บนผิวน้ำ หรือเลื้อยพัน ภายในลำต้นกลวง แตกกรากตามข้อ ผิวเกลี้ยง หรือมีขนเพียงเล็กน้อยโดยเฉพาะบริเวณข้อ ใบรูปร่างแปรปรวนมากมีแบบ รูปไข่ รูปไข่แกมขอบขนาน รูปหอก หรือแบบลิเนียร์ อาจมีมากกว่า 1 แบบในต้นเดียวกัน ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นฟันหยาบ ๆ มีบางที่ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย และขอบใบบริเวณฐานมักกว้างออกเป็นมุมแบบแซกกิตเทท หรือ เฮสเทท (hastate) ปลายใบแหลมหรือมน และมีกึ่งแหลมสั้น ฐานใบเว้าเป็นรูปหัวใจถึงคัศตรง หรือฐานคล้ายลูกศรแบบเฮสเททหรือแบบแซกกิตเทท ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ใบยาว 2.5 - 15 ซม. กว้าง 0.5 - 10 ซม. ก้านใบยาว 3 - 20 ซม. ผิวเกลี้ยง กอก เป็นข้อแบบไซม์ เกิดที่ซอกใบ มีกอกย่อย 1 - 8 กอก ก้านช่อกอกยาว 0.5 - 18 ซม. ก้านช่อกอกย่อยยาว 2 - 6.5 ซม. ใบประดับขนาดเล็ก เป็นแบบลิเนียร์-แลนซีโอเลท ยาวประมาณ 0.2 ซม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยงขนาดไม่เท่ากัน กลีบที่ซ้อนอยู่ด้านในเป็นแบบรูปรีถึงรูปไข่

ยาว 0.7 - 0.8 ซม. กลีบที่อยู่ด้านนอกสั้นกว่าเล็กน้อย เป็นแบบรูปไข่กึ่งขอบขนาน
 ยาว 0.6 - 0.7 ซม. ทุกกลีบปลายค่อนข้างมน และมีติ่งแหลมสั้น บริเวณขอบกลีบ
 บางและซีก ผิวเกลี้ยง กลีบคอกสีชมพูม่วงจนถึงขาว รูปกรวย ค้านในของคอโรลล่าทิวบ์
 สีม่วงเข้ม บางครั้งคอกมีสีขาวล้วน คอกยาว 3.5 - 5.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางคอก
 3.5 - 5.5 ซม. เกสรตัวผู้เชื่อมติดกับกลีบคอกบริเวณค้านในของคอโรลล่าทิวบ์เหนือ
 ฐานขึ้นมาประมาณ 0.3 ซม. อับเกสรตัวผู้รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.3 ซม. ก้าน
 ชูอับเกสรเป็นแบบพิลiform ความยาวต่างกันมาก มีขนปกคลุมบริเวณโคนก้าน ริงไข่และ
 ก้านชูอับเกสรตัวเมียผิวเกลี้ยง ยอดเกสรตัวเมียรูปทรงกลม 2 อันติดกัน มีปุ่มกลมเล็ก ๆ
 ตามผิว ผลแบบแคปซูล ค่อนข้างกลมหรือรูปไข่ สีน้ำตาล ยาวประมาณ 0.8 - 1 ซม.
 ผิวเกลี้ยง เมล็ดมี 4 เมล็ดหรือน้อยกว่า สีดำ ยาวประมาณ 0.5 ซม. ส่วนใหญ่มีขน
 สั้นและนุ่ม สีเทาปกคลุมตามผิว มีส่วนน้อยที่ผิวเกลี้ยง

ตัวอย่างพืช ภาคเหนือ : เชียงใหม่ C. Phengkklai 2571; กำแพงเพชร
 C. Phengkklai et al 3944
 ภาคกลาง : กรุงเทพมหานคร Eryl Smith 155; ชนบุรี
 T. Smitinand 3143; กรุงเทพมหานคร
 M. Tagawa & K. Iwatsuki 274;
 กรุงเทพมหานคร K. Iwatsuki 252;
 กรุงเทพมหานคร S. Loweera-amornpan 21,22
 คาบสมุท : ระนอง T. Keyama et al 15263; สงขลา
 Hamilton & Congdon 127

การกระจายพันธุ์ มีกระจายทั่วไปในเขตร้อน

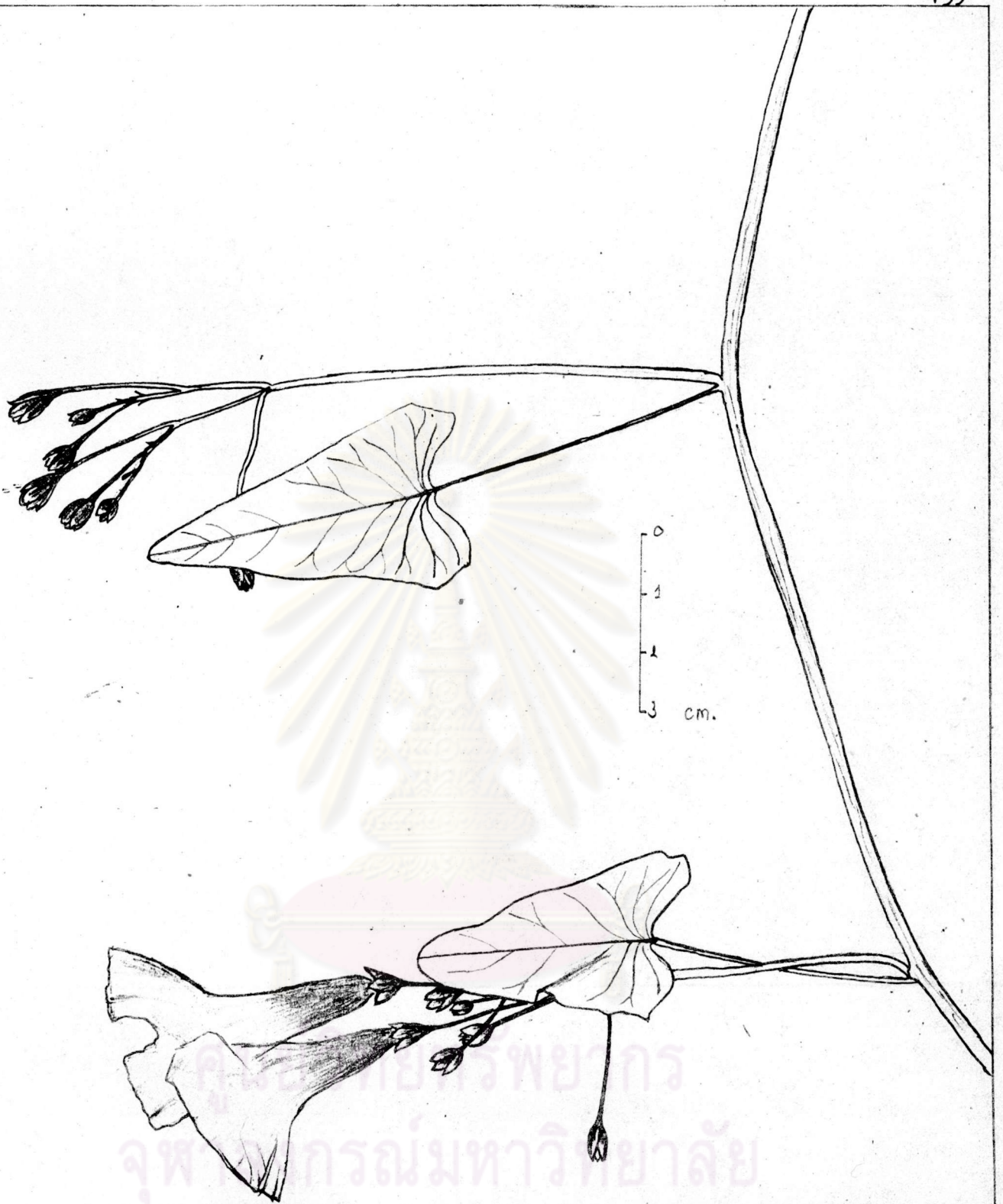
สภาพนิเวศวิทยา มีทั้งที่ปลูกและขึ้นเองในธรรมชาติ ในแหล่งน้ำตื้น ๆ บริเวณที่มีน้ำ
 ท่วมถึง หรือในที่ชื้น และอาจพบตามที่รกร้างทั่วไป (ในที่แห้งคันจะไม่สมบูรณ์ ขนาดเล็ก
 และอายุสั้น) ออกดอกระหว่างเดือนตุลาคม ถึง มีนาคม

ชื่อสามัญ Swamp cabbage, Water spinach

ชื่อพื้นเมือง ผักบุ้ง (Phak bung) ไทย , ผักทอคยอก (Phak thot yet) ไทย ,
ภาคกลาง ; กำจร (Kam chen) ฉาน , แม่ฮ่องสอน ; โหนเคาะ (No doh)
กระเหรี่ยง , แม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ - เป็นอาหารประเภทผัก
- ใช้เป็นยาถอนพิษ แก้พิษเบื่อเมา ถอนพิษยาหังปวง แก้ตาฟาง คน
จีนใช้ต้มกับเกลืออมแก้เหงื่อขมวม (สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ, 2510) ชัยหรือคำ
หาแก้กลาง เกล็ดอน (ทเขาว, 2526)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 56 Ipomoea aquatica L.

กรุงเทพฯ K. Iwatsuki 252 BKF

ภาพที่ 57 Ipomoea aquatica Forsk.

ผักบุ้ง

ภาพแสดงลักษณะใบและดอก

สถานที่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (11 ธันวาคม 2525)

ภาพที่ 58 Ipomoea aquatica Forsk. บักหุ้งจีน
ภาพแสดงลักษณะใบ ดอก ช่อดอก และผล
สถานที่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (8 มีนาคม 2526)

Excluded species

Ipomoea chryseides Kerr in Bot. Reg. t. 270; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 206. 1885; Gagnap. & Courch. in Fl. Gén. I.-C.: 254. 1915.

Ipomoea coccinea Linn., Bot. Mag. t. 244; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 199. 1885; Gagnap. & Courch. in Fl. Gén. I.-C.: 236. 1915; Grisebach, Fl. Br. West. Ind. Isl.: 472. 1963; Phạm-Hoàng Hộ, Cây-Có Mien-Nam 2: 241. 1972.

Ipomoea fragrans (Boj.) Boj. ex Choisy in Dc. Prodr. 4: 341. 1845; Kerr, Fl. Siam. En. 3: 12. 1951.

Ipomoea hylophila Kerr in Kew Bull.: 425. 1911; Kerr, Fl. Siam. En. 3:13. 1951.

Ipomoea illustris (Clarke) Prain, Beng. Pl. 2: 735. 1903; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 460. 1923; Van Ooststr. in Fl. Malesia. 4: 485. 1954; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 494. 1965. _____ I. campanulata L. var. illustris Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 211. 1883.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย